prognostici Hippocratici
libris manuscriptis.
Kühlewein, Hugo

Jahresbericht

über die

Königliche Klosterschule zu Ilfeld

von Ostern 1875 bis Ostern 1876.

Inhalt:

1) De prognostici Hippocratici libris manuscriptis von Dr. Hugo Kühlewein.
2) Verzeichniss der in der Bibliothek der Klosterschule vorhandenen älteren Drucke und Handschriften von Professor Dr. Freyer.
3) Schulnachrichten vom Director Dr. Schimmelpfeng.

NORDHAUSEN, 1876.
Druck von C. Kirchner.

1876. Progr. № 249.

De prognostici Hippocratici libris manuscriptis.

Ante hos quinquaginta fere annos Fridericus Reinholdus Dietz Regimontanus Germaniam, Britanniam, Galliam, Hispanias, Italiam per quinquennium peragrans quoscunque in bibliothecis invenit veterum medicorum libros manuscriptos editionesve antiquos editionem nisi fallor medicorum Graecorum paraturus summo studio et diligentia scholiorum in Hippocratem et libri de morbo sacro editione satis cognita eruit, exscripsit, contulit. Eius operi proposito morte praematura erepti schedas petenti mihi nuper e bibliotheca Regimontana liberalissime permissas perlustrans enotavi quattuor, quos ille contulit, codicum Vaticani, Ambrosiani, duorum Vindobonensium in Hippocratis libro, qui est prognosticon, lectiones nondum, quod ego sciam, in libris patris medicinae recensendis adhibitas, nisi forte Vindobonenses Mackius inspexit. Quos ad codices accedunt duo, quos ipse aliquoties in Italia commoratus cum editione Kuehniana comparavi, alter Florentinus, alter Venetus. De quorum librorum natura ac pretio quidquid sive e bibliothecarum catalogis hauritur sive adspectu observatur his fere continetur:

Codicem Vindobonensem XVI, olim 35 (w), scholiorum Stephani Atheniensis in Hippocratis aphorismos, cuius margini prognosticon a fol. 185—201 b inscriptum est, saeculi quinti decimi Lambecius et de Nessel[1] ita describunt: est chartaceus, antiquus, in folio constatque fol. 360 et ab Augerio Busbeckio, ut ipse solita propriae manus inscriptione testatur, olim fuit comparatus Constantinopoli.

Vindobonensis alter XLIV, olim 3 (g), saeculi quinti decimi, chartaceus, bonae notae, in quarto foliorum trecentorum quattuor, ab eodem Augerio Busbeckio[2] olim Constantinopoli comparatus[3] praeter varios libros medicos Actuarii, Alexandri Aphrodisiensis, aliorum sexto loco continet Galeni commentarium in Hippocratis prognosticon a fol. 232—304.

Vaticanus 276 (v), membranaceus fol. 237, saeculi tertii decimi, libros praebet eosdem eodemque antiquiore ordine ac Parisinus 2146 descriptus apud Littréum tom. I. p. 529, nisi quod in hoc orationes duae ἐπιβώμιος et πρεςβευτικός in fine adscriptae sunt.

1. Lamb. cat. msc. gr. Vind. vol. VI. p. 330, de Nessel pars III. cod. 16.

2. Augerius Busbeckius Ferdinandi I. imperatoris in aula Solimani Magnifici legatus utrumque codicem in charta orientali diversis manibus scriptum anno 1555 Constantinopoli emit.

3. Lambec. vol. VI. pag. 198, de Nessel pars III, cod. 44.

Ambrosianus B. 113 supra (a), bombycinus, fol. 171, in quarto, saeculi quinti decimi continet aphorismos et prognosticon cum scholiis incerti auctoris, epistolas, remedia varia e medicorum libris collecta.[1]

Mediceus 75, 3 (f), membranaceus, in octavo minore, saeculi duodecimi, charactere rotundo neque ineleganti, constans foliis scriptis 263 (Bandini, cat. graec. III, 141), in quo variis medicamentis secundum litterarum ordinem enumeratis tabulisque medicis ad finem additus est liber praenotionum.[2]

Marcianus 269 (b) in folio, membranaceus, foliorum 261, saeculi circiter duodecimi, cuius lectionibus exscriptis se in prognostico usum esse dicit Ermerins in praefatione p. IX. Secundum indicem praefixum in hoc codice olim perpaucis mutatis eadem inerant, quae teste Littréo tom. I. p. 512 sqq. in Parisinis 2142, 2141, 2140, 2143, 2145, nunc vero mutilus est in medio compluribus foliis evulsis, qua re interciderunt libri *περὶ ἐγκατατομῆς παιδίου, προῤῥητικῶν λόγοι, περὶ συρίγγων, περὶ αἱμορροίδων, Κωακαί, ἐπιδημιῶν α-δ', ἐπιδ. ε'* usque ad ed. Basil. p. 336, vers. 21.

Quoniam de Littréi libris manuscriptis mentionem feci, illico quae de his monere visa sunt, addere liceat. Nam in lectionibus illorum sex codicum ponderandis et discernendis ita rem egi, ut libros Parisinos Littréi antiquiores respicerem, maxime Parisinum 2142 inter omnes Parisinos prognostici veterrimum, cuius mediam partem, in qua liber quem dixi inest, Littré antiquo manu scriptam esse refert, ut vel decimo saeculo eam scripturam attribuere videatur. Ad hunc proxime accedit antiquitate Par. 446 supplementorum, membranaceus, saeculi duodecimi.[3] Sequuntur codices saeculi XIV signati numeris 2140, 2141, 2143, 2145, 1255, 2256, 2229, unus saeculi XV, qui fert numerum 1884, duo saeculi XVI, qui sunt 2146, 2330, denique libri quinque sine aetatis indicio, qui sunt 2269 codex chartaceus, vetus, non sine lacunis, scatens formis in dialectum Atticam translatis, 1883, 36, 2219, 2257 prognosticon continens cum commentario Galeni.

Quorum codicum lectionibus variis collectis et dispositis haud difficile est ad cognoscendum quosdam libros continuo consentientes inter se eandem verborum speciem ac rationem praebere diversam ab altero librorum genere, qui rursus inter se consensu lectionum fere semper coniuncti sunt, ut quasi duae librorum partes inter se sint oppositae. Neque deesse qui modo cum hac modo cum illa parte faciant, facile intellegitur. Quae res illustretur et comprobetur his locis in prognostici initio gravissimis, ubi codices inter se ita differunt:

---

1. Haec fere sunt, quae e catalogo bibl. Ambrosianae manuscripto ipse enotavi. Accuratius codex describitur a Dietzio schol. in Hipp. et Gal. vol. II, p. V.

2. Codicem Med. ap. Foesium, quem postea Littré notavit littera B, eundem non esse e collatione elucet. Exstant enim praeter meum in bibliotheca Laurentiana duo, in quibus inest prognosticon: cod. 74, 1 in folio saeculi quinti decimi, membranaceus, nitidissime scriptus et cod. 74, 11 in octavo, bombycinus, saeculi tertii decimi.

3. Littr. tom. II. p. 163, adn. 2.

88.[1] *δοκέοιμι* a 2229	*δοκέει μοι* b v f w Mon.[2]
ἐκ τῶν παρεόντων παθ. w a f 2145, 2142[2], 2269, 2219, 446.	*τῶν παθημάτων* b g Mon. rel. Par.
	ἐκ τῶν παθημάτων v 2146.
νοσέοντας f 446, 2229	*ἀσθενέοντας* b v a w g Mon. rel. Par.
89. *πρὶν ἢ* w a 2229, 2141, 2142, 2145, Gal. i. t.	*ἢ* om. b v f Mon. rel. Par.
ἡμέρην μίαν w f a	*μίαν* om. b v g 2146.
τῶν τοιουτέων παθέων w (*παθῶν* f)	*τῶν παθέων τῶν τοιουτέων* b v.
ἐν τοῖσι νούσοισι w (*νόσ.* f)	*ἐν τῇσι νούσοισι* b v a Mon. Par.
τουτέων τὴν πρόνοιαν f 2229, 446 B.	*τούτου* rel.
	τουτέου w.
ἄν τις θαυμάζοιτο w f a v 2146, 2219, 2229, 446	*τὶς* om. b Mon. rel. Par.
τούτους ἔτι μᾶλλον om. w f b v 2146, 2269, 446	habet a Mon. rel. Par.
ὀρθῶς om. w 2269, 446	praebent reliqui.
πρὸς ἕκαστα τῶν νοσημάτων add. f	om. rel.
τε καὶ σωθησομένους om. w	praebent reliqui.
ἐναντίον w 2269, 1884	*ἐναντιώτατον* rel.
90. *λοβοὶ αὐτῶν* w, — *αὐτέων* f	*λοβοὶ τῶν ὤτων* rel.
	λοβοὶ τῶν ἄκρων g.
καρφαλέον ἐόν om. w f	praebent rel.
χλωρὸν ἢ μέλαν w f g	*χλωρόν τε ἢ καὶ μέλαν* rel.
λοιμῶδες w a 2229	*λιμῶδες* rel.
μηδὲν φῇ εἶναι om. f	
εἶναι om. w a g[1] 446, 2146	praebent b v Mon. rel. Par.
μηδ' ἐν w g 2142.	*μηδὲ ἐν* b v a Mon. rel. Par.
εἰδέναι τοῦτο τὸ σημεῖον θανατῶδες ἐόν v g 446, 2228 ———— *τὸ σημεῖον τοῦτο θ. ἐόν* w *εἰδέναι χρὴ θαν. ἐόν τοῦτο τὸ σημ.* f ———— *τό σημ. τοῦτο θ. γεέόν* a	*εἰδ. χ. ἐγγὺς ἐόντα τοῦ θανάτου* b Mon. rel. Par.
ἢ τεταρταίου om. w f a v 2146	praeb. b g Mon. rel. Par.
τἄλλα w a v Mon. 2140, 2141, 2143, 2144, 1884, 2330, 2256	*τὰ ἄλλα* b f 2142, 446.
τά τε ἐν τῷ σώματι w Mon.	*καὶ τὰ ἐν τῷ σώματι* b v a 2145, 2142, Gal. i. t.

1. Numeri praescripti significant paginas editionis Kuehnianae.

2. Significat Monacensem 71, nuperrime mihi missum, quem ad finem conferre otium mihi non erat. Est codex chartaceus, in folio, confectus anno 1531, accuratius descriptus apud Ign. Hardt, catal. msc. graec. bibl. reg. Bavaricae: J. Chr. v. Aretin, Beiträge zur Geschichte der Literatur, München 1803—1807.

τὰ — σώματι om. f 2146.
προσώπῳ τά τε ἐν τῷ om. 446. 2228.

91. ὁ ἑτέρος τοῦ ἑτέρου wfa 2269, 2228, 446	θάτερος θατέρου bv Mon. vulg.
ἰσχῶσιν ἢ μέλανα ἢ πελιδνὰ φλέβια wfa	ἰσχῶσιν ἢ πελιὰ (βλέφαρα add. Mon.)
——— πελιδνά ἢ μ. φλ. g 2146, 2228	ἢ φλέβια μέλανα bv
ἐν ἑωυτοῖσιν w 2146, 2228, — ἐν ἑούτοις f, — ἐν ἑαυτοῖς 446	ἐν αὐτέοισιν bva Mon. vulg.
ἢ καὶ ἐναιωρ. om. v 2146, 446 καὶ ἐναιωρ. om. wf.	praeb. ba Mon. vulg.
αἱ ὄψιες — ἀλαμπεῖς om. wfgv 2146, 446.	praeb. ba Mon. vulg.
μὴ ante ξυμβαλλομένων om. wfav 2146, 2228, 446, Gal. com. schol. p. 92	μὴ ξυμβ. b Mon. 2142.
φαρμακείης wa	φαρμακοποσίης bv Mon. Par. ——— ίας f.
σφόδρα wfgbva 2142, 2145, 446, Gal.	λίαν Mon. vulg.
ἐόντα τὸν θάνατον ag 2142²	ἐόντα τοῦ θανάτου bvf 2145, 2142, B

ἐόντα θανάτου w rel. Par. ὄντα θανάτου Mon.

θανατῶδες — γινόμενα om. wf 2146, 446	praeb. bva Mon rel. Par.
92. κατακλίνονται wafg Par. Mon.	κλίνονται bv
ὁμοιότητες w ὁμοιόταται fg 2146, 2229, 446	ὅμοιαι bva Mon. rel. Par.
καί τὸν τράχηλον om. wf (g pr. m.) 2146, 446	praeb. bva Mon. rel. Par.
γίγνοιτο wfv.	γένοιτο b Mon. vulg.
τοὺς πόδας wf 2228, 2145, 2142, 446, Gal. i. t.	art. om. πόδας bva Mon., Gal. com., vu
καὶ γυμνὰ om. wf (g pr. m.)	praeb. bva Mon. vulg.
κακόν ante παραφροσ. add. wg 2269, 446	om. bvaf Mon. rel. Par.
παραφροσύνην γὰρ wg 446	παραφροσύνην τινά bva Mon. rel. Par

f neque γὰρ neque τινά post παραφρ. praebet.

περὶ τὴν γαστέρα wf (g om. art.) 446	ἀμφὶ τὴν κοιλίην bva Mon. rel. Par.
περιπνευμονικοῖσιν wfg 446, 2144, Mon.	περιπλευμ. bva vulg. 2142 (—σι).
ἀμφοτέρων wfga 446	ἀμφοῖν bv Mon. 2142, rel. Par.
εἰ — ποιέει wfgv 446	ἢν — ποιῇ ba Mon. vulg.
93. κάρτα ἤδη γίνεται wfgv 446 (γίγνεται f 446)	γίνεται κάρτα ἤδη b Mon.
ὁ ἄνθρωπος wfa Mon. rel. Par.	ὤνθρωπος bv 2142.
ἢ ante πελ. add. wfg B. 446	om. bva Mon. vulg.
χρὴ γινώσκειν wga B. 2142, 2145 γιγνώσκειν δεῖ f	γινώσκω bv Mon. vulg.

ὁκόσα ἐν ποιρετοῖσιν f	ὁκόσοισιν ἐν πυρετοῖσιν rel.
καὶ ἐν φρεν. wfg 446	ἢ ἐν φρεν. bva Mon. 2256, 2140—2142, 2330, 2144.
περιπνευμονίῃσι wfg Mon. 446, 2144	περιπλευμ. bva rel. Par.
καὶ ἐν κεφαλαλγίῃσι wf Mon. 2140—2142, 1884, 2230, 2256, 446, 2144	ἢ ἐν κεφαλαλγ. bva rel. Par.
τὰς χεῖρας add. wga	om. bvf Mon. vulg.
τε καὶ θηρευούσας af	τε om. rel.
διὰ κενῆς wfg	διακενῆς b Mon. 2256, 2144, 2142.

om. a v 2146, 1884.

ἀφαιρούσας ἀπὸ τῶν ἱματίων afg B. (ἀφαιρέουσας g)	ἀπὸ τῶν ἱμ. ἀποτιλλούσας bvw Mon. vulg.
παραφροσύνην σημαίνει f. 446	π. δηλοῖ rel.
ὁκόσα σὺν wfg 446	ὅσα ξὺν ba Mon. ἅσσα ξὺν v 2146.
οἳ ἂν wa 2146	ὁκόσοι ἂν bvfg Mon. 2140—44, 1884, 2330, 2256, 446.
κρισίμοισι w, τε κρισίμοισι rel.	κρισίμῃσι f 446, τε κρ. bv 2142.
τελέως wf 446	τελείως bvag Mon. vulg.
94. ὅσοι wf	ὁκόσοι bvag Mon.
τε καὶ τὸ πρόσωπον om. fa } Dioscurides	praebent reliqui.
προσημαίνουσι om. wg } Dioscurides	praeb. bvaf Mon. Par.
νούσου σημαίνουσι(ν) wfg	om. bva Mon. Par.
καὶ οἱ — φλεγμονῆς om. w, Artemidorus et Dioscurides, quod probat Galenus, 2228	habent reliqui.
τῆς φλεγμ. fa 2146	om. bvg Mon. rel. Par.
σφιγμός wf, σφυγμός v(g) Mon.	σφυγμῶν b.
95. ἢν . . κινέονται wf 446.	ἢν κινέωνται bva Mon. vulg.
τῷ ἑτέρῳ μέρει wa	τῷ ἑτέρῳ πλευρῷ bvf 2145, 2140, 2146, 2142, 2269, 446. Mon.: πλευρῷ μέρει.
κίνδυνον θανάτου wf 446, 2269, 2146, Gal. in textu	θάνατον bva Mon. rel. Par.
εἰ . . ὑπερβάλλει wfg 446	ἢν . . ὑπερβάλλῃ bva Mon. vulg.
διαποίησιν wf 446	διαπύησιν bva Mon. vulg.
ἐκ ῥινῶν wg 446	ἐκ τῶν ῥινῶν bv Mon. vulg.
διὰ ῥινῶν f διὰ τῶν ῥινῶν B.	om. a.
ἀλλ' ἐπανέρεσθαι wg B. (f 446)	ἀλλ' ἐπανερωτᾶν bva Mon. vulg.
ἀμβλυώττουσιν w Gal. i. t. (—οττ. 446) ———σσ—— ag	ἀμβλυωποῦσιν bvf Mon. vulg.

εἰ γὰρ εἴη τι τούτων wfg(a) (*τουτέων* Gal. i. t.)	*ἢν γάρ τι τοιοῦτον εἴη* bv Mon. vulg.
ἂν ῥέπῃ wfg	*ῥέποι* b Mon. rel. Par.
	ἂν ῥέποι av 2146, 446. Gal. i. t.
τοῦ αἵματος τὴν ῥῆξιν wfa 446	*τὴν τοῦ αἵματος ῥῆξιν* bv Mon. vulg.
τοῖσι δὲ γεραιτέροισι τὴν ἐκπύησιν fa 2142 al. man. i. m., 2269, 2219, 2229	om. wvb Mon. rel. Par.
πιεζεύμεναι w *πιεζόμενα* g *π. καὶ* 2269, Gal.	om. bvaf Mon. rel. Par.
εἰ δὲ ὑπερβάλλει wf	*εἰ ὑπερβάλλοι* bva Mon. vulg.
κατὰ τὸ αὐτό wa Gal. Mon. 2144, 446	*κατὰ τὠυτό* b vulg.
καθιστάμενον wg 446, Gal. schol. p. 119	*καθίσταται* bvaf Mon. rel. Par.
96. *κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι* wga	*κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρονίου* bf Mon. 2330, 2256, 2142, 2143, 2140.
κίνδ. θ. ὀλιγοχρονίου ἐσ. 446, Gal.	

κίνδυνον καὶ θανάτους ὀλιγοχρονίους v 2146.

χρονιώτερα ἐκείνων om. wgfav 446, 2146	praeb. b Mon. rel. Par.
διαπύησιν ga 2142 } *διαποίησιν* wf }	*ἀποπύησιν* bv Mon. 2146, 2140, 2330, 2255, 2256, 2143, 2144, 2142*, 2145, Gal. i. t.
καὶ μάλιστα ἐκ wgf 446	*μάλιστα προσδ.* bva Mon. vulg.
προσδέχεσθαι χρὴ wg	om. bvaf Mon. Par.
ἐκπυήσιας wa Mon.	*ἐμπυήσιας* bv 2142, 2146, 2330.
	ἐμποιήσιας f 446.
διαποιήματα wf	*διαπυήμ.* bvag Mon. vulg.
μικρά τε ἐόντα καὶ gfa Mon. 2142 al. man.	om. bvw 2146 (2140, 2142 pr. man.)
ἔξω ἐκκλίνοντα wgf 446	*ἔξω* om. bv Mon. 2140, 2143, 2145, 2146, 2330, 2256.
ἔξω ἐκκρίνοντα 2142	
ἐκκλίνοντα ἔξω a	
ἀποκορυφούμενα wfa Mon. 2142, 446	*ἀποκυρτούμενα* bvg.
συνεσταλμένα wv 2146 B.	*ἀποκορυφούμενα* bafg vulg. — om. Mon.
ὁκόσα δὲ εἴσω wgf (446 — *τε εἴσω*)	*ὅσα δ. ε.* ba Mon. vulg. *ἄσσα* v 2146.
συνεσταλμένα wf	*προεσταλμ.* bva Mon. vulg.

προσεσταλμ. g 2145. Gal. i. t.

ἅπαν τὸ ἔξω χωρίον wf 446	*πᾶν τ. ἔ. χ.* bva Mon. vulg.
φαίνεται wgfav	*φαίνηται* b Mon. 2142, 2140, 2145, 2330, 2144.

*) Sic Littré et *διαπύησιν* et *ἀποπύησιν* ex antiquissimo Parisino adscripsit.

καὶ ὁμαλὸν καὶ ὡς ἥκιστα δυσῶδες wgfav	καὶ ἥκ. δ. b 2141, 2140, 2142, 2255.
καὶ ὁμαλὸν καὶ ἥκιστα δυσῶδες Mon. 2156, 2143, 2145, 2146, 2144.	
ἐναντιώτατον Gal. i. t. { τούτῳ wg / τουτέῳ v 2146 }	ἐναντίον τουτέου ba Mon. vulg. ——— τουτέων f.
97. κάρτα wf Mon. vulg.	om. bva.
ἐκ τῶν κενεώνων wf B.	ἀπὸ τ. κ. bva Mon. vulg.
κενεώνων τε καὶ τῆς ὀσφύος wgf 446	τε om. bva Mon. vulg.
οἱ δὲ ἀπὸ w vulg.	οἱ δὲ καὶ ἀπὸ bvgf Mon. 2142, 446.

Sed haec inter se opposuisse sufficiat, praesertim cum hoc loco Fridericus Dietz Ambrosianum diligentius conferre desierit indeque solummodo, ut ipsius verbis utar, perfunctorie eum contulerit. Docet autem quam praescripsi tabula duas discernendas esse librorum classes, quae vestigia verborum prognostici dupliciter recensitorum ostendunt. Nam etiam in eis, quae sequuntur ad finem libri, eorundem fere codicum lectiones diversae continuo percurrunt. Alterius classis lectiones prognostici verba, qualia Galenus ante oculos habuit, praebent aut certe redolent. Ad eam pertinet Vindobonensis littera w denotatus, fere constanter repugnans Marciano, alterius familiae, quae a vulgata non multum distat, tanquam duci et capiti, cui et Vaticanus, Monacensis, Ambrosianus propinqui existimandi sunt et Littréi antiquissimus Parisinus saepius adsentitur. Cum illo conspirant Littréi Par. 446 et Vindobonensis alter, cuius lectiones aliquoties in tabula intercidisse mirari noli: plura quam e Dietzii schedis videram dare non erat. Restat Mediceus, quem eidem classi adnumerare non dubitarem, nisi saepius ad alteram transiliret, etiam saepius proprias lectiones praeberet et verbis hic omissis illic adpositis cum nullo omnium utriusque classis codicum satis congruere videretur.

Sed haec quidem de codicum inter se cognatione, quibus quid novi variis lectionibus per omnes prognostici paragraphos perlustratis et inter se comparatis perspexerimus, postea erit addendum. Jam vero cum in aliis Graecorum libris recensendis et emendandis, nisi libri manuscripti omnes ad unum referri possunt exemplar, aut hanc aut illam codicum classem maxime sequantur homines docti, quaerat quispiam, utram ego classem ad verisimiliorem prognostici formam ducere censeam. Sed eiusmodi quaestione in eo, quod nobis est propositum, plane supersedemus propterea quod iam Galenum in illius aetatis libris varias lectiones invenisse constat, id quod et ipse refert et ex tot tantisque inter eius textum commentariumque discrepantiis videre potes. Quas lectiones, quae iam tum temporis atque etiam multo ante Galenum*) variae circumferebantur, num

*) Insigne est dictum Galeni de Rufo Ephesio, scriptorum Hippocraticorum saeculo p. Chr. primo interprete, qui erat ἀνὴρ φυλάσσειν μὲν ἀεὶ πειρώμενος τὰς παλαιὰς γραφάς. cf. Littré, introduction chap. V, p. 104.

Pergamenus cognoverit omnes dubitari potest. v. Ermerins vol. I praef. p. V sqq. Littré tom. I introduct. chap. V. Neque igitur qui prognostici verba quam verisimillime constituere sibi proposuit in Galeni lectionibus solis haerebit neque Pergameno posthabito in altera codicum classe se continere volet. Idem et meum censebam esse singuli codices, quorum collationibus uti mihi licebat, quid ad prognostici verba, qualia sunt in recentiorum editionibus, emendandis valeant quaerere et maxime quidem antiquiores. Et sunt inter eos sane satis antiqui.

In quo incepto operam perdidisse mihi non viderer etiamsi nihil nisi quae novissimi editores secundum paucos vel singulos codices plerumque consentientes aut invexerunt aut immutaverunt meis libris confirmata invenissem, ut in § 21 (Kuehn p. 100) Ermerins et Reinhold e Parisino 446 et Foesii Med. recte ante **καὶ οὕτω** assumpserunt **καίτοι**, quod mihi praebebant wgfv, in eadem § eorundem **διαπεραιωθείς**, quod restituerunt e codd. 446, 2142, cui alia manus adscripsit et e Galeni textu, omnibus aliis **δὴ περαιωθεὶς** praebentibus, comprobatur et libris gv et fw, qui ferunt **διαπερεωθεὶς** et b qui praebet **διπερεωθεὶς**, deinde in proxima § articulum molestum **αἵ**, quem ante vocem **ὑποστάσιες** secundum paucos codices deleverunt eidem, omittunt quoque wgf bv, paullo post wgfv cum paucioribus libris, inter quos est Parisinus 2142 servant verum **πεταλώδεες**, quod reliqui corruperunt in **χολώδεες**. In eadem § veram legendi rationem usurpatam a Littréo et Ermerinsio, quae est **ἐστ' ἂν πεπανθῇ ἡ νοῦσος**, quam duo tantum Parisini antiqui 2142 et 446 integram tuentur, ferunt quoque fgb, in codice w autem haec cum duobus versibus exciderunt. Mox plurimi praebent **ἔτι δὲ τοῖσι μὲν ἀνδράσι**, editores Parisinos quinque et Galenum secuti iure scripserunt **ἔστι δὲ κτλ.**, quod confirmant wgf bv. In proximis cum multo paucioribus verum exhibent wgfv **ὡς περιεσομένοισι** pro ceterorum insano **ὡς περιεχομένοισι** et quae sunt similia. Quod sub finem eiusdem § in omnibus codicibus legitur **ἀφισταμένας** sive **ὑφισταμένας** recentiores editores tres pariter respuerunt. Praetulerunt enim, cum uni Galeno deberent, **ἐφισταμένας**, quod ego exscribo ex quinque codicibus wgfbv. Ad ultima paragraphi verba, quae vulgo leguntur: **οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σώματος σημεῖον ἐστι ἀλλ' αὐτῆς** (int. **τῆς κύστιος**) **καθ' ἑωυτῆς** adnotavit Ermerins: codd. vero Med. et Corn. apud Mackium **καθ' ἑωυτῇ**. Hinc Jonico more **κατ'** ante adspiratam retinui et ex **ἑωυτῇ** accusativum effeci: nam saepius eiusmodi terminationes confundi vidi. Praepositio vero **κατά** hoc significatu accusandi casum omnino sibi requirit. — Accusativum ab Ermerinsio desideratum dant vg, sed scribunt **καθ' ἑωυτήν** quod, si cognovisset, editorem Batavum prorsus accepturum fuisse crediderim qui ne **καθιστάμενον**, ne **ἀφικέσθαι** quidem scribere dubitaverit. Deinde quod in extrema § 23 (p. 102) Littré eumque secuti Erm. et Reinh. dederunt ex Galeni verbis et solo codice 446 Parisino: **τάχιστον δὲ θάνατον σημαίνει**, ubi reliquorum librorum **τάχιστα γὰρ θάνατον σημαίνει** ferri non posse Littré vidit, idem praebent fgbv, codice w omittente sententiam **τάχιστ. — δυσῶδες**, unde sic pergendum: **πᾶσαι δὲ** (**αἱ** om. wf Gal.) **ὑπόσαπροι καὶ δυσώδεες ὀδμαὶ κτλ.** Nempe Ermerins aliquid nimis molitus recentioresque quosdam codices secutus atque etiam hoc loco decurtatos: **πᾶσαι γὰρ**, inquit,

ut scriberetur necesse fuit, quippe hisce re vera ratio, quare vomitus lividae et graveolentis materiae perniciem adferat, exponitur. Forte in vulgata horum verborum scriptura particulae δὲ et γὰρ invicem sedem propriam commutaverunt. Sane haud raro inter se confunduntur, sed ita potius, ut γὰρ sententiae rationem proprie ac dilucidius indicans pro simpliciore particula δὲ inseratur, quem particulae δὲ usum in his medicorum libris latissime patentem illustravi in dissertatione de usu particularum in libris qui vulgo Hippocratis nomine circumferuntur p. 36 sqq.

In initio § proximae Littré e Galeno et codd. 2145, 2142 notavit *πτύελον δὲ χρὴ*, sed nondum admisit in textum particulam ab antiquissimo suo oblatam, quam editores duo post illum diutius excludere noluisse quis est quin probet, cum auctoris usu dicendi flagitetur atque insit etiam in tribus libris antiquis fbv et in Galeni commentario Vindobonensi. In eadem sententia *πνεύμονά τε καὶ τὰς πλευρὰς* exhibent fw, ubi eidem *τε* iam restituerunt e Parisino 446 et Mediceo ap. Foesium. Deinde in § 24 (p. 103), ubi utrum *ἑβδομαίῳ δὲ ἐόντι ἢ παλαιοτέρῳ* an *καὶ παλαιοτέρῳ ἧσσον ἀσφαλές* legendum sit dubitari possit, Ermerins verum elegisse videtur, cum e Galeno et duobus Littréi antiquissimis 2142 et 446 *ἢ* recepit, quod itidem praebent fwb. In eis quae sequuntur *πάντα δὲ τὰ πτύελα* articulum e scholiis nec non e codice 446 inserentem eundem fulciunt fwg. In initio § 25 (p. 103) Littré e suis libris dedit: *ὁκόσα δὲ τῶν ἀλγημάτων ἐκ τουτέων* (sic) *χωρίων μὴ παύηται*. Ermerins et Reinhold e Galeno indicativum restitueruut, id quod confirmant fwgb.

His e paucis paragraphis collectis satis demonstrasse mihi videor, libros ante descriptos inter tantam molem cum iis codicibus aliisve artis criticae in Hippocratem fontibus facere, ex quibus editores novissimi quae aut vera aut praestantiora visa sunt hauriebant. Sed etiam maiorem fidem praestant, ubi quae in tradita prognostici forma sine codicum auctoritate huius aetatis critici corrigenda censuerunt, eadem iam antiquae manus declarant. Namque paragraphus 16 (p. 27) vulgo sic legebatur: *κεφαλὴ δὲ καὶ χεῖρες καὶ πόδες ψυχρὰ ἐόντα κακὸν τῆς τε κοιλίης καὶ τῶν πλευρῶν θερμῶν ἐόντων, ἄριστον δὲ καὶ ὅλον τὸ σῶμα θερμόν τε ἐὸν καὶ μαλθακόν*, quibus e Galeni textu et Parisino 446 *ὁμαλῶς* addidit Littré commotus commentario Galeni, ubi hoc est: *Ἀντιπαραβάλλει νῦν αὐτῇ τὴν ἀρίστην* (*κατάστασιν*) *ἐν ἡμῖν, ἐν ᾗ θερμὸν ὁμαλῶς ἐστὶν ὅλον τὸ σῶμα, μετὰ τοῦ καὶ μαλθακὸν ὁμαλῶς εἶναι· τὸ γὰρ ὁμαλὸν ἀμφοτέρων ἐστὶ κοινόν.* Jam vero Ermerins adnotavit: Libri mss. et editi omnes *ἄριστον δὲ καὶ ὅλον τὸ σῶμα κ. τ. λ.*: in quibus quid *καὶ* sibi velit me quidem prorsus latet. Abundat vocula et loci sensum perturbat; itaque delevi, quod eo confidentius feci, quod haec vocula pluribus in Prognostici locis in libris *παρέλκει*: hic autem propter proximas copulas facile perperam repeti potuit. Coacae 492 lectio nostrae scripturae favet.*) — Non iam opus est auxilio Coacae. Quod Ermerinsium offendit, omittunt codices quattuor wgfv, sed vide an sententia qualis Florentino traditur, omnibus ab omni parte placeat et Galeno

*) v. Ermerins vol. III, epimetr. p. CXXIV.

et Littréo et Ermerinsio. Dilucide exhibet: *ἄριστον δὲ τὸ πᾶν σῶμα ὁμαλῶς τε θερμὸν εἶναι καὶ μαλθακόν.* — Deinde in § 17 (p. 98) e Florentino et Marciano enotavi *ἄλλο τι τῶν περιεστικῶν*, ubi omnes codices alii et editiones ante Littréum *περιεστηκότων*, *περιστικῶν* alias varias formas praebuerunt, quas enumeravit Littré II, p. 133. Is primum edidit *περιεστικῶν*: idem receperunt Ermerins et Reinhold secuti Littréum qui hoc loco: Heringa p. 9, inquit, a remarqué qu'il fallait partout substituer *περιεστικόν* aux leçons plus ou moins altérées que présentent les mss. et les imprimés. J'ai adopté sa correction indiquée par le ms. 2145 (*περιεστηκῶν*) et approuvé par Lobeck Paralip. p. 441. Quod igitur Parisinus unus indicat, id integrum praebent fb. — § 19 (p. 98) ad verba *εἰ δὲ εἴη τοῦτο μεταβεβλημένον* Ermerins adnotavit: *εἰ* invexi, mss. *ἢν* ferentibus. Sed iam ferunt *εἰ* libri fg. — § 20 (p. 99) *πλείονα δ' ἐπὶ τὸ πρωΐ* legebatur ante Ermerinsium qui scripsit *πλέον δὲ ὑπίτω τὸ πρωΐ* infraque haec animadvertit: Haec vera loci lectio mihi visa est, unde librariorum errore exstitisse opinor *πλέον ὑπὸ τὸ πρωΐ* et *πλείονα δ' ἐπὶ τὸ πρωΐ.* Itaque dedi quod ab ipso auctore profectum videbatur. Utrum ita e Galeno vel Mercurialis margine, ubi *πλεῖστον δ' ὑπείτω* vel *πλέον δ' ὑπήτω* adpositum est, an conjectura dederit, id quidem illinc non liquet, sed recte eum fecisse docet et Vaticani *πλέον δ' ὑπήτω* et Florentini *πλεῖστον δὲ ὑπὸ τὸ πρωΐ ὑπείτω*, qui codices nescio an eidem sint atque illi a Mercuriali in margine editionis suae exscripti. — Denique exemplum affero, ne quis Vindobonenses quidem propter minorem vetustatem spernendos esse opinetur. Namque confirmant coniecturam Littréi, qua e verbis § 3 (p. 91) *ἢν δὲ καμπύλον ἢ ῥικνὸν γένηται* expunxit *ἢ ῥικνόν* a Reinholdo repositum. Les imprimés, inquit ille, et plusieurs mss., après *καμπύλον*, ont *ἢ ῥικνόν*; le Cod. Med. (dans Foes) a *ἢ ἐρίκνον*; les mss. 2256, 2144, 2145, 2143, 2140, 1884, 2141, 2142 ont *ἢ ῥικνότερον*; Alde *ἢ ῥιγνὸν*, le ms. 2330 a *ἢ ῥικνότατον*. J'ai supprimé ces mots malgré le scholiaste qui les commente p. 95. Galien dit: „Dans la plupart des exemplaires, la phrase commence par *ἢν δὲ καμπύλον*; mais quelques-uns, au lieu de *καμπύλον*, ont *ῥικνόν*.“ Cette observation montre que *καμπύλον* et *ῥικνὸν* ne coexistaient pas et que l'un était une variante de l'autre suivant les exemplaires.

Pluribus haec augere possum, sed non est, cur quae ex apparatu critico infra congesto ipse cognoscas, hic ego praecipiam. Exemplis prolatis fidem codicibus nostris nullam habendam esse cum non timeo ne quis dicat, tum Florentinum aut verum saepius aut veri vestigia, vel ubi ceteri delirant omnes, tuitum, praeter ceteros insignem demonstrasse mihi videor. Scatet quidem ille formis Atticis et laborat vitiis scripturae omnigenis, litteris *ο* et *ω* fere continuo, *η*, *ι*, *ει* saepissime inter se confusis, vocularum compendiis omissis, usu litterae, quae est *ν ἐφελκυστικόν*, immodico, modis autem ita perturbatis, ut modo *ἢν* cum indicativo modo *εἰ* cum coniunctivo invenias coniunctum. Neque desunt similium vocum commutationes, sed quae quam sint perversae undeque ortae facile perspicias, ut § 20 (p. 99), ubi praebet: *δεῖ . . λαμπρὴν τὴν κοιλίαν εἶναι*, praebere debebat: *λαπαρήν*, § 27 (p. 105) insanum dat: *δυσπεπτέως φέρει τὴν νόσον* pro vero *δυσπετέως.* Quin etiam aut singulas voces mirum in modum

diremptas aut plures sine ratione contortas et corruptas deprehendis. Legit enim librarius in § 8 (p. 93) et scripsit: *οὐ κόσας* pro *ὁκόσα* quod sequitur *σύν*, in § 11 (p. 95) *ἀλλὰ πάνυ ῥέεσθαι* pro *ἀλλ᾽ ἐπανερέσθαι*, § 31 (p. 107) *αὐτὰς ἥκοσι* pro *εἰς τὰς εἴκοσι*, § 35 (p. 110) *νοσήμεια* pro *σημεῖα* et quae sunt similia. Sed qualiacunque haec sunt, non graviora sunt quam quae librario socordi et festinabundo eique ne satis quidem Graeculo inter scribendum acciderint. Qui igitur codicem scripsit, non is erat, qui consulto quod sibi videretur supponeret verbisque docte excogitatis posteros falleret, sed in modum opificis opus suum aut e duobus libris antiquis aut ex uno notis lectionibusque alterius perlito conscripsisse eum suspicor, qua re factum est, ut a voce ad vocem propter similitudinem aberrans interiecta omitteret, cuius rei testimonium illud *νοσήμεια*, oriundum e vocibus *νοσήματος* et *σημεῖα*, cui tria exempla ex sola § 2 (p. 90) addo, ubi *καὶ μήπω οἷόν τε ᾖ* omissum est propter *τοιοῦτον ᾖ* quod praecedit, deinde *ἐπανερέσθαι* deest propter *ξυντεκμέρεσθαι* (sic!) quod proxime antecedit, tum *μηδὲν τούτων φῇ εἶναι* abest propter voculam *μηδὲ* quae proxime subsequitur. In § 32 (p. 108) vero in verba *οἷσι ταῦτα πάντα γίγνεται ἀπόλλυνται· ὁκόσοισι δ᾽ ἂν τούτων τὰ μὲν γίγνεται, τὰ δὲ μή, οἱ μὲν αὐτῶν ἀπόλλυνται, οἱ δὲ κ. τ. λ.* post alterum *γίγνεται* alterum quoque *ἀπόλλυνται* irrepsit. Sed quod supra librum e duobus fontibus fluxisse dicebam, mendis quibusdam Florentini propriis cognosces: exhibet enim in § 15 (p. 97) *ὁκόσοισι . . ὕδρωπες γίγνονται αὐτεοῦσι καὶ ἀποπτύουσιν οὐδὲν ἄξιον λόγου*, quae sententiae mutilatio quomodo orta sit intellegi nequit, nisi transitu explicatur a forma *γίγνονται* ad formam *γίνεται* sive *γίγνεται*. Praebet enim Parisinus antiquissimus solus sententiam ita: *ὁκόσοισι . . ὕδρωπες γίγνονται βῆσσαί* (pro *βῆξαι*) *τε θυμὸς γίνεται αὐτέοισι*, tum autem a Parisino qui pergit *καὶ οὐδέν τι ἀποπτύουσιν ἄξιον λόγου* digressus cum Vindobonensi w facit et Parisino 446. — In § 20 (p. 99) praeter vulgatam *κοπιῇ γὰρ ὁ ἄνθρωπος . . . καὶ ἀγρυπνοίη ἂν* altera exstat lectio quae est *κοπιῶν γὰρ ὁ ἄνθρωπος . . . ἀγρ. ἄν*, quas ita miscet Florentinus, ut scribat: *κοπιῶν γὰρ ὁ ἄνθρωπος . . καὶ ἀγρ. ἄν*. Paullo infra, ubi e Vaticano *πλέον δ᾽ ὑπίτω πρωΐ* restituendum est, *ἔνια ἀντίγραφα* Galenus *πλέον ὑπὸ τὸ πρωΐ* habuisse refert: utrumque resonat e Florentini verbis: *πλεῖστον ὑπὸ τὸ πρωῒ ὑπίτω*. — § 22 (p. 101) alii libri dant *ἐμφερόμεναι* alii *ἐναιωρούμεναι*, Laurentianus utrumqne: *ἐμφερόμεναι ἢ ἐνεωρούμεναι*. In § 29 (p. 106) pro vulgato *ἐπὶ τὸ ὑγιαῖνον πλευρὸν* e Vindobonensi g enotavi *ἐπὶ τὸ ἕτερον πλευρὸν* quae coaluerunt in Florentino: *ἐπὶ τὸ ὑγιαῖνον θάτερον πλευρὸν*. — In § 36 (p. 110) a vulgata ferente *αἱ κοιλίαι οὐ διαχωρέουσιν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ* nonnulli codices ita discrepant, ut *αἱ κ. οὐ δ. ἐπὶ τῶν τοιουτέων* substituant: utrumque complexus Mediceus praebet: *αἱ κ. οὐ δ. ἐπὶ τῶν τοιουτέων ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ*.

Accedit quod tribus quattuorve locis additamenta haud exigua quae scholiorum speciem prae se ferunt, sine ullo discrimine in ipsa Prognostici verba inseruntur atque immiscentur. Quae infra descripsi inter § 7 et 8, tum ad § 25, deinde ad § 46. Res eo notabilior, quo accuratius singularum paragraphorum tituli *περιεστιγμένοι* litteris uncialibus designentur.

Enumeratis his atque consideratis id quod supra dixi duos a Florentini scriba permixtos esse fontes, non iam dubium videatur. sed verisimilius illud, ex uno exemplari antiquo varietate lectionum scholiisque adsperso eum ita hausisse, ut omnia, et propria et aliena, promiscue arriperet atque depingeret. Sed tantum abest, ut eius generis vitiis codicis vis et auctoritas imminuatur vel infringatur, ut qui non sine fide transcriptus tot peculiaria habeat, eum iudicemus remedium artis criticae non mediocre neque indignum, quo patris medicinae verbis, ubi laborare videntur, medeamur. Nam velim examines quae auctor prognostici de indiciis ex aegrotorum oculis colligendis in § 3 (p. 91) praecepit, quomodo comparata sint apud Kuehnium et Littréum: *ἢν γὰρ τὴν αὐγὴν φεύγωσιν ἢ δακρύωσιν ἀπροαιρέτως* (int. *οἱ ὀφθαλμοί*) . . . *ἢ λῆμαι φαίνωνται περὶ τὰς ὄψιας, ἢ καὶ ἐναιωρεύμενοι ἢ ἐξίσχοντες ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι κ. τ. λ.*, quibus verbis, quae pariter ac totam paragraphum perturbata esse conqueritur Ermerins, editores recentiores duo remedium afferre sibi visi sunt ex Foesii Mediceo solo *λῆμαι ἐόντες* praebente, unde Batavus primum *λ. ἐοῦσαι*, facilius *λημέοντες* Atheniensis effecit, cui postea ille applausit in epimetro, vol. III, CXXIII. Sed cum eius modi formae Herodoteae num Hippocrati imputari possint minime constet, haud scio an hoc praestet: *ἢν γὰρ τὴν αὐγὴν φεύγωσιν ἢ δακρύωσιν ἀπροαιρέτως . . . ἢ λῆμαι περὶ τὰς ὄψιας φαίνωνται ἢ ἐναιωρεύμεναι*, [cf. § 22 (p. 101) *νεφέλαι ἐναιωρεύμεναι* et Coac. 532. 582] *ἢ ἐξίσχοντες ἢ ἔγκοιλοι φαίνωνται ἰσχυρῶς γιγνόμενοι ἢ καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου ἠλλοιωμένον, ταῦτα πάντα κακὰ νομίζειν εἶναι καὶ ὀλέθρια.* Ita quidem Florentinus, nisi quod *ἐναιωρεύμεναι* pro generis masculini forma e Vaticano et cod. B assumpsi. Verba *ἢ καὶ ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπεῖς* om. praeter illos duos w g 446, 2146 neque reperiuntur in versione Latina Laurenti Laurentiani, e Coaca vero 218 aegre ea interpretaberis. Cf. quae Ermerins diffusius ad hunc locum disseruit. p. 129 sqq. — Deinde in § 9 (p. 94), ubi de sudoribus agitur, legis apud Kuehnium et Littréum (§ 6, p. 124): *Κάκιστοι δὲ οἱ ψυχροί* (*ἱδρῶτες*) *τε καὶ μοῦνον περὶ τὴν κεφαλήν τε καὶ τὸ πρόσωπον γιγνόμενοι καὶ τὸν αὐχένα. οὗτοι γὰρ ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ θάνατον προσημαίνουσι, ξὺν δὲ πρηυτέρῳ μῆκος νούσου. καὶ οἱ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ὡσαύτως γιγνόμενοι τοῖσι περὶ τὴν κεφαλήν.* Jure in his haeserunt et Ermerins et Reinhold neque aliter se expedierunt atque ille omnia inde a verbis *καὶ οἱ* ad finem paragraphi expungens, hic signo corruptelae sive lacunae iisdem verbis praefixo. Illi quidem *ἀθετήσεως* testes sunt Galenus, Artemidorus, Dioscurides, nec non quem ego adduco codex w, sed quid offendet, si iam Florentino auctore ita legimus: *οὗτοι γὰρ ξὺν μὲν ὀξέι πυρετῷ θάνατον προσημαίνουσι, ξὺν δὲ πρηυτέρῳ μῆκος νούσου· σημαίνουσι δὲ καὶ οἱ καθ᾽ ἅπαν τὸ σῶμα γιγνόμενοι ψυχροὶ ὁμοῖα τοῖσι περὶ τὴν κεφαλὴν.* Illud *σημαίνουσι* praeter Laurentianum praebebent codd. w et g, inde autem Florentinus ita pergit: *καὶ οἱ καθ᾽ ἅπαν δὲ τὸ σῶμα ὁμοίως γιγνόμενοι ψυχροὶ τοῖσιν περὶ τὴν κεφαλήν*, unde illa restitui, quae spuria esse ut Coacis 572 et 573 confirmetur tantum abest, ut quantum ego volo conservatum, Coaca 573 etiam postulet, si quidem tantum valent Coacae in nostris. Nam de sudoribus frigidis *καὶ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν αὐχένα* est Coaca 572, illa quae de sudoribus frigidis

καθ' ἅπαν τὸ σῶμα restitui, postulat proxima. Reliqua inde a verbis *οἱ δὲ κεγχροειδέες* quod idem delendum esse censuit, minus quidem adversor, sed nondum satis mihi constat. — Proximae paragraphi verba vulgo haec sunt: *Ὑποχόνδριον δὲ ἄριστον μὲν ἀνώδυνόν τε ἐὸν καὶ μαλθακὸν καὶ ὁμαλόν, καὶ ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἐπ᾽ ἀριστερά· φλεγμαῖνον δὲ ἢ ὀδύνην παρέχον, ἢ ἐντεταμένον, ἢ ἀνωμάλως διακείμενα τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ, ταῦτα πάντα φυλάσσεσθαι χρή*, quae Rheinholdum retinere debuisse Ermerins in epim. p. CXXIII negat. Galenus, inquit, et pauca manuscripta *διακείμενον* praebent, quod verum refert, *διακείμενα* ineptum est. Recte defendit *διακείμενον* iam non solum illis paucis msc. sed etiam libris f v et qui alias discrepare solent, w b oblatum. Id tamen mihi ad sententiam integram revocandam non satis est. Scribo: *ἀνωμάλως διακείμενον, τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ, τὰ δὲ ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιά*, usus Laurentiano in quo est: *διακείμενον τὰ ἀρ. πρὸς τὰ δεξιά.* Confirmat haec Medicei apud Foesium lectio simillima, ut quae ex totius paragraphi ratione desideravimus, optimo iure restituere videamur. — Verba *ὁκόσα μὲν οὖν ἐπώδυνά τε ἐστιν καὶ σκληρὰ καὶ μεγάλα, σημαίνει κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρόνιον· ὁκόσα δὲ μαλθακά τε καὶ ἀνώδυνα καὶ τῷ δακτύλῳ πιεζόμενα ὑπείκει χρονιώτερα ἐκείνων* apud Reinholdum in extrema § 12, Ermerinsio in initio § 13, e proximis paragraphis moleste iterata, si quidem servanda sunt, non obtruncata servanda esse existimo. Cum autem servata nihil nisi *ἀνακεφαλαίωσιν* efficiant, qua summa rei brevi comprehendatur, unum, quod dubito an gravissimum sit, auctor reticet, tumores molles dolorisque expertes utrum sicut reliqui mortiferi sint necne. Quam ob rem cum Florentino credo legendum esse *χρονιωτέρας τὰς ἀποστάσιας ποιέεται καὶ ἧσσον δεινὰ ἐκείνων ἐστίν.* In extrema § 22 (p. 102) nescio qua ratione factum sit, ut Ermerins qui edidit: *μὴ ἐξαπατάτω δέ σε, ἣν αὐτή γε ἡ κύστις τι νόσημα ἔχουσα τῶν οὔρων τὰ τοιαῦτα ἀποδιδῷ· οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σώματος σημεῖον ἐστι, ἀλλ' αὐτῆς κατ' ἑωυτήν*, Reinholdi editione accepta quod antea scripserat pervertens huius scripturae faverit, quae est: *ἤν τι ἡ κύστις νούσημα ἔχουσα τ. οὔρ. τ. τ. ἀ.* Quamquam enim particulae *γε* ratio in illis perspicua non est, tamen pronomen *αὐτή* utique requiritur — omnes hoc mihi qui paragraphum perlegerunt facile concedent — quare et hic Laurentianum verum servasse mihi persuasum est, quod est: *Μὴ ἐξαπατάτω δέ σε, ἤν τι αὐτὴ ἡ κύστις νόσημα ἔχουσα τῶν οὔρων τι ἀποδιδῷ τούτων· οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σώματος σημεῖον ἐστιν, ἀλλ᾽ αὐτῆς καθ' ἑωυτήν* (cf. supra p. 8). — Denique in media § 27 (p. 105) ubi legitur: *οὕτω γὰρ εἰ ἐπιγένοιτό τι τῷ πτυέλῳ τούτων, ἀπόλοιτο ἂν ὤνθρωπος* Ermerins haec adscripsit: In his omnino pleonasmus quidam inest: nam alterutrum sufficeret, vel *οὕτω γὰρ ἀπόλοιτο ἂν ὤνθρωπος* vel *εἰ γὰρ ἐπιγένοιτό τι τῷ πτυέλῳ τούτων ἀπόλοιτο ἂν ὤνθρωπος.* Nec tamen eiusmodi quid ab Jonicae orationis abundantia, quae *ἐπεξηγεῖσθαι* deamat, abhorret. — Quamquam his videtur acquiescere, tamen quae Florentinus praebet quin ei proponam retineri non possum, si magis placeat: *εἰ γὰρ τούτων ἐπιγένοιτό τι τῷ πτυέλῳ τουτέω (τούτῳ), κ. τ. λ.*

Sed haec hactenus. Rectene Florentino praeter ceteros rationem habendam esse dixerim eumque solum, ubi verum videtur servasse, iure secutus sim iam ipse diiudices.

Ceterum omnino in textu constituendo antiquissimos libros, qui praeter illum sunt duo Parisini 2142 et 446, Marcianum, Vaticanum, ita secutus sum, ut Vindobonenses non prorsus neglexerim. Qua in re has fere leges mihi scripsi: quod inter omnes quos modo dixi codices congruebat, id nimirum confidenter recipiebam, neque minus quod plures eorum dederunt pro certo habebam, deinde si qui Florentino assenserunt, nihil aliud plerumque praestabat, quas denique lectiones in Marciano et simul in Vindobonensi w inveni, eas firmas ducebam et satis munitas.

ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΟΝ.[1]

1. *Τὸν ἰητρὸν* [2]*δοκέει μοι ἄριστον εἶναι πρόνοιαν* [3]*ἐπιτηδεύειν· προγιγνώσκων γὰρ καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι τά τε παρεόντα καὶ τὰ προγεγονότα καὶ τὰ* [4]*μέλλοντα ἔσεσθαι, ὁκόσα τε* [5]*παραλείπουσιν οἱ ἀσθενέοντες* [6]*ἐκδιηγεύμενος,* [7]*πιστεύοιτ' ἂν μᾶλλον γιγνώσκειν τὰ τῶι* [8]*νοσεόντων πρήγματα, ὥστε τολμᾶν ἐπιτρέπειν* [9]*τοὺς ἀνθρώπους* [10]*σφέας αὐτοὺς τῷ ἰητρῷ.* [11]*Τὴν δὲ θεραπείην ἄριστα ἂν* [12]*ποιέοιτο, προειδὼς τὰ* [13]*ἐσόμενα* [14]*ἐκ τῶν παρεόντων παθημάτων· ὑγιέας μὲν γὰρ ποιέειν ἅπαντας τοὺς* [15]*ἀσθενέοντας ἀδύνατον· τοῦτο γὰρ* [16]*καὶ* [17]*τοῦ προγιγνώσκειν τὰ μέλλοντα ἀποβήσεσθαι* [18]*κρέσσον ἂν* [19]*ἦν·* [20]*ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν, οἱ μὲν* [21]*πρὶν καλέσαι τὸν ἰητρὸν,* [22]*ὑπὸ* [23]*ἰσχύος* [24]*τῆς νούσου, οἱ δὲ καὶ ἐσκαλεσάμενοι παραχρῆμα ἐτελεύτησαν,* [25]*οἱ μὲν ἡμέραν* [26]*μίαν ζήσαντες, οἱ δὲ ὀλίγῳ* [27]*πλέονα χρόνον,* [28]*πρὶν ἢ τὸν ἰητρὸν* [29]*τῇ τέχνῃ πρὸς ἕκαστον νόσημα ἀνταγωνίσασθαι,* [30]*γνόντα οὖν χρὴ τῶν παθέων τῶν τοιούτων τὰς φύσιας,* [31]*ὁκόσον ὑπὲρ τὴν δύναμίν εἰσι τῶν σωμάτων [ἅμα δὲ καὶ εἴ τι θεῖον* [32]*ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι] καὶ* [33]*τούτου τὴν πρόνοιαν ἐκμανθάνειν. Οὕτω γὰρ* [34]*ἂν θαυμάζοιτό τε* [35]*δικαίως καὶ* [36]*ἰητρὸς ἀγαθὸς ἂν* [37]*εἴη· καὶ γὰρ οὓς οἷόν τε περιγενέσθαι,* [38]*ἔτι μᾶλλον δύναιτ' ἂν ὀρθῶς δια-*

[1] *προγνωστικὰ Ἱπποκράτους* f Opsop. — [2] *δοκέοιμι* a 2229. — [3] *ἐπιτιδεύειν* f. — [4] *μέλοντα* w. — [5] *παραλείπουσι* f. — [6] *ἐκδιηγεύμενοι* a 36, 1884, 2229, —*ούμενοι* f 446, schol. p. 63. — [7] *πιστεύοιντ' ἂν* w, *πιστεύοντ' ἂν* a, *πιστεύειντ' ἂν* b. — [8] *νουσεόντων* f. — [9] *σφ. ἑ. τ. ἀ.* w. — [10] *σφας* f. — [11] *οὕτω δὴ καὶ τὴν θερ.* w 36. — [12] *ποιεῖτο προιδὼς* w. — [13] *ἐπεσόμενα* v 2146. — [14] *ἐκ τῶν παθ.* v 2146, *τῶν παθ.* g b. — [15] *νοσέοντας* f 2229, 446. — [16] *καὶ* om. b v a. — [17] *τὸ πρόγ.* f 1884. — [18] *κρεῖσσον* f w 446. — [19] *εἴη* f 2269, 2229, 446, B. — [20] *ἐπεὶ* w B. — [21] *πρὶν ἢ* a w 2142, Gal. i. t. — [22] *ὑπὸ τῆς* w 2269, 446, schol. p. 68. — [23] *ἰσχύως* f 446. — [24] *τῶν νούσων* a v, *τῆς νόσου* f w. — [25] *καὶ οἱ μὲν* w, *οἱ δὲ* v 2146. — [26] *μίην* om. b v g 2146, *μίαν* f 2142. — [27] *πλείονα* f 446, *πλείονα ἐλ.* w. — [28] *πρηνὴ* b. — [29] *τὴν τέχνην* b 2143, 2256, 2144. — [30] *γνωντα* f, *τῶν τοιουτέων παθ.* f w, *παθῶν* f, *φύσιας* f. — [31] *οὐκόσον* f. — [32] *ἐστι* v 2146, B, *ἐν τοῖσι* v f w. Cur quae h. l. libri omnes addunt *ἅμα — νούσοισι* uncis incluserim, v. infra in adnot. — [33] *τουτέων* f 2229, B, 446, *τουτέου* w, Gal. i. t. — [34] *ἄν τις θαυμ.* f w a v 2146, 2219, 2229, 446 B. — [35] om. w. — [36] *ἰατρὸς* w. — [37] *ἦ* w. — [38] *οὓς ἂν* a, *περιγενέσθαι* recepi e codd. f w 446, 2142. — [38] *τούτους ἔτι* ferunt omnes praeter codd. f w b v 2146, 2169, 446, *ἂν δύναται* f, *ἂν δυνατὸν* a, *ἂν δύναιτο διαφυλάττειν* w, *ὀρθῶς* om. w, 2269, 446. —

φυλάσσειν ἐκ πλέονος χρόνου [39]προβουλευόμενος πρὸς ἕκαστα, καὶ τοὺς ἀποθανουμένους [40]προγιγνώσκων καὶ προαγορεύων ἀναίτιος ἂν εἴη.

2. [1]Σκέπτεσθαι δὲ [2]χρὴ ὧδε ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι· πρῶτον μὲν [3]τὸ πρόσωπον τοῦ νοσέοντος, εἰ ὁμοῖόν ἐστι τοῖσι τῶν ὑγιαινόντων, μάλιστα δὲ, [4]εἰ αὐτὸ ἑωυτῷ· οὕτω γὰρ [5]ἂν εἴη ἄριστον, [6]τὸ δὲ ἐναντιώτατον τοῦ ὁμοίου δεινότατον. [7]Εἴη δ' ἂν τοῦτο τοιόνδε· ῥὶς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι [8]ξυμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ καὶ [9]ξυνεσταλμένα, καὶ οἱ λοβοὶ [10]αὐτῶν ἀπεστραμμένοι, καὶ τὸ δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρόν τε καὶ περιτεταμένον καὶ [11]καρφαλέον ἐόν· καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου [12]χλωρὸν ἢ [13]μέλαν ἐὸν καὶ πέλιον ἢ μολιβδῶδες. Ἢν μὲν [14]οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς [15]νούσου τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ, [16]καὶ μήπω οἷόν τε ᾖ τοῖσιν ἄλλοισι σημείοισι [17]ξυντεκμαίρεσθαι, ἐπανερέσθαι χρὴ, μὴ ἠγρύπνηκεν [18]ὤνθρωπος, ἢ τὰ τῆς κοιλίης [19]ἐξυγρασμένα [20]εἴη ἰσχυρῶς, ἢ [21]λιμῶδές τι [22]ἔχει αὐτόν· κἢν μέν [23]τι τούτων ὁμολογέῃ, [24]ἧσσον νομίζειν δεινὸν εἶναι· κρίνεται δὲ [25]τὰ τοιαῦτα ἐν ἡμέρῃ [26]τε καὶ νυκτὶ, ἢν διὰ ταύτας τὰς προφάσιας τὸ πρόσωπον [27]τοιοῦτον ᾖ· [28]ἢν δὲ μηδὲν τούτων φῇ εἶναι [29]μηδὲ ἐν τῷ χρόνῳ τῷ προειρημένῳ καταστῇ, εἰδέναι [30]χρὴ ἐγγὺς ἐόντα τοῦ θανάτου. Ἢν δὲ καὶ παλαιοτέρου ἐόντος τοῦ νοσήματος ἢ τριταίου [31]ἢ τεταρταίου, τὸ πρόσωπον [32]τοιοῦτον ᾖ, περὶ τούτων ἐπανερέσθαι, περὶ ὧν καὶ [33]πρότερον ἐκέλευσα, καὶ [34]τὰ ἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι, τά [35]τε ἐν τῷ ξύμπαντι προσώπῳ [36]καὶ τὰ ἐν τῷ σώματι καὶ τὰ ἐν [37]τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν.

3. Ἢν γὰρ τὴν αὐγὴν [1]φεύγωσιν ἢ δακρύωσιν ἀπροαιρέτως ἢ διαστρέφωνται, ἢ [2]ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου ἐλάσσων [3]γίγνηται, ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχωσιν [4]ἢ πέλια, ἢ

---

[39]προβουλευσάμενος πρὸς ἕκαστον w, τῶν νοσημάτων add. f. — [40]τε καὶ σωθησομένους addunt omnes praeter cod. w, quam secutus omisi, cf. infra in adnot.

2. [1]περὶ σημείων f, περὶ σημείων πονηρῶν τοῦ προσώπου v in tit. — [2]ὧδε χρὴ fwg. — [3]τ. ν. τ. πρ. f (τὸ πρόσωπον manu altera in margine). — [4]εἰ om. v 2146, 2256. — αὐτῷ w, ἑωυτέῳ wg B. — [5]ἂν εἰ f. — [6]τὸ δ' ἐν. omnes praeter codd. wf 2142, 446, ἐναντίον w. — [7]ἂν εἴη w, τοῦτο τοιόνδε f, unde recepi, τόδε v 2146, τὸ τοιόνδε rel. — [8]συμπεπτ. f 446.— [9]συνεσταλμ. fw 446, v 2144. — [10]αὐτῶν w B, ἀστέων f, τῶν ἄκρων g, τῶν ὤτων rel. — [11]καρφάλαιον f 446, ἐόν om. fw. — [12]χλ. τε ἢ καὶ μ. rel. praeter fwg. — [13]μελάνεον v 2146, καὶ πελ. ἢ μολ. om. v 446, ἢ πελιδνὸν f, ἢ μολ. om. 2146. — [14]οὖν om. f 446. — [15]νόσου fw 446. — [16]καὶ — ᾖ om. f. — [17]συντεκμ. fw, ἐπανερ. om. f, εἰ δὴ μὴ v 2146* Merc. i. m. — [18]ὁ ἄνθρ. fg 446, Gal. in textu. — [19]ἐξυσγρασμένα f. — [20]ᾖ vulg. εἴη fB. 446, ἰσχυρῶς ᾖ w. — [21]λοιμῶδες wa 2229. — [22]ἐπέχει v 2146, ἔχῃ vulg., καὶ ἢν μέν fw 446, B. Gal. i. t. — [23]τῶν τοιουτέων f, ὁμολογέῃ fw Gal. com., ὁμολογῇ vulg. — [24]εισσον f, νομίζει b. — [25]τὰ τοιαῦτα om. v 2146. — [26]τε om. f 446, ἐν νυκτί w. — [27]τοῦ νοσέωντος add. f. — [28]εἰ δὲ v, μηδὲν om. f, φῇ εἶναι om. f, θῇ g (pr. m.), εἶναι om. aw 446, 2146 g (pr. m.) — [29]μηδ' ἐν wg 2142. — [30]χρὴ om. wgv 446, 2228, ceterum cf. tabulam p. 3. — [31]ἢ τετ. om. awfv 2146. — [32]ᾖ τοιοῦτον f, περί τε τουτέων w. — [33]τὸ πρ. f, πρόσθεν g, πρ. ἐμνημόνευσα καὶ εἶπον w, τἄλλα omnes praeter bf 2142, 446. — [35]τε om. f, σύμπαντι w. — [36]καὶ τὰ ἐν bva 2145, 2142, Gal. i. t., rel. τά τε ἐν, τά — σώματι om. f 2146. — [37]τοῖς f. —

3. περὶ τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς σημείων in tit. b 2140, 2144, 2142, Mon.

[1]φεύγουσιν f, διαφεύγωσιν g 446, δακρύουσιν f, ἀπροαιρ. om. w, διαστρέφονται w 446. — [2]θάτερος θατέρου bv, ὀφθαλμὸς add. f. — [3]γίγνεται f, γίνηται bva. — [4]ἢ μέλανα ἢ πελιδνὰ φλεβία ἐν ἑωυ-

*) Hoc latere suspicor in Littréi 2166, quo numero nullus prognostici codicum notatur.

φλέβια μέλανα ἐν [5]αὐτοῖσιν, ἢ [6]λῆμαι φαίνωνται περὶ τὰς ὄψιας [7]ἢ καὶ [8]ἐναιωρεύμεναι, ἢ ἐξίσχοντες ἢ [8]ἔγκοιλοι φαίνωνται ἰσχυρῶς γενόμενοι, [9]ἢ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου [10]ἠλλοιωμένον, ταῦτα πάντα κακὰ νομίζειν [11]καὶ ὀλέθρια [12]εἶναι. Σκοπέειν δὲ [13]χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν· ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται [14]ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τὸ λευκὸν, μὴ ἐκ διαῤῥοίης [15]ἢ φαρμακοποσίης ἐόντι [16]ἢ μὴ εἰθισμένῳ οὕτω καθεύδειν, φλαῦρον τὸ σημεῖον [17]καὶ θανατῶδες [18]σφόδρα. Ἢν δὲ καμπύλον [19]γένηται [20]ἢ [21]πέλιον ἢ ὠχρὸν βλέφαρον, ἢ χεῖλος, ἢ ῥὶς μετά τινος τῶν ἄλλων σημείων, εἰδέναι χρὴ ἐγγὺς ἐόντα [22]τοῦ θανάτου· [23]θανατῶδες δὲ καὶ χείλεα ἀπολυόμενα καὶ κρεμάμενα, καὶ ψυχρὰ καὶ ἔκλευκα γιγνόμενα.

4. Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰητροῦ ἐπὶ τὸ πλευρὸν, τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερὸν, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντα, καὶ τὸ [1]ξύμπαν σῶμα ὑγρὸν κείμενον· [2]οὕτω γὰρ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ὑγιαινόντων [3]κατακλίνονται· ἄριστα [4]δέ εἰσιν τῶν κατακλισίων αἱ [5]ὁμοῖαι τῇσι τῶν ὑγιαινόντων. [6]Ὕπτιον δὲ κέεσθαι καὶ τὰς χεῖρας [7]καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὰ [8]σκέλεα ἐκτεταμένα ἔχοντα, ἧσσον ἀγαθόν· εἰ δὲ καὶ προπετὴς [9]γένοιτο καὶ καταῤῥέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ [10]τοὺς πόδας, [11]δεινότερόν ἐστιν· εἰ δὲ καὶ γυμνοὺς τοὺς πόδας εὑρίσκοίτο ἔχων, μὴ θερμοὺς κάρτα ἐόντας, καὶ τὰς χεῖρας [12]καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως διεῤῥιμμένα, [13]κακόν· ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει· [14]θανατῶθες δὲ καὶ τὸ κεχηνότα καθεύδειν [15]αἰεὶ καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου [16]κειμένου ξυγκεκαμμένα εἶναι ἰσχυρῶς [17]ἢ διαπεπλιγμένα. Ἐπὶ γαστέρα δὲ κέεσθαι, ᾧ μὴ [18]ξύνηθές ἐστι καὶ ὑγιαίνοντι [19]οὕτω κοιμᾶσθαι, [20]παραφροσύνην [21]τινὰ σημαίνει, ἢ ὀδύνην τῶν [22]ἀμφὶ τὴν κοιλίην τόπων.

τοῖσιν w, ἢ πελιδνὰ ἢ μελ. φ. fga, βλέφαρα vulgatum nullus meorum habet. — [5]εούτοις f, ἔχωσιν bvaw, om. f. — [6]λιμὰ π. τ. ὀ. φ. f, φαίνονται w 2144, 446. — [7]ἢ καὶ om. v 2146, καὶ om. f. — [8]ἐναιωρούμενοι w, ἐνεουρούμενοι f, ἐνεωρεύμενοι b 2141, 2330, 2144, ἐναιωρούμενοι a, — αι v B. — [8]ἔνκοιλοι f 2142, φαίνωνται om. omnes praeter f. — [9]ἢ ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπεῖς add. ba, cf. p. 12. — τοῦ χρώματος ξύμπ. f. — [10]ἠλοιωμ. w, ἢ add. omn. praeter f. — [11]εἶναι add. f, εἶναι χρὴ add. w. — [12]εἶναι om. fw. — [13]ὧδε χρὴ w 2146. — [14]τοῦ λευκοῦ τ. βλ. ξ. v 2146, τοῦ λευκοῦ τ. βλ. μὴ ξυμβ. τοῦ λευκοῦ b 2142, συμβ. τῶν βλ. τοῦ λευκοῦ μὴ w, cf. p. 4. — [15]ἢ ἐκ v, φαρμακείης a, — κίης w. — [16]ἢν μὴ ἠθ. f, ἢ εἰ μὴ εἰθ. w. — [17]τοῦτο add. f. — [18]λίαν vulg., cf. p. 4. — [19]add. ἢ ῥικνὸν omnes praeter codd. wg, cf. p. 10. — [20]καὶ f. — [21]πελιδνὸν fw, ἢ ὠχρὸν om. wav. — [22]τοῦ om. w et vulg., τὸν θάνατον ag, 2142[2]. — [23]θανατῶδες om. v, — γιγνόμενα om. f. —

4. περὶ κατακλήσεως f, περὶ κατακλίσεως b 446 in tit. — [1]σύμπαν σ. ὑ. ἔχοντα καὶ κ. εἰς τοῦτο w. — [2]οὕτως γ. f. — [3]κλίνονται v, κλειν. b. — [4]δ' εἰσ. w, εἴσιν f 2142, rel. εἰσι. — [5]ὁμοιότητες w, ὁμοιόταται fg, 2146, 2229, 446, Merc. i. t. — τοῖσι f. — [6]ὕπτιος w. — [7]καὶ τ. τρ. om. fw (g pr. m.) 2146, 446. — [8]σκέλη w. — [9]γίγνοιτο wfv, γίνοιτο Gal. com. γένοιτο Gal. i. t. et rel. — [10]τοὺς om. bva Gal. com. vulg., ἐπὶ τ. π. ἀπὸ τ. κλ. w. — [11]δεινότερον — πόδας om. f. — [12]καὶ τὰ σκ. om. f, σκέλη w. — [13]καὶ γυμνὰ add. omnes praeter wf (g pr. m.). — [14]θανατωδέες b. — [15]ἀεὶ f 2142, 446. — [16]κατακειμένου ξυνκεκαμμένα ἰσχ. εἶναι f. — [17]ἢ διαπεπληγμένα B, ἢ διαπεπληχμένα w (cf. Coaca 497), διαπεπληχμένα quaedam antigrapha Galeni tempore, καὶ διαπεπληχμένα vulg. — [18]σύνηθες f. — [19]οὕτως w 2144, 2142, οὕτω f, οὕτ. κοιμ. w. — [20]κακόν add. wg 2269, 446. — [21]τινὰ om. f, γὰρ loco τινὰ wg 446. — [22]περὶ τὴν γαστέρα wf (g om. τὴν), 446. —

Ἀνακαθίζειν δὲ βούλεσθαι τὸν [23] νοσέοντα, [24] τῆς νούσου ἀκμαζούσης, πονηρὸν μὲν [25] ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι [26] νοσήμασι, κάκιστον δὲ ἐν τοῖσι [27] περιπνευμονικοῖσιν.

5. Ὀδόντας δὲ πρίειν ἐν [1] πυρετοῖσιν ὁκόσοισι μὴ [2] ξύνηθές ἐστιν ἀπὸ παίδων, μανικὸν καὶ θανατῶδες, [3] ἀλλὰ [4] χρὴ προλέγειν [5] ἀπ' ἀμφοῖν κίνδυνον [6] ἐσόμενον· [7] ἢν δὲ καὶ παραφρονέων τοῦτο ποιέῃ ὀλέθριον [8] κάρτα ἤδη γίγνεται.

6, Ἕλκος δὲ, ἤν τέ καὶ προγεγονὸς τύχῃ ἔχων ἤν τε καὶ [1] ἐν τῇ νούσῳ [2] γίγνηται, καταμανθάνειν [3] χρή· ἢν γὰρ [4] μέλλῃ ἀπόλλυσθαι ὤνθρωπος πρὸ τοῦ θανάτου [5] πελιδνόν [6] τε καὶ ξηρὸν ἔσται, ἢ ὠχρόν τε καὶ ξηρόν.

7. [1] Περὶ [2] δὲ χειρῶν φορῆς τάδε [3] χρὴ γιγνώσκειν· [4] ἁπάσας ἐν πυρετοῖσιν [5] ὀξέσιν ἢ ἐν περιπνευμονίῃσιν ἢ ἐν φρενίτισιν ἢ ἐν κεφαλαλγίῃσι πρὸ τοῦ [6] προσώπου φερομένας [7] καὶ θηρευούσας [8] διὰ κενῆς καὶ [9] ἀποκαρφολογεούσας καὶ [10] κροκύδας ἀπὸ τῶν ἱματίων [11] ἀποτιλλούσας καὶ ἀπὸ τοῦ [12] τοίχου ἄχυρα ἀποσπώσας, [13] πάσας εἶναι κακὰς καὶ θανατώδεας.

8. Πνεῦμα [1] δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ [2] τῶν φρενῶν χωρίοισι· μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην [3] δηλοῖ· ψυχρὸν δὲ [4] ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος, ὀλέθριον κάρτα ἤδη [5] γίγνεται. Εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν ἐς [6] σωτηρίην [7] ἐν ἅπασι τοῖσιν ὀξέσι [8] νοσήμασιν, [9] ὁκόσα ξὺν πυρετοῖσίν [10] ἐστι καὶ ἐν [11] τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται.

---

[23] νουσέοντα f. — [24] ἀκμ. τῆς ν. fg, νούσου bv, νόσου vulg. — [25] ἐν om. w, ἅπασι f. — [26] νοσήμασι wfb 2142, νουσήμασι vulg. — [27] περιπλευμ. bva vulg. 2142 (— σι). —

5. [1] πυρετῷ f 446, πυρετοῖς ὁκόσοι w. — [2] σύνηθες wfg 446, ἐστι μὴ σύνηθες g 446. — [3] σφόδρα add. w. — [4] χρή om. bv vulg., προλ. δεῖ a. — [5] ἐπ' ἀμφ. fg 1884, ἀμφοτέρων wgfa 446, 2228. — [6] τούτων add. f, τουτέων ag. — [7] εἰ — ποιέει wgfv 446. — [8] γίνεται κάρτα ἤδη b vulg., κ. τοῦτο γ. a. —

6. [1] ἐν om. w. — [2] γίνηται b 2142, 446, 2141, 2144, 2330, 2255, 2256, γένηται vulg. — [3] χρὴ wgfabv 2142, 2145. Gal. i. t., δεῖ vulg. — [4] ὁ ἀνθ. μ. ἀπολ. faB, ὤνθρ. bv 2142, ὁ ἀ. rel., ἀποθνήσκειν loco ἀπολλ. w. — [5] οὐ πολλῷ πρότερον ἢ add. f, ἢ w. — τε om. gf 446. —

7. [1] περὶ χειρῶν κινήσεως in tit. f. — [2] δὲ om. f. — [3] χρὴ γινώσκειν wgaB 2142, 2145, γιγνώσκειν δεῖ f, γινώσκω vulg. — [4] Latere mihi visum est in Florentini ἐκέσα. — [5] ὀξέσι καὶ ἐν φρενίτισι καὶ ἐν περιπν. καὶ ἐν κεφαλαλγ. fwg, ἐν φρεν. bv 2142, 2256, 2140, 2330, 2141, 2144, Merc. i. m., ἐν om. vulg. — [6] ἀεὶ add. g 2228, τὰς χεῖρας w. — [7] τε add. f, τὰς χεῖρας aB, θηρ. μυίας g, μυίας θηρ. B. — [8] διακενῆς b 2256, 2144, 2142, om. av 1884, 2146. — [9] ἀποκορφ. — κροκ. om. a. — [10] κροκύδας afgbv 2142, 2255 2256, 2144, 2330, κροκίδας vulg., κρ. ἀφερούσας f, κρ. ἀφαιρούσας aB. — [11] ἀποτιλλ. om. faB. — [12] τυχω f. — [13] ἁπάσας θ. κ. κ. ε. f. —

8. [1] περὶ ἀναπνοῆς in tit. fB, sequuntur in illo haec: ἡ ἀναπνοὴ ἡ μὲν ἐστὶν μεγάλη καὶ πυκνή. σημαίνει θερμασίαν μεγάλην· ἡ δὲ μεγάλη καὶ ἀραιά. σημαίνει παραφροσύνην· ἡ δὲ μικρὰ καὶ πυκνή· ἢ καὶ σημαίνει ὀδύνην· ἡ δὲ μικρὰ καὶ ἀραιά· ἢ καὶ σημαίνει κατάψυξιν. cf. Dietz, schol. I, p. 105—109. — [1] δὲ om. f. — [2] τὸ b. — [3] σημαίνει f 446, καὶ σπασμόν add. f (cf. Coac. 260). — [4] ἐκπνεούμενον f. — [5] γίγνεται f 446, 2142, γίνεται vulg. — [6] σωτηρίαν w 2142. — [7] τοῖς πᾶσιν τοῖς ὀξ. f. — [8] νοσήμασιν fb 2142, — σι 446. — [9] ὁκόσα gw 446, καὶ οὐ κόσας f, ὅσα ab vulg., ἅσσα v 2146, σὺν wgf 446. — [10] ἐστιν f 446, εἰσιν w. — [11] τεσσεράκοντα f.

9. Οἱ [1]δὲ ἱδρῶτες ἄριστοι μέν εἰσιν ἐν [2]πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι [3]νοσήμασιν, [4]ὁκόσοι ἂν ἐν ἡμέρῃσί [5]τε κρισίμῃσι [6]γίγνωνται καὶ [7]τελείως [8]τοῦ πυρετοῦ [9]ἀπαλλάξωσιν· ἀγαθοὶ δὲ [10]καὶ ὁκόσοι διὰ παντὸς [11]τοῦ σώματος [12]γενόμενοι ἀπέδειξαν τὸν ἄνθρωπον εὐπετέστερον φέροντα τὸ νόσημα· οἳ δ' ἂν μὴ [13]τούτων τι [14]ἐξεργάσωνται, οὐ λυσιτελέες· κάκιστοι δὲ οἱ ψυχροί [15]τε καὶ [16]μοῦνον περὶ τὴν κεφαλήν [17]τε καὶ τὸ πρόσωπον γιγνόμενοι καὶ [18]τὸν αὐχένα· οὗτοι γὰρ [19]ξὺν μὲν ὀξέϊ πυρετῷ θάνατον [20]προσημαίνουσι, [21]ξὺν δὲ πρηυτέρῳ, μῆκος [22]νούσου· [23]σημαίνουσι δὲ [24]καὶ οἱ [25]κατὰ πᾶν [26]τὸ σῶμα [27]γιγνόμενοι [28]ψυχροὶ [29]ὁμοῖα τοῖσι περὶ τὴν κεφαλὴν· [30]οἱ δὲ [31]κεγχροειδέες καὶ μοῦνον περὶ τὸν τράχηλον γιγνόμενοι πονηροί· οἱ δὲ μετὰ [32]σταλαγμῶν καὶ ἀτμίζοντες ἀγαθοί. [33][Κατανοέειν δὲ χρὴ τὸ ξύνολον τῶν ἱδρώτων. γίγνονται [34]γὰρ οἱ μὲν [35]δι' ἔκλυσιν [36]σωμάτων, οἱ δὲ διὰ [37]ξυντονίην φλεγμονῆς.]

10. Ὑποχόνδριον [1]δὲ ἄριστον [2]μὲν ἀνώδυνόν τε ἐὸν καὶ μαλθακὸν καὶ ὁμαλὸν, καὶ ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἐπ' ἀριστερὰ· φλεγμαῖνον δὲ ἢ ὀδύνην [3]παρέχον [4]ἢ ἐντεταμένον ἢ ἀνωμάλως [5]διακείμενον, τὰ δεξιὰ πρὸς [6]τὰ ἀριστερὰ, [7]τὰ δὲ ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιὰ, [8]ταῦτα πάντα φυλάσσεσθαι χρή. [9]Εἰ δὲ καὶ [10]σφυγμὸς ἐνείη [11]ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, [12]θόρυβον σημαίνει ἢ παραφροσύνην· ἀλλὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς [13]ἐπικατιδεῖν τῶν [14]τοιούτων· ἢν γὰρ αἱ ὄψιες πυκνὰ [16]κινέωνται, μανῆναι [16]τοῦτον ἐλπίς.

---

9. περὶ ἱδρώτων in tit. fb 2142 B. — [1]γὰρ w. — [2]ἅπασι w. — [3]νοσήμ. fbv 2142, 446, rel. νουσήμ. — [4]οἳ ἂν aw 2146, ὁκ. ἂν gfbv 2140—2144, 1884, 2330, 2256, 446. — [5]τε om. fw 446, κρισίμῃσι fbv 446, 2142, κρισίμοισι rel. — [6]γίγνωνται f, γίνωνται cod. Opsop., γίγνονται 446, γένωνται w, γίνονται vulg. — [7]τελέως fw 446. — [8]genitivum recepi ex Vaticano cf. §§ 15 et 26. — [9]ἀπαλλάξωσιν fg, ἀπαλάξ. w., ἀπαλλάξωσι v Gal. i. t., ἀπαλλάξουσι b, ἀπαλλάττουσιν vulg., ἀπαλλάσσωσιν a. — [10]καί om. b 2142—2145, 2256, Gal. i. t., ὅσοι fw. — [11]τ. σ. om. w. — [12]γεν. fwb 2142[2], γιν. vulg. — [13]τουτέων τι afbv 2145, 446, 2142, 2146, Gal. i. t., τι τουτέων w, τοιοῦτόν τι vulg. — [14]ἐξεργάσωνται afwbv 2142, 2145, 2146, ἐργάσ. vulg. — [15]τε om. wg 446 B. — [16]μόνον fwv 446, μοῦνοι οἱ g. — [17]τε καὶ τό πρόσωπον om. af 446, Dioscurides, κεφαλὴν γινόμενοι (γεν. g) καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὸν αὐχένα wg, γιγνόμενοι f, γιν. vulg. — [18]περὶ add. f. — [19]σύν w 446. — [20]om. wg. — [21]σὺν (w), πρ. δὲ f 446. — [22]νόσου w. — [23]recepi e fwg. — [24]καὶ οἱ — φλεγμονῆς om. w, Artemidorus et Dioscurides, quod probat Galenus, 2228. — [25]καθ' ἅπαν f 446, καθάπαν a. — [26]δὲ add. f. — [27]γιγνόμενοι f, γιν. vulg. — [28]ψυχροὶ recepi e Florentino. — [29]ὁμοίως f, unde dedi ὁμοῖα, ὡσαύτως vulg. — [30]καὶ τὸν αὐχένα γιγνόμενοι πονηροὶ· οἱ δὲ μετὰ σταλαγμῶν καὶ ἀτμίζοντες ἀγαθοί· οἱ δὲ κεγχροειδέες κ. τ. λ. subiciunt v 2146. — [31]κεγχροειδεῖς καὶ μόνον f (cf. 446). — [32]σταλαγμόν f 2330, 446. — [33]Ad haec in textu Florentinus: οἱ περιεστιγμένοι πάντες νόθοι, ὦ (ὃ?) δηλοῖ τοῦ (τὸ?) περὶ τούτων ὑπόμνημα γαληνοῦ. Quae expunxit Florentinus, uncis inclusi. cf. s. p. 13. — [34]δὲ f. — [35]διὰ f. — [36]σωμάτων om. f 2146, τῶν σωμ. g. — [37]ξυντονίης f, τῆς φλεγμ. af 2146. —

10. περὶ ὑποχονδρίων in tit. f 446. — [1]δὲ om. w. — [2]μὲν om. ἀνωδύνονται τε καὶ μαλθακὸν ἐόν f. — [3]παρέχων fw 2146. — [4]ἢ om. 2146, ντεταμ. f. — [5]διακείμενον fwbv 2146, 446, Gal. i. t., διακείμενα vulg. — [6]τὰ om. w. — [7]τὰ — δεξιὰ addidi secundum Florentinum διακ. τ. ἀρ. πρ. τ. d. ferentem et Med. ap. Foes. qui praebet ἀριστερὰ, ἢ ἀριστερὰ πάλιν πρὸς τὰ δεξιὰ φυλ. — [8]ἅπαντα ταῦτα f, φυλάττεσθαι f 446 B. — [9]ἢ f, ἢν g Gal. — [10]σφιγμός wf, σφυγμὸς vg, σφυγμῶν b. — [10]ἐν om. w. — [12]σημ. θορ. f. — [13]ἐνικατιδεῖν v 2146. — [14]τούτων a, τοιούτων w 2142, τοιουτέων vulg. — [15]κινέονται fw 446. — [16]τοῦτον fwgabv, τούτους 2256, 2330, 2142, Gal., τούτοις vulg. —

11. *Οἴδημα δὲ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ σκληρόν τε ἐὸν καὶ ἐπώδυνον, κάκιστον* [1]*μὲν,* [2]*εἰ παρ' ἅπαν εἴη τὸ ὑποχόνδριον· εἰ δὲ εἴη ἐν τῷ ἑτέρῳ* [3]*πλευρῷ, ἀκινδυνότερόν* [4]*ἔστιν ἐν τῷ ἐπ' ἀριστερά.* [5]*Σημαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα οἰδήματα ἐν ἀρχῇ μὲν* [6]*θάνατον ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι·* [7]*ἢν δὲ ὑπερβάλλῃ* [8]*εἴκοσιν ἡμέρας* [9]*ὅ τε πυρετὸς ἔχων καὶ τὸ οἴδημα μὴ καθιστάμενον, ἐς* [10]*διαπύησιν τρέπεται.* [11]*Γίγνεται δὲ τούτοισιν ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ καὶ αἵματος ῥῆξις* [12]*ἐκ τῶν ῥινῶν, καὶ κάρτα ὠφελέει· ἀλλ'* [13]*ἐπανέρεσθαι χρὴ, εἰ τὴν κεφαλὴν ἀλγέουσιν ἢ* [14]*ἀμβλυωπέουσιν·* [15]*εἰ γὰρ εἴη τι τούτων,* [16]*ἐνταῦθα ἂν ῥέποι· μᾶλλον δὲ* [17]*χρὴ τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων* [18]*τὴν τοῦ αἵματος ῥῆξιν προςδέχεσθαι.*[19]

12. *Τὰ δὲ μαλθακὰ τῶν οἰδημάτων καὶ ἀνώδυνα καὶ τῷ δακτύλῳ* [1]*ὑπείκοντα χρονιωτέρας τὰς* [2]*κρίσιας ποιέεται* [3]*καὶ ἧσσον ἐκείνων δεινότερά ἐστιν· εἰ δὲ* [4]*ὑπερβάλλοι ἑξήκοντα ἡμέρας* [5]*ὅ τε πυρετὸς ἔχων καὶ τὸ οἴδημα μὴ* [6]*καθίσταται ἔμπυον ἔσεσθαι σημαίνει· καὶ τοῦτο καὶ τὸ ἐν τῇ ἄλλῃ κοιλίῃ κατὰ* [7]*τωὐτό.* [8]*Ὁκόσα μὲν οὖν ἐπώδυνά τε ἐστι καὶ σκληρὰ καὶ μεγάλα, σημαίνει* [9]*κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρονίου· ὁκόσα* [10]*δὲ μαλθακά τε καὶ ἀνώδυνα καὶ τῷ δακτύλῳ* [11]*πιεζόμενα ὑπείκει,* [12]*χρονιωτέρας τὰς ἀποστάσιας ποιέεται καὶ ἧσσον δεινὰ ἐκείνων ἐστιν.*

13. *Τάς τε ἀποστάσιας ἧσσον τὰ ἐν τῇ γαστρὶ οἰδήματα ποιέεται τῶν ἐν τοῖσιν* [1]*ὑποχονδρίοισιν, ἥκιστα δὲ τὰ ὑποκάτω τοῦ ὀμφαλοῦ* [2]*ἐς διαπύησιν τρέπεται· αἵματος δὲ ῥῆξιν,* [3]*καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἄνω τόπων, προςδέχεσθαι·*[4] *ἁπάντων δὲ* [5]*χρὴ τῶν οἰδημάτων τῶν χρονιζόντων* [6]*περὶ ταῦτα τὰ χωρία* [7]*ὑποσκέπτεσθαι τὰς* [8]*ἐμπυήσιας.* [9]*Τὰ δὲ διαπυήματα ὧδε* [10]*χρὴ σκέπτεσθαι τὰ ἐντεῦθεν·* [11]*ὁκόσα μὲν ἔξω τρέπεται, ἄριστά*

11. *περὶ οἰδήματος* in tit. f 446. — [1] *μὲν* om. v. — [2] *ἢ* b, *παράπαν* a f b v 2142, 446. — [3] *πλευρῷ* b v f 2145, 2140, 2146, 2142, 2269, 446, *μέρει* w a. — [4] *ἔστιν* om. w, *ἢ ἐν τῷ* v 2142, 2145, 2146, 2229. — [6] *ἐὸν* add. f. — [6] *κίνδυνον θανάτου* w f 446, 2269, 2146, Gal. i. t., *θάνατον* b v a vulg. — [7] *εἰ . . ὑπερβάλλει* w f g 446. — [8] *εἴκοσι* f, *ἡμέραις* w. — [9] *οὔτε* f. — [10] *διαποίησιν* w f 446. — [11] *γίγν.* f, *γίγν.* vulg. — [12] *ἐκ ῥινῶν* w g 446, *διὰ ῥινῶν* f, *διὰ τῶν ῥινῶν* B. — [13] *ἐπανέρεσθαι* w g B, *ἐπαναίρεσθαι* 446, *ἀλλὰ πάνυ ῥέεσθαι* f, *χρὴ* om. w. — [14] *ἀμβλυώττουσιν* w Gal. i. t., *—όττουσιν* 446, *—ώσσουσιν* a g, *—ωποῦσιν* b v f vulg. — [15] *εἰ γὰρ εἴη τι τούτων* f g (*τουτέων* w Gal. i. t.), *εἰ γὰρ εἴη τουτέων τι* a, *ἢν γάρ τι τοιοῦτον εἴη* b v vulg. — [16] *ἐνταῦθ' ἂν* v 2146, Merc. i. m. Gal. i. t., *ἂν ῥέπῃ* w f g, *ἂν* om. b vulg. — [17] *χρὴ* recepi e codd. f B, *νεωτ. χρὴ* v. — [18] *τοῦ αἵμ. τ. ῥ.* w a f 446 (*ῥίξιν* f 446). — [19] *χρή* vulgatae om. w f v a, *τοῖσι δὲ γεραιτέροισι τὴν ἐκπύησιν* add. f a 2142², 2269, 2219, 2229 (cf. § 45). —

12. [1] *πιεζεύμεναι* add. w, *πιεζόμενα* g, *π. καὶ* 2269, Gal. — [2] *κρίσεις* w 446. — [3] *καὶ — ἐστιν* om. w, *δειν. ἐστ. ἐκ.* f, *ἧσσ. τε δειν. ἐκ.* om. *ἐστιν* g. — [4] *ὑπερβάλλει* w f Opsop. — [5] *οὔτε τε πυρ.* f. — [6] *καθιστάμενον* w g 446, Gal. schol. p. 119, *τὸ ἐμπ.* v 2146. — [7] *τοῦτο* v, *τὸ αὐτό* w a Gal. 2144, 446. — [8] *ὅσσα* v 2146. — [9] *κινδ. θανάτου ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι* w g a, *κινδ. καὶ θανάτους ὀλιγοχρονίους* v 2146. — [10] *τε μαλθᾶ* f. — [11] *πιεζώμενα* f, *πιεζεύμενα* w b 2142, *πιεζεύγμενα* v 2146. — *ὑπήκει* f 446. — [12] Ita scripsi ex Laurentiano cf. p. 13, reliqui *χρονιώτερα ἐκείνων*. Sed *ἐκείνων* om. w g a v 446, 2146. —

13. *περὶ ἀποστάσεως* f 446 in tit. — [1] *ὑποχονδρίησιν, εἰ ἤκ.* f, *ἧσσον δὲ* g (2269, 446). — [2] *ἐς* f, Med. ap. Foes., *εἰς* vulg. — *διαπύησιν* g a 2142, *διαποίησιν* w f, *ἀποπύησιν* b v vulg. — [3] *καὶ μάλ. ἐκ* w g f 446, *μάλ. προςδ.* b v a vulg. — *ἀνωτάτων μερῶν* f, *ἀνωτάτω τόπων* w. — [4] *χρή* add. w g. — [5] *χρή* om. f. — [6] *τῷ περὶ* w. — [7] *ὑποσκέπεσθαι χρὴ* f. — [8] *ἐμπυήσιας* b v 2142, 2146, 2330, *ἐμποιήσιας* f 446, *ἐκπυήσιας* w a vulg. — [9] *περὶ διαποιημάτων* in tit. f, *διαποιήματα* w f, *διαπυήματα* b v a g vulg. — [10] *χρὴ* w g f b v 2142, 446, *δεῖ* vulg., *χρὴ ὧδε ὑποσκέπεσθαι* g. — [11] *ὅσσα* v 2146, *ὀκ. μὲν οὖν* f, *ἐξωτέρω* g. —

ἔστι [12] ὡς μάλιστα [13] ἔξω ἐκκλίνοντα καὶ ἐς ὀξὺ [14] ἀποκορυφούμενα, τὰ δὲ μεγάλα [15] τε ἐόντα [16] καὶ πλατέα καὶ ἥκιστα [17] ἐς ὀξὺ [15] ἀποκορυφούμενα [18] κάκιστα· [19] ὁκόσα δὲ ἔσω ῥήγνυται, ἄριστά ἐστιν [19] ἃ μηδὲν τῷ ἔξω χωρίῳ [20] ἐπικοινωνέει, ἀλλ' [21] ἔστι προσεσταλμένα τε καὶ ἀνώδυνα καὶ [22] πᾶν τὸ ἔξω χωρίον ὁμόχροον φαίνεται.

14. Τὸ δὲ [1] πῦον ἄριστον λευκόν τε εἶναι [2] καὶ λεῖον καὶ ὡς ἥκιστα δυσῶδες· τὸ δὲ [3] ἐναντίον τούτου κάκιστον.

15. Οἱ δὲ ὕδρωπες οἱ ἐκ τῶν ὀξέων [1] νοσημάτων πάντες κακοί· οὔτε γὰρ τοῦ πυρὸς ἀπαλλάσσουσιν, ἐπώδυνοί τέ εἰσι [2] κάρτα καὶ θανατώδεες. Ἄρχονται δὲ οἱ πλεῖστοι [3] μὲν ἀπὸ τῶν κενεώνων [4] καὶ τῆς ἀσφύος, οἱ δὲ [5] καὶ ἀπὸ τοῦ ἥπατος· [6] οἷσι μὲν οὖν [7] ἀπὸ τῶν κενεώνων [8] καὶ τῆς ὀσφύος αἱ ἀρχαὶ [9] γίγνονται τῶν ὑδρώπων, οἵ τε πόδες [10] οἰδέουσι καὶ διάῤῥοιαι [11] πολυχρόνιοι ἔχουσιν οὔτε τὰς ὀδύνας λύουσαι τὰς ἐκ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος οὔτε τὴν γαστέρα λαπάσσουσαι· [13] ὁκόσοισι δὲ ἀπὸ τοῦ [14] ἥπατος ὕδρωπες γίγνονται, βῆξαί τε θυμὸς [15] γίγνεται αὐτέοισι καὶ ἀποπτύουσιν οὐδὲν ἄξιον λόγου, καὶ οἱ πόδες [16] οἰδέουσι, καὶ ἡ γαστὴρ οὐ διαχωρέει, εἰ μὴ σκληρά τε καὶ πρὸς ἀνάγκην, καὶ περὶ τὴν [17] κοιλίην οἰδήματα γίγνεται, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιά, τὰ [18] δ' ἐπ' ἀριστερὰ ἱστάμενά τε καὶ [19] καταπαυόμενα.

---

[12] μικρά τε ἐόντα καὶ om. bvw 2146, 2140 et 2142 pr. m. — [13] ἔξω om. bv 2140, 2143, 2145, 2146, 2330, 2256, ἐκκρίνοντα 2142, v 2146, ἐκκλ. ἔξω vulg. — [14] ἀποκορυφούμενα wfa 2142, 446, ἀποκυρτούμενα vulg., καὶ μὴ πλατυνόμενα add. a. — [15] τε om. f. — [16] καὶ λεῖον add. a. — [17] τε add. w — [18] ἀποκορυφούμενα bafg vulg., συνεσταλμένα wv 2146 B, ἀποκορυφούμενα iteratum comprobatur hac in Monacensi lacuna: ἀριστά ἐστιν μικρά τε ἐόντα, ὡς μάλιστα ἐκκλίνοντα καὶ ἐς ὀξὺ ἀποκορυφούμενα ἥκιστα (pro κάκιστα = 2144)· ὅσα δὲ εἴσω ῥήγνυται κ. τ. λ. — [18] κάκιστον b 2142. — [19] ὁκόσα wgf 446, ὅσα ba vulg., ἅσσα v 2146. — [19] ἃ ἐν τῷ f. — [20] μηδὲν add. fw (446 μὴ δὲν) bv, οὐδὲν g. — [21] ἐστιν f 446, 2142, — συνεσταλμένα wf, προεσταλμένα bva vulg, προςεσταλμένα g 2145, Gal. i. t. — [22] ἅπαν wf 446, πᾶν bva vulg. — καὶ ὁμόχροον πᾶν g, κ. ὁμόχροον ἅπαν 446. — ὁμοχροῦν v. — φαίνεται wgfav, φαίνηται b 2142, 2140, 2145, 2330, 2144. —

14. περὶ πύου in tit. b 2142, 2140, 2144. — [1] ποιόν f 446. — [2] καὶ ὁμαλὸν καὶ ὡς ἥκιστα δυσῶδες wgfav, καὶ ἥκ. δ. b 2141, 2140, 2142, 2255, καὶ ὁμ. καὶ ἥκ. δ. 2156, 2143, 2145, 2146, 2144. — [3] ἐναντιώτατον wg Gal. i. t., v 2146. — τουτέῳ v 2146 B. — ἐστὶ ante κάκιστον a, ἐστιν post κάκ. fv. —

15. Τμῆμα B, περὶ ἱδρώτων f, περὶ ὑδρώπων in tit. b 2140, 2142, 2144. — [1] νοσημάτων f 2144, 446, νουσημ. vulg. — γιγνόμενοι add. f 446, γινόμενοι g, γενόμ. 2142². — [2] κάρτα om. bva. — [3] μέν praebent f Gal. B. — ἐκ τῶν κενεώνων wfB, ἀπὸ τ. κ. bva vulg. — [4] τε add. wgf 446. — [5] καὶ recepi e codd. bvgf 2142, 446, καὶ om. w vulg. — ὕπατος f. — [6] ὁκόσοισι f 446 B. — [7] ἐκ τῶν κεν. fg 2146. — [8] καὶ τῆς ὀσφύος om. wg 2146. — [9] γίγνωνται f 446, rel. γίνονται. — τῶν ὑδρώπων recepi ex fbv 2145, 2142, Gal. i. t. — οὖν αἱ ἀρχ. ἐκ τ. κ. γ. g. — [10] οἰδένουσι w, οἰδαίνουσι B. — [11] πολυσιχρόνιοι f. — ἴσχουσιν fwg Gal. i. t. 446, B. — [12] κενεόνων w 446. — τε καὶ wgf 2142, 446. — [13] οἷσι δ' ἂν wg, ὁκόσοισι δ' εἰσὶν v 2146. — [14] ὕπατος f, οἱ ὕδρωπες gv 2146 Gal. i. t. B. — γίγνονται om. v 2146, εἰσι pro γίγν. wB. — βῆξαι … θυμός om. f. — βῆξαί τε θυμός wgv 2145, 2146, 2140, 2141, 2143, 2330, 2269, 2256 (cf. § 30 [p. 106] ubi βῆξαί τε θυμός vetustissimus quoque Parisinus exhibet), βῆχές τε θυμός τε b, βῆχές τε καὶ θυμός vulg. — [15] αὐτέοισι wfbv 2142, ἐγγίνεται αὐτέοισιν Gal. i. t., γίνεται αὐτέοισι 2142, γίνεται bv 2142, ἐγγίνεται vulg. — τι ἀποπτύουσιν om. f, τι om. wgb 446. — καὶ ἀποπτ. οὐδὲν ἄξ. λόγ. wg 446, καὶ οὐδὲν ἄξ. λόγ. ἀποπτ. b, καὶ ἀποπτ. οὐδέν τι ἄξ. λόγ. v, καὶ οὐδέν τι ἀποπτ. ἄξιον λόγ. vulg., cf. supra p. 11. — [16] οἰδέουσιν f. 446. — [17] κοιλίαν fw. — οἰδήματα γίγνεται f 446. — οἰδ. γίνεται wg, γίν. οἰδ. bv 2146, 2330, 2256, 2140, 2143, 2145, 2142, γίνονται οἰδήματα vulg. — [18] δὲ f 446. — [19] καταπαβόμενα w. —

16. *Κεφαλὴ δὲ καὶ* [1] *χεῖρες καὶ πόδες ψυχρὰ ἐόντα κακὸν, τῆς τε κοιλίης καὶ τῶν πλευρῶν θερμῶν ἐόντων· ἄριστον* [2] *δὲ τὸ πᾶν σῶμα ὁμαλῶς τε θερμὸν* [3] *εἶναι καὶ μαλθακόν.*

17. [1] *Στρέφεσθαι δὲ χρὴ ῥηϊδίως* [2] *τὸν νοσέοντα καὶ ἐν* [3] *τοῖσι μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι·* [4] *εἰ δὲ βαρὺς ἐὼν φαίνοιτο* [5] *τό τε ἄλλο σῶμα καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ἐπικινδυνότερόν* [6] *ἐστιν·* [7] *εἰ δὲ καὶ πρὸς τῷ βάρεϊ καὶ οἱ ὄνυχες καὶ οἱ δάκτυλοι πελιδνοὶ* [8] *γίγνοιντο, προσδόκιμος* [9] *ὁ θάνατος αὐτίκα· μελαινόμενοι δὲ παντελῶς* [10] *οἱ δάκτυλοι ἢ οἱ πόδες ἧσσον* [11] *ὀλέθριοι τῶν πελιδνῶν* [12] *εἰσιν· ἀλλὰ* [13] *τὰ ἄλλα ἐπισκέπτεσθαι· ἢν γὰρ εὐπετέως* [14] *φαίνηται φέρων τὸ κακὸν* [15] *ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν* [16] *περιεστικῶν σημείων* [17] *πρὸς τούτοισι τοῖσι σημείοισι* [18] *ὑποδεικνύῃ, τὸ νόσημα ἐς ἀπόστασιν τραπῆναι ἐλπὶς, ὥστε τὸν μὲν ἄνθρωπον περιγενέσθαι, τὰ δὲ μελανθέντα τοῦ σώματος* [19] *ἀποπεσεῖν.*

18. *Ὄρχιες δὲ καὶ* [1] *αἰδοῖον ἀνεσπασμένα* [2] *πόνους ἰσχυροὺς σημαίνει καὶ κίνδυνον* [3] *θανάτου,*

19. *Περὶ δὲ* [1] *ὕπνων ὥσπερ καὶ κατὰ φύσιν ξύνηθες ἡμῖν* [2] *ἐστι, τὴν μὲν ἡμέρην ἐγρηγορέναι* [3] *χρὴ, τὴν δὲ νύκτα καθεύδειν·* [4] *εἰ δὲ εἴη τοῦτο μεταβεβλημένον,* [5] *κάκιον· ἥκιστα δ' ἂν* [6] *λυπέοι,* [7] *εἰ κοιμῷτο* [8] *πρωῒ ἐς τὸ τρίτον μέρος τῆς ἡμέρης· οἱ* [9] *δὲ ἀπὸ*

16, [1] *καὶ πόδες καὶ χεῖρες* v 2144. — [2] *δὲ πᾶν* (*ἅπαν* g 446 Gal. i. t.), *τὸ σῶμα* wv, *δὲ τὸ πᾶν σ.* f. — *ὁμαλῶς τε θερμὸν* f, *μαλθακὸν ὁμαλῶς* g 446 Gal. i. t., *ὁμαλῶς* om. vulg. — [3] *εἶναι* fg 446 Gal. i, t., *εἶναι* om. bv, *ἐὸν* pro *εἶναι* vulg. —

17. *περὶ μετασχηματίσμου καὶ μελασμῶν* in tit. f. — [1] *Τρέφεσθαι* f. — [2] *τὸν νοσέοντα* wgfB 446, Mercur. i. m., *τὸν ἀλγεῦντα* vulg., *τὸν νοσέοντα ῥηϊδίως* f 446. — [3] *μὲν* add. w. — *τοῖσι* f 446, 2144, *τοῖσιν* vulg., *μετεωρισμοῖσι* f, — *σιν* vulg. — [4] *ἢν* w. — [5] *καὶ τὸ ἄλλο* vulg., *τό τε ἄλλο* fwg Gal. i, t. B. — [6] *ἐστιν* recepi e codd. fwg 2145, 2142, Gal. i. t. 446. — [7] *εἰ δὲ καὶ* (*οἱ* g) *ὄνυχες πελιδνοὶ πρὸς τῷ βάρει καὶ οἱ δάκτυλοι γίνονται* wg. — post *ὄνυχες* add. *καὶ οἱ πόδες* f. — [8] *γίνοιντο* 446 B, *γίγνονται* f, *γίνονται* vulg. — [9] *ὁ* om. f, *αὐτίκα* wgfbv 2145, 2142, 446, Gal. i. t., *παραυτίκα* vulg. — *περὶ μελανθέντων δακτύλων καὶ* (?) *ποδῶν* adscr. f. — [10] *ἢ οἱ πόδες* b (*ἢν*) v 2145, 2142, B, 446, *καὶ οἱ π.* vulg. — *οἱ π. καὶ οἱ δ.* wg. — [11] *ὀλέθριον* w 2330. — [12] *εἰσιν* om. wg 446 B. — [13] *καὶ* vulgatae om wfbv 446. — *τὰ ἄλλα* wb 446, Gal. i. t., rel. *τἄλλα.* — *ἐπισκέπτεσθαι* wg, *σκέπτεσθαι* vulg. — *χρὴ* vulgo adscriptum om. wg. — [14] *φαίνηται φέρων* fg 446, *φέρ. φαίν.* vulg., *φαίνηται* om. w. — [15] *ἢ* add. f (*ἢν* 446) *τι σημεῖον* g. — [16] *περιεστικῶν* f, *περιεστικῶν* b, *περιεστηκότων* rel. — *περιεστ. σημείων* add. w 2142, 446, 2269. — [17] *πρὸς — σημείοισι* om. v. 2146. — *τούτοις* w. — *τοῖσι σημ.* om. g. — *τοῖς σημείοις* f. — [18] *ὑποδεικνύει* b 2140—2144, 2156, *ἐπιδεικν.* f B 446, *ἐπιδείκνυται* wg, *ὑποδεικνύῃ* v vulg. — *ἐλπὶς* ante *τὸ νόσημα* f, *εἰς* (446) *ἀπόσκηψιν* f (*ἀπόσηψιν*? cf. Prorrh. II, 1, ed. Kuehn, tom. I, p. 186. — *τρέπεσθαι* wg B, 446. — [19] *ἀπέπεσεν.* —

18. *ὄρχεις* f. — [1] *αἰδοῖον* wgfv 446, 2146, B, *αἰδοῖα* vulg., *ἀνεσπόμενα* w, *ἀνεσπωμενα* g, *ἀνεσπασμένον* v 2146, B, *ἀνεσπασμένα* rel. — [2] *ἰσχυρὸν πόνον σημαίνει ἢ κίνδυνον θάνατον* f. — *πόνον σημαίνει ἢ θάνατον* wg, *πόνον σημαίνει καὶ θάν.* B. — *θανατώδεα* vulg., *θανατώδη* v.

19. *περὶ ὕπνων* in tit. f 446, 2144. — [1] *ὕπνου* w B 446. — *ὡς καὶ κατὰ* wg 446, Gal. i. t. — *ξύνηθες* bv, Gal. i. t. B, *σύν*— fwg, vulg. 446. — [2] *ἐστιν* f 446. — [3] *χρὴ* om. w. — [4] *εἰ* fw, *ἢν* vulg. — [5] *κάκιστον* w, *γίνεται* add. g 446, *γίγνεται* fv. — [6] *λυπέοιτο* vulg., *λυπέοι* wg 446, *λυπαίοι* b, *λυποίη* v, cf. Coaca 497: *ἥκιστα δ' ἂν βλάπτοι τὸ πρωῒ κοιμώμενος*; verum est *βλάπτοιτο* facili opera ab Ermerinsio revocatum, unde huc medium illatum. — [7] *ἢν κοιμῶνται* w, *εἰ κοιμῷντο* f 446. — [8] *τὸ* ante *πρωῒ* om. wfv 446, *εἰς* f 2142, *τὸ τρίτον τῆς ἡμ. μέρος* f. — [9] *δ' ἀπὸ* f 2142. —

[10]τούτου τοῦ χρόνου ὕπνοι πονηρότεροί [11]εἰσι· κάκιστον δὲ μὴ κοιμᾶσθαι, μήτε τῆς νυκτὸς μήτε τῆς ἡμέρης· [12]ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε καὶ πόνων ἀγρυπνέει, ἢ παραφρονήσει ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου.

[10]τούτου w, τουτέου vulg., τοτέου f. — [11]εἰσιν f 446. — [12]ἢν f, — πόνοις f, πόνου w 2229, 2266. — ἀγρυπνήσει ἢ wg, ἀγρυπνοι ει παραφρ. fa, ἀγρυπνοίη ἂν ἢ παραφρ. bv 2140, 2144, 2145. — παραφρονήσει wgfv, παραφροσύνη ἔσται b, Gal. i. t. —

Inde sine oratione continua lectionem variam conserere liceat in qua quae recipienda visa sunt, litteris latius dispositis notantur. Illam autem hoc loco abruptam, alio si placebit, supplebo.

20. *Περὶ διαχωρημάτων* in tit. wf 2142. — *ἄριστόν ἐστιν* wfb 2330, 2142 B, *ἄρ. ἐστι* g 446, *ἐστιν ἄρ.* vulg. — *τὸ* ante *μάλθ.* om. bwg Gal. i. t, 446, 2142^1. — *ξυνεστικως* f. — *διεχώρη* b 2142, 2146, *διεχώρει* b (superscript.) v 446. — *ὑπεχώρει* vulg. — *εἰσιόντων* f 2142, 446. — *γὰρ* om. f. — *ἐξόδου* w 446, *διεξόδου* rel. — *τὸ διαχώρημα ὑγρόν* w. — *συμφέρει* w 446, 2144. — *πυκνόν τε καὶ* fwgbv Gal. i. t. 446, *πυκνόν τι καὶ* vulg. — *εἶναι* om. fgv 2142^1. — *διαχωρέειν* f 2142, 446, B, *ὑποχωρέει* b, *ὑποχωρέειν* rel. — *κοπιῶν* fg 2269, 2146, 446 Gal. i. t, *κοπιῇ* rel. — *ὁ* ante *ἄνθρ.* om. v Gal. i. t. — *ξυνεχοῦς* f 446, *ξυνεχέως* vulg. — *καὶ* om. ante *ἀγρυπν.* g, 2269 Gal. i. t. — *ἀγρυπνοίει ἂν* f, *ἀγρυπνείει ἂν* w. — *ἢν δὲ ἀθρ.* w, cod. Opsop. p. 590, *ἢ δὲ ἀθρ.* f. — *καὶ πολλάκις* wg. — *διαχωρέοι* f 446, *διαχωρέῃ* w, cod. Opsop. p. 590, 2330, *διαχωρέει* vulg. — *λιποθυμῆσαι* b, *λυποθυμῆσαι* f, *λειποψυχῆσαι* wg. — *κατὰ τὸ πον τῶν* f, *τῶν εἰσιόντων πλῆθος* wgf. — *ὑποχωρέειν* (— *ρεῖν* wg) *δὶς ἢ τρὶς* wgfbv 2142, 446, Gal. i. t. — *πλεῖστον* wgfba Gal., *πλέον* v et *ἀντίγραφα* quaedam tempore Galeni, *πλείονα* vulg. — *δὲ ὑπὸ* fa, *δ᾽ ὑπὸ* bg, *δὲ ὑπήτω* w, *δ᾽ ὑπήτω* v, *δ᾽ ἐπὶ* vulg. — *τῷ πρωῒ* b 2142, *δ᾽ ὑπείτω τῷ πρωῒ* Gal., *τὸ πρωῒ* vulg., *τὸ πρωῒ ὑπείτω* f. — *πλεῖστον δ᾽ ὑπείτω* vel *πλέον δὲ ὑπήτω* Merc. i. m. cf. p. 10. — *συνηθὲς η* f, *σ. ᾖ* B, *σ. ἦν* g 2146, 446, Gal. — *πρὸς τὴν κρίσιν ἰούσης* wgbv 446, Gal., *πρ. τ. κρ. οὔσης* f. — *νούσου* bg 2142, 446, 2144, *νόσου* vulg. — *λίαν* w B, *λίην* vulg. — *ἐπιτήδιον* fw. — *συνδιεξιέναι* g, *ξυνεξιέναι* Gal. i. t., *διεξιέναι* rel. — *πρὸς τὴν κρίσιν* wgfbv 2145, 2142, Gal. i. t. — *νούσου* b 2142, Gal. i. t., *νόσου* vulg. — *χρὴ* f., rel. *δεῖ*. — *ἐν παντὶ νοσήματι* wgf 446. — *λαμπρὴν* f. — *εἶναι τὴν κοιλ.* wg 446. — *ἢ ἔρυθρον* om. f 446, g^1. — *καὶ ἀφῶδες διαχωρέην* f. — *πονηρὸν δὲ* sine *ἔτι* wgfbv 446, Gal. i. t., B. — *μικρὸν* wg B 446. — *τε ἐὸν* om. w 446, B, *ἐόν* om. f. — *γλίσχρον τε καὶ* f. — *καὶ λεῖον* om. bva 2142^1. — *καὶ λίον* f. — *τούτων δέ τι* fw. — *θαν. τε εἶναι τὰ μέλαινα* f. — *ἂν* om. w. — *ἢ λυπαρὰ ἢ ἰώδεα ἢ πελιδνά* f, *ἢ πέλια ἢ λίπαρα ἢ κάκοδμα* w, *λιπαρὰ ἢ τὰ δυσώδεα καὶ κάκοδμα* g. — *καὶ κάκοσμα* bv 2143, 2142, 446, Gal. i. t., *ἢ κάκοσμα* f 2140, 2145, 2330, 2256. — *οὐλέθρια* f. — *ἧττον· ἔσται* w. — *δὲ ταῦτα ξυσμ.* v 446, *δὲ πάντα*

ξυσμ. b 2140—2145, 2256, 2330, δὲ τὰ τοιάδε ξ. a 2269. — καὶ χολώδεα om. f. — καὶ αἱματώδεα post χολώδεα add. wg (—τώδη) Gal. i. t., Merc. i. m. — καί ποτε f, ὁμοῦ ποτε δὲ καὶ κατὰ μέρος διεξερχόμενα w, ποτὲ μὲν — ἀλλήλοισι om. g. — ἀλλήλοισιν f 2142.

21. Ψόφου μὲν fb 2145, 2142, Gal. i. t. — πραδήσ. fbv 2140, 2141, 2143, 2144, 2256, 446, παρθήσ. wa. — ὑπεξιέναι a B. — κρεῖσσον fg 446. — κρ. δὲ wgfbv 2141—2143, 446, 2330, 2256, B, Gal. i. t. — ξὺν b Gal. i. t. — διεξελθεῖν fg 446, B. — ἐναπειλῆφθαι wv 2146, ἐναπηληφθῆναι f, ἐναπειλῆφθαι καὶ ἐνειλεῖσθαι a (2269), ἐ. κ. —έεσθαι g. — καίτοι καὶ οὕτω w (g om. καὶ) fv 446 B. — διεξελθοῦσα wgf 446. — ἢ ante πονέειν om. wgv B 446. — ἄνθρ. sine art. wfv, ὁ ἄνθρ. om. wg. — οὕτω om. f 446. — ποιέηται wgv 446, Coaca 495, ποιῆται b 2145, 2142, om. f, οὕτω π. τὴν ἀρ. τῆς φύσ. wgbv 2145, 2142, Gal. i. t. — ἐκ om. wg B. — τὰ κυρτώματα wg 446. — εἰ νεαρά τε εἴη καὶ μὴ w, ἢν ἦν νεαρά τε ᾖ καὶ μὴ f, ἢν νεαρώτατα εἴη μὴ g. — σὺν φλ. w 446, ξὺμ. φλ. b. — λύη v. — βορβωρισμὸς ἐνγενόμενος f, ἐγγιν. w. — διεξελθὼν fg 2146, 446. — σὺν κ. fg 446. — καὶ φύσῃ om. wg[1] 446. — εἰ δὲ μὴ fwgbv 2142, 446. — διαπεραιωθεὶς gv, Gal. i. t., διαπερεωθ. fw 446, διπερεωθ. b. — ὠφελέει δὲ om. fg 446, ὠφ. δὲ καὶ om. w.

22. Περὶ οὔρου in tit. wfb 446. — τὸ om. οὖρον δὲ ἀρ. wgfbv 2142, Gal. i. t. 2145. — ἀρ. μὲν w B. — ἐστιν fg 2144, 446. — ὅταν ᾖ b 2145, 2142, 2330, Gal. i. t., ὅταν . . . ὑπόστασις εἴη wgf, λευκὴ sine τε w 446. — σημαίνει τε γὰρ wg καὶ τὸ νοσ. fwg 2145, νόσημα bg 2142[1]. — διαλίποι wf 2142, 446. — οὐρέει καθαρόν w, καθαρὸν οὐρέει g 2330, 2143, 2256, 2145, Gal. i. t., κ. οὐρέοι b 2142, 446, B, οὐρέοιτ f. — δ᾽ ὑφ. w. — τὸ ante λευκόν om. wg, τε καὶ λεῖον fv 446, καὶ ὁμαλόν add. f 446. — γίγνεται f. — εἰ δὲ ᾖ f, τὸ οὐρ. wg. — ὑπόστασις ὑπέρυθρός τε καὶ λείη fwgbv 2142, 2146, B, Gal. i. t. (ὑπερύθρη), 446 (λίη = f), χρονιώτερον w, cet. πολυχρον. — γίγνεται f. — δὲ καὶ κάρται f, αἱ κριμν. ἐν τ. οὐρ. f. — οὔρησιν w. — αἱ om. ante ὑποστάσιες wgfbv 2330, 446, Gal. i. t. — πονηρότεραι v, τουτέων δ᾽ ἔτι κακίους w, τουτέων δέ τοι κακίους εἰσιν g, τ. δέ εἰσιν ἔτι κακίους f, πεταλώδεες wgfv 2142, 446 vulg., χολώδεες b 2144, 2140, 2330, 2141, 2145. — λεπταὶ δε καὶ λευκαὶ pro αἱ λευκαὶ δὲ καὶ λεπταὶ b 2142, 2145, Gal. i. t., αἱ δὲ λεπταὶ καὶ λευκαί g.*) — δέ τι f 2142. — εἰσιν om. f. — νεφέλαι δὲ fgbv 2142, Gal. i. t. — ἐναιωρεύμεναι v, ἐναιωρούμεναι 2142, 2146, Merc. i. m., ἐνεωρούμεναι 446, ἐμφερόμεναι ἐν (ἐν = 446) τοῖσιν ὤρησιν ἢ ἐνεωρούμεναι f. — ἔστ᾽ ἂν . . . ᾖ fgbv. — πυρόν wgb 2144. — λεπτὸν ὁμαλως f, ἄπεπτον σημαίνει τὸ νούσημα (εἶναι om.) f, νόσημα wgb 2142. — ἔστ᾽ ἂν λεπτ. ᾖ τ. οὐρ. κ. πυρὸν, ἄπεπτον εἶναι δηλοῖ τὸ νόσημα g, ἀ. εἶναι τ. νοσ. δ. w. — ἢν . . οὖρον om. w. — εἰ δὲ καὶ fgbv Gal. i. t. 446. — πολὺν χρόνον f. — εἴη (ᾖ 446) τὸ νόσημα, τὸ δὲ οὖρον τοιοῦτον ἐόν g, Gal. i. t. 446. — ὤνθρωπος b, ὤνθ. 2142, διαρκ. ὁ ἄνθ. f. — πεπανθῇ ἡ νοῦσος bf 2142,

---

*) αἱ δὲ λεπταὶ φλαῦραι aut spuria aut non suo loco sunt.

446, *πιπ. ἡ νόσος* g. — *τῶν οὔρ. ἐστὶν* fw, *ἐστὶ* gv B, *δὲ* om. ante *τῶν οὔρ.* g. — *τά τε ὑδατ. καὶ τὰ δυσώδ. καὶ τὰ μέλανα* f, *τὰ ὑδατώδεα καὶ δυσώδ. καὶ μέλανα* wg. — *καὶ ὑδατώδεα* post *παχέα* v. — *ἔστι δὲ* wgfbv 2330, 2144, 2143, 2145, 2256, Merc. i. m., Gal. i. t. — *ταῖσι μὲν γυναιξὶ καὶ τοῖσι ἀνδράσι* vg (*τοῖς ἀνδρ.*), *τοῖσι* (sic) *μὲν γυναιξὶ κ. τ. ἀ.* w, 446 sine *μὲν*, *τοῖσι μὲν ἀνδ. καὶ τοῖσι γυναιξὶν τὰ μὲν μελ.* f. — *δὲ* ante *παιδίοισι* om. f. — *ὁκόσοισι* b 2142, *ὅσοι* v. — *δὲ* pro *δ' ἂν* wgf 446. — *οὖρα* om. f. — *οὐρέωσι* bv 2142, 2256, 2330, 2143, 2145, Gal. i. t. — *πολὺν* wgf 2142, 2144, 446. — *καὶ τὰ ἄλλα* f, *ἢν τὰ ἄλλα* w 2142, *ἢν καὶ τὰ ἄλλα* g 446. — *ὥσπερι ἐχομένοισι* b, cf. p. 8. — *σημεῖα* ante *ὡς* v. — *ἢ σημεῖα* w, *σημεῖα* om. g, *εἴη* f. — *τουτέων* w. — *ἀποστάσιας* f. — *κάτω τῶν νέφρων* w 2146. — *λιπαροτέρας* g. — *ἐφισταμένας* gfbv, Gal. i. t., cf. p. 8, *ἀραχν. ἐφιστ.* w. — *μέμφεσθωι χρὴ* w. — *ξυντήξιος* b, *συντήξεως* w. — *σημεῖον* wgf B. — *ὧδε χρὴ* f. — *οἷσιν* f, Gal. i. t. B. — Post *νεφέλαι* add. *συνίσταται* f 446. — *ἤν τε κάτω ὦσιν* (*ἔωσι* fB, *ἔωσιν* 446), *ἤν τε ἄνω* wgfv 446 B. — *ἔωσι* superscr. *ἴωσι* b. — *ἴσχουσιν* f, *ἰσχύουσι* b, *ἰσχῶσι* v. — *τοῖσι χρώμ.* fb. — *οἷ εἴρηται* f. — *νομίζειν* om. gfbva 2142[1]. — *ᾧ εἴρηται* f, *ὡς εἴρ.* g. — *τὰς τοιαύτας* wgfv, Gal. i. t., *τὰ τοιάδε* b 2145, 2142. — *ἤν τι αὐτὴ ἡ κύστις* wgfb, *ἢν τοιαύτη ἡ κύστις* v, *τι* om. post *κύστις* wgfbv 2142, 446, 2145, Gal. i. t. — *ἔχουσα νούσημα* f, *νόσ. ἔχ.* wgf 2142, 446, 2145, 2144. — *τῶν οὔρων ἀποδῷ τουτέων* v, *οὐ. τι ἀποδιδῷ τουτέων* wg, *οὔ τω τί ἀποδῷοι τουτέων* f. — *σώματος* om. wg, *σημείου* w, *ἐστιν* om. wgv B. — *αὐτῆς καθ' ἑαυτῆς* wf, *καθ' ἑωυτὴν* g. — *ἀλλὰ τῆς καθ' ἑωυτήν* v. — *τῆς κύστεως* add. wg B.

23. *Περὶ ἐμετοῦ* in tit: fb 2142, 2144, 446. — *ὁ* om. ante *φλέγμ.* wgfbv 446 B. — *φλέγματός τε καὶ χολῆς* wgfv 446, *φλ. δὲ καὶ χ.* b. — *συμμεμιγμένων* g, —*να* w, —*ος* f, *ξυμμεμιγμένων* v. — *ξυμμ. ὡς μάλιστα* fwgbv 2142, Gal. i. t. 446, 2146, 2245. — *καὶ μήτε παχὺς μήτε δὲ πολὺς κάρτα ἐμισθαι* f, *μήτε πολὺς μήτε παχὺς κάρτα ἐμείσθω* w, *καὶ μὴ παχὺς μηδὲ πολὺς κάρτα ἐμείσθω* vg 2146, *καὶ μὴ παχὺς κάρτα μή τε πολύς ἐμείσθω* b 2142, Gal. i. t. — *οἱ δὲ* v 446. — *ἀκρατ.* w. — *εἰσίν* om. wgv B, 446. — *εἴη* om. v. — *ἐμούμενον* wf B 446. — *ἢ πελιδνὸν* wgf, *ἢ μέλαν* om. w. — *χρὴ* om. post *νομίζειν* g. — *εἶναι πονηρόν* w. — *ἄπαντα* f. — *ὁ αὐτὸς ἄνθρ.* wgv B 2144, 446, *ὠυτὸς ἀνθ.* b 2142, *οὕτως ἀνθ.* f. — *ἐμέοι* fbv 2330, 2142, 2140, 2143, 446. — *πάνυ ὀλ.* v, *ὀλ. κάρτα* g. — *τοῦτο* om. wgfv, *ἤδη* pro *τοῦτο* b 2142, 446, 2145, Gal. i. t. — *τάχιστα δὲ* bg, *τάχιστον δὲ* fv 446, Gal. i. t. — *τάχιστ. . . . δυσῶδες* om. w. — *πελιδνὸν* f 446. — *καὶ εἰ* fB. — *ὄζοι* gfbv 2142, Gal. i. t. — *αἱ* ante *ὑπόσαπροι* om. fw. — *πᾶσαι . . . ἐμεομένοισιν* om. g. — *δυσῶδες* f, *δυσώδεις* w. — *ὀδμαι* wv, Gal. i. t. — *τοῖσι* f, *ἐμουμένοισιν* fw.

24. *Περὶ πτυέλου* in tit. wfb 2142, 2144, 446. — *δὲ χρὴ* fgbv 2142, 2145, Gal. i. t. — *πνεύμονα* wgf 2144, 446, *τε* add. wf 446, B, Merc. i. m. — *ἀποπτύεσθαι* wf B. — *τε* om. f, *τε φέρεσθαι* w. — *ἰσχυρῶς* om. w. — *τὴν ἀρχὴν τῆς νούσου τε καὶ τῆς ὀδύνης* w. — *ἀναπτύουσι τὸ πυῤῥὸν ἢ ξανθὸν* f, *ἀναπτύοι τὸ ξ.* b. — *ἐὸν ἢ λευκὸν ἢ πυῤῥὸν* wg. — *ἢ μὴ ἰσχ.* wf B, Gal. in cit. t. 3, p. 392. — *γίγνεται* f B. — *ἄκρατον* w. —

τό τε λευκὸν f, Gal. i. t. — καὶ χλωρόν τε ἐὸν κάρτα καὶ ἀφρῶδες wgfbv 2142, 446. — ἄκρατον w, ἄκριτον f 446. — ἐστιν f 446. — τοῦτ' g, ἐκείνου wg. — κακὸν . . . φάρυγγι om. fw 2146. — κῆν μηδὲν b 2142, Gal. i. t. — πνεύμων g 2142, 2144. — περὶ κορύζης post φάρυγγι in tit. fB 446. — περὶ τὸν πνεύμονα wfv 2144, 2142, 446,
λ
πνεύμονα g, τε καὶ τὰς πλευρὰς add. w 2142, 2140, 2269, f (om. τε). — νοσήμασι b, νουσεύμασι v. — κακὸν καὶ προγεγονέναι καὶ ἐπιγενέσθαι g 446, καὶ προγ. καὶ ἐπιγεν. κακὸν v 2142, Gal. i. t., προγ. καὶ ἐπιγεν. κακὸν wb, κακὸν καὶ προγ. καὶ ἐπιγεν. κακόν f. — νοσήμασι bf 446. — τοῖσι θανατ. bB 446, τοῖσιν θ. f. — θανατώδεσι wgf 446. — λυσιτελέουσιν f, λυσιτελέες wgB 446. — αἵματι δὲ om. w. — συμμεμιγμ. f. — πολὺ πτύελον w. — ἐν πᾶσιν τοῖσιν f, περιπν. fw 446, νοσήμασιν add. w. — τοῖς νόσου f, νόσου fw 2144. — περιεστηκύς wg, Gal. i. t. 2146. — καὶ om. ante κάρτα wgf 2146, 446, Gal. i. t. — ἑβδομέῳ f 446, δ' f, ὄντι w, ἢ παλαιοτέρῳ wfb 2142, Gal. i. t., 446. — τὰ πτύελα wgf, schol. p. 178, B, 446. — ἂν om. g, παύει g 446, μὴ παύειν f. — τὰ παύοντα δὲ bv 2145, 2142, Gal. i. t. — τὴν ὀδύνην wgfbv 2142, Gal. i. t. — πάντα pro πάντων fB, 446. — πτυόμενα fbv 2145, 2142.

25. Τῶν ἐκ τουτέων b. — παύεται wgfb, Gal. i. t. — τὴν . . κάθαρσιν wg, τῶν πτυσμάτων w. — πρὸς ante τὴν τῆς κοιλίης om. b 2140—2146 (2142¹). — φλεβοτ. καὶ τὰς φαρμακείας καὶ τὰς διαίτας w, φλεβοτ. τε καὶ τὰς διαίτας καὶ φαρμ. g, καὶ φαρμακείας om. b 2256, 2142¹, φλεβοτ. τε καὶ καθαρσίας κ. δ. f. — εἰδέναι δὲ δεῖ f, δεῖ om. w, εἰδ. χρὴ g, διεκπυήσοντα pro δεῖ ἐκπυήσοντα b 2143, 2141, 2145, 2144, 2330, 2256, ἐκποιήσαντα f 446. — In codice f haec inseruntur: τῶν σημείων τὰ μὲν παθογνωμικά, τὰ δὲ συνεδρεύει· ἀπάτη δὲ καὶ πάντως δεῖ παρῆναι ὡς ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος τὸ νυγματῶδες ἄλγημα, καὶ τὴν βῆχα, καὶ τὸν ὀξὺν πυρετὸν, καὶ τὴν δύσπνοιαν ἃ οὐ πάντως δεῖ παρῆναι, ἀλλά ποτε μὲν παρῆναι, ποτὲ δὲ ὡς ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος κορύζας καὶ πταρμοὺς, τὰ δὲ ἐπιφαίνεται, καὶ τούτων τὰ μὲν πέψεως καὶ ἀπεψίας, τὰ δὲ ὀλέθρου καὶ σωτηρίας, τὰ δὲ κρίσεως μόνης. — περὶ ἐμποιημάτων in tit. f (446). — ἐμπυημάτων wv 446, Gal. i. t., ἐμποιημάτων f. — τοῦ χολώδεος b. — ὀλέθριον gbv 2140—2144. — κάρτα ἐστιν f. — εἴτε wgfB 446. — τῷ τε w. — ποίῳ f. — ἀναπτοίειτο f. — εἴθ' ὅμου g, εἴτε ὁμ. wfB 446. — ἄρχηται w. — ἐμποίημα f. — ἀπὸ . . . πτυέλου om. f, τοῦ πτυέλου om. w. — ἢ παλαιοτέρου add. post νοσήματος g, 2142², B, 446. — ἐπιγεν. αὐτῷ g.

26. Ἔστιν f 446, μὲν τὰ μὲν f. — ταῦτα f 446, τοιαῦτα w. — φέρειν . . . ἀληθεύοι μάλιστα (§ 27) om. w. — νόσημα fb 2142, 446. — εὔπνοον f. — ῥηδίως f 446. — τό τε σῶμα πᾶν f, φαίνεσθαι om. f 446, εἶναι om. f, Gal. i. t. — δὲ καὶ διαχωρ. f. — εἰδέναι χρὴ f. — ταῦτα ἐπιγενέσθαι f 446. — τουτέων πάντων f 446, ἐπιγενομένων τῶν σημείων f, τ. σ. ἐπιγ. 446. — ἀποθάνει f. — ὤνθρωπος b, ὤνθρ. 2142. — εἰ δὲ f, τὸ μὲν fvB. — τι αὐτέων fbv 2142. — ἐπιγίνηται f, τὸ δὲ fvB. — οὐ om. ante πλείονα gfbv 2142, 446. — πλεῖον f. — ἢ καὶ τεσσαρ. bv 2142. — ἀπόλλοιτο f, ἀπόλλοιτ' b 2142. — ὁ ἄνθρ. om. fB 446.

27. *Κακὰ δὲ* f 2146, B 446. — *τἀναντία* f, Gal. i. t. B 446. — *δυσπεπτέως φέρει τὴν νόσον, πν. δὲ μ. κ. ποικνὸν* f. — *μόγις* f, *δίψει κάρτα καὶ τὸ σῶμα* f. — *ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ* fB. — *τὴν κοιλίην θερμὴνεἶναι κ. τ. πλευρὰς ἰσχυρὸς* f, *κ. τ. πλευρὰς θερ-*
ο
μὸς b 2256, 2141—2145. — *τὰς χεῖρας ἰσχυρως* f, *κ. τ. πόδας ψυχρᾶ* (446) *ἐόντα* f. — *εἰ γὰρ* (g, *γὰρ* om. v) *τούτων ἐπιγένοιτό* (*ἐπιγίνοιτο* b 2142) *τι τῷ πτυέλῳ τουτέῳ* f.* — *ἀπόλλυτο* f, *ἀπόλλοιτο* b 2144. — *ὤνθρ.* b 2142, *ὁ* om. v, Gal. i. t., *ἢ* om. f. — *ἐνναταῖος* f, 2144 Gal. i. t. 446. — *ἢ δεκαταῖος* f. — *διανοεῖσθαι χρὴ* f. *μὲν τουτέου* fB 446. — *καὶ περιάγοντος* v 2146. — *εἰς* f. — *ἐπιγινόμενα* b 2145, Gal. i. t., B 446, *ἐπιγίγν.* f. — *κακά τε* b 2142, 2330, *ἀγαθά τε καὶ κακὰ* fv 446 B. — *συλλογ.* f 446 B. — *χρὴ ἐκ τουτέων* f. — *τὰς προῤῥ. ποιεῖσθαι* fB, *ποιέεσθαι* 446. — *ἂν ἀληθέοις* f, *τις* om. f 2146, 446, *ἀληθεύοις* 2146, 446. —

28. *Ἐκποιήσαις* f. — *αἱ πλεῖσται ῥήγνυνται* w schol. p. 183, *αἱ* om. f, Gal. i. t. — *πλεῖσται ῥήγ.* f. — *εἰκοσταί* fB, *τριακοσταί* f (B). — *τεσσερακοντοήμεροι* f. — *ἀφικνέονται* finis cod. w. — *τῆς ἡμέρης ἧς* fb 2141—2145, 2330, 2256, Gal. i. t. et in com. — *ὤνθρωπος* b 2142. — *πρῶτον* om. fg 2142—2145, 446. — *ἔλαβεν* f 2142, 446. — *βάρος αὐτῷ* fbv 2142, *ἐγγεγενῆσθαι* v, *ἐνγεγενεῖσθαι* f, *ἐν* ante *ᾧ* om. vg 2330, 446. — *ἤλγεε* b 2142, *ἤλγει* fB 446. — *γίγνεται* f, *τῶν ἐμποιημάτων* f 446. — *ἐξ οὗ* f 2142, 2144, 2145, *ἐξ ὧν τούτων* g. — *τουτέου*** *τοῦ χρόνου* f 446. — *τοῦ ἐμποιήματος* f, *τοῦ πύου* g 446 B. — *ἔσεσθαι δὲ λογιζόμενος τοὺς χρόνους* f.

29. *Ἐμποίημα* f 446. — *ἐπὶ θάτερον μόνον μέρος* f, *μόνον* 446, g. — *τρέφειν*
οι
f. — *τε* om. f. — *μὴ .. ἔχει* (cf. § 2 p. 5) fg 446, *μήτε ἔχει* g. — *ἐπὶ τῷ* v, *ἑτέρῳ* om. fv 446. — *τι θερμ.* fB 446, *τε θερμ.* g. — *εἰ* f, *ἐστι* g. — *τὸ ἕτερον* om. vg. — *θατέρου* v. — *κατακλινόμενον* gB, *κατακεκλημένου* f (*κατακεκλιμένω* 446). — *τὸ ὑγιαῖνον θάτερον πλ.* f, *τὸ ἕτερον πλευρὸν* g. — *δοκέῃ αὐτῷ* g, *δοκέειν αὐτῷ* f. — *βάρος* fg 446, Gal. i. t. — *ἐκ τοῦ ἄνωθεν* fbv 2440, 2142, 2143, 2145, 2256, 446 B, Gal. i. t. — *ἐκ τοῦ ἐπὶ* f 2269, 446, *θατέρου* f, *ἐστιν τὸ ἐμποίημα ἐφ᾽ ὁποτέρῳ* f 446, *ἂν πλευρὸν* om. f, *τὸ* om. g, Gal. i. t., *γίγνεται* f 2142.

30. *Περὶ διαγνώσεως ἐμπύων* f. — *σύμπαντας* f 446. — *γιγνώσκειν χρεῖ* f. —
τι
τοῖσδε f 2142, *τοῦσι σημείοισιν* f. — *οὐ πυρετὸς* f. — *λεπτῶς* fg. — *ἔχειν* f. — *εἰς νύκτα δὲ* fv 446, *ἐς νύκτας δὲ* g. — *πλείω* fg 446, b 2142, 2143, 2145. — *οἱ ἵδρωτες* f. — *πολλοὶ* om. v, *γίγνωνται* f (*γίγνονται* 446), *ἐπιγίνονται* g vulg. — *καὶ βῆξ ἐπίθυμος γίγνεται* f, *καὶ βῆξαι θυμὸς* g, *βῆξαί τε θυμὸς* v 2140—2146, 2330, Gal. i. t., *βῆχές* (*βηχός*?) *τε θυμὸς* b. — *ἔγκυιλοι γίγνωνται* f. — *μάλιστα τὰ ἄκρα* g 446. — *γίγνεται ἀνιστάμενά ται καὶ κατὰ πανόμενα* f (446, B, 2269, 2142[2]). — *φλύκτεναι* f 446, 2142[2], *γίγνονται* f. — *οὖν* om. g.

31. *Χρονίζει* f. — *ἐμποιημάτων* f 446. — *ἔχει δὲ* f. — *αὐτοῖς κάρτα* (*χρὴ* om.) f. — *ἐπισημαίνεσθαι χρὴ* f. — *τῇσιν ἐν ἀρχῇσ.* b. — *τι* ante *δυσπνούστερος* om. f

---

*) scr. *τούτῳ*. **) scr. *τούτου*.

2330. — *εἴη ὁ ἄνθρ.* g. — *αὐτέων* om. fg 446. — *ταχύτερόν τε καὶ* g 446. — *τῇσιδε γιν. χρεὶ* f. — *γένηται* fg 446, Gal. i. t., *γένεται* b, *γίνετοι* v. — *πτυελισμὸς* f 2142[2], 446, Gal. i. t. — *διατελεῖ* (—*έῃ* g, —*έει* 446) *ἔχων* gf 446 (scr. *διατελέῃ ἔχων*), *αὐτὰς ἤκοσι* f. — *ἔχων* post *ἡμέρας* om. gf 446. — *προςδέχ. χρὴ* fB, *τὴν ῥίξιν* f 446, *ἢ* om. gf, Gal. i. t. 446. — *ἔτι ἔμπροσθεν* g, Gal. i. t. — *ἡσυχέστερος* fbv 2141, 446, Gal. i. t. — *τὰ ἄλλα* fb 446. — *κατὰ λόγον τουτέοισι* fg Gal. i. t., *τουτέου* om. gf Gal. i. t. 446. — *ὕστερον προςδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν* fg, *ἐς* om. fg 446, 2142[1] (scr. *ἣν δὲ . . . πάντα κατὰ λόγον, τούτοισι ὕστερον προςδ. τὴν ῥῆξιν* cf. Erm. Reinh.) — *προςγενέσθαι* f, *προγενέσθαι* g 446. — *πτυελισμὸν* f 2142, 446. — *τοῦ πύου πτύσιος* g (446), *τοῦ ποίου ῥήξειος* f.

32. *Τινες τῶν ἐμποϊκῶν σώζονται* in tit. f (446). — *περιγίγνονται* f. — *ὅ τε πυρετὸς αὐθημερὸν ἀφῇ* f, sine *τε* g 446. — *ἐπιθυμέωσιν* fg (—*έωσι* Gal. i. t.), *ἐπιθυμοῦσιν* b. — *καὶ δίψης . . . . ἄλλοισι πᾶσιν* in extrema § i. m. g. — *ἀπηλλαμένοι ὦσιν, γαστὴρ μικρά* f. — *ὑποχωρέει* fb 2142, 2143, 2144. — *ποιὸν* pro *πῦον* f 446, *πτύελον λευκόν* g. — *λίον* f 446. — *ὁμόχρ. χορέῃ* f (*ἐκχωρέει* 446, scr. *χωρέῃ*). — *πόνου καὶ βηχὸς* f. — *ἀνακαθαίρηται* om. bv 2140—2145, 2330, 2256, Gal. i. t. — *μὲν οὖν οὕτως* bv 2142, 2145 Gal. i. t., *οὗτοι* f. — *ταχέως* f. — *εἰ δὲ μὴ* fbv 2142, 2145, Gal. i. t. 446. — *οἷσι* f 446. — *γίγνεται τὰ σημεία* f. — *τινες τῶν ἐμποιϊκῶν ἀπόλλυνται* in tit. f (446). — *ὅς ἂν* f, *ὁ πυρετὸς* om. *τε* f 446. — *ἀφίῃ* fg. — *εἰ καὶ δοκέων ἀφιέναι* f. — *δίψαν μὴ ἔχωσι* f. — *ἐπιθυμέωσιν* f 446. — *κυλίῃ* f, *ὑγρὴ καὶ τὸ ποιὸν* f 446. — *χλορόν τε ἢ πελιδνὸν* f. — *πτύῃ* om. f 446. — *ἢ* (= *ᾗ*) *καὶ τὸ πτυα(ε)λὸν φλεγματῶδές τε καὶ ἀφρῶδες πτυόμενον· οἷσιν ταῦτα παντα γίγνεται* f. — *οἷσι* Merc. i. m., *οἷσιν ἂν . . γίνεται* 446. — *τὰ μὲν γίγνεται ἀπόλλυνται* f. — *ἐν πολλῷ τῷ χρ. περιγίγνονται* f. — *τωυτέοισι σημαίνεσθαι χρὴ τοῖσιν ἄλλοισιν πᾶσιν τὰς γνώσιας ποιέεσθαι* f.

33. *Περὶ πνευμονικῶν* f 2144, 446. — *νοσημάτων* fb 2142, 446. — *περὶ τὰ ὦτα* vg[2] B, Merc. i. m. — *ἐκποιοῦσιν* f, *ἐκποιέουσιν* v, *ἐκπνέουσι* g, *ἐκπύουσιν* b. — *καὶ ῥήγνυνται καὶ συριγγοῦνται* f 2269, 2142[2] B. — *οὗτοι δὲ* om. v. — *περιγίγνονται* f 446. — *ὑποσκέπεσθαι* fg, *ὑποσκέπτεσθαι* b 2140—2145, 2256 Gal. i. t., 446. — *χρὴ καὶ τὰ τοιαῦτα δὲ ὧδε* f, *τὰ τοιάδε* g. — *ἢν . . ἔχει* f 446. — *μὴ πεπαυμένη ἢ καὶ* fg (*μ. π. ᾖ καὶ* Gal. i. t. 446). — *προεγχωρέῃ* f. — *αἱ διαχωρήσιες ἐῶσι τοῖς κυλίοις* f, *αἱ διαχ. τῆς κοιλίης ἔωσι* B, *ἐῶσιν* 446. — *εὔλυτοι καί ἄκρ.* fg Gal. i. t. — *ἄκρατοι* g. — *γίνονται* bg 446. — *γίγνονται* f. — *καὶ* om. ante *μηδὲ* fg Gal. i. t. 446. — *τὸ* ante *οὖρον* om. fg B 446. — *παχύ τε κάρτα* f 446, *πολύ τε κ.* bg 2142, 2144, *κάρτα καὶ παχὺ καὶ ὑπόστασιν ἔχον πολλὴν* g. — *ἔχων* f 446. — *ὑπηρετεῖται* fg B Gal. i. t. — *περιεστηκὸς* vg 2142 Gal. i. t. B., *περὶ ἑστηκὼς* b. — *ἁπάντων τῶν περιεστικώτων* f, *περιεστικότων* v Merc. i. m., *τῶν περιεστικ.* om. g. — *ἀποστάσιας* fgbv 2142, 2145, 446 Gal. i. t. — *ἔσεσθαι ἐλπίζειν* f. — *τὰ περὶ τὰ ὑποχόνδρια* bv, *τὸ ὑποχόνδριον* gB, *τοῦ ὑποχόνδριον* f. — *τι* post *φλέγματος* om. fvg 446. — *ἐγγίνηται* b 2142, 2145, 2330 Gal. i. t., *γένηται* v. — *οἷσιν ἂν τὸ μὲν ὑποχόνδριον* vfB 446, *οἷς ἂν τὸ μὲν ὑπ.* g, *οἷσι μὲν τὸ* b 2142, 2145 — *λαπαρὸν καὶ ἀνωδ.* g,

λαγαρόν τε καὶ ἀνωδ. v. — διατελέει f 446, διατελεῖ g. — παύσειτε f. — προφάσεως f. — παύσηται ἄνευ προφάσιος ἄλλης g.

34. Ἀποστάσεις f. — εἰς f 446. — περιπνευμονίῃσι f 2228, 2144, 2142, 446, ταῖς ἰσχυραῖς f. — ἐπικινδυνίῃσι f. — ἅπασαι f. — ἄρισται δ' εἰσιν f. — ἤδη ἐόντος fg Gal. i. t. Merc. i. m. — γινόμεναι f 2142. — γίνοιτο f 2228, 2142, 446, 2256, 2144, 2269, γένοιτο g. — ἀντὶ τοῦ ξανθοῦ f 446 B. — γιγνομένου fbv 2142. — ὁ ἄνθρ. g, περιγένοιτο g 2269, 2228. — ἀνωδύνως 446, τάχιστα ἀνώδυνος f, τάχιστα ἀνωδύνως g 2269, 2228, παύσοιτο f 446, παύσαιτο g Gal. i. t. Merc. i. m. (ἂν π.). — ἢν δὲ fB Gal. i. t. — ἐγχωρεῖ f, ἐκχωρέει g. — ἔχων ἀγαθὴν f. — κίνδυνως μὴ χωλὸν χλορὸν δὲ γενέσθαι τὸ ἄρθρον f. — γενέσθαι χωλὸν g 446. — πράγματα fB 2269. — ἀφανίζοιντο f 446, ἀφανίζονται b 2142². — καὶ παλινδρομ. om. fv. — ἐκχωρεύοντος f, χωρέοντος v. — καὶ ἔχοντος om. v. — τοῦ τε πυρετοῦ f 2269, 446, Gal. i. t. — πυρετοῦ τε ἔχοντος b 2145, πυρετοῦ δὲ ἔχοντος g. — παραφρονήσει ὁ ἄνθρωπος f, παραφρονήσῃ τε καὶ vB, ἀποθάνει f 446. — ὤνθρωπος b 2142. — ἐμποίων f. — ἐκ pro ἀπὸ gfv 2142, 2145, Gal. i. t., schol. I, p. 195, 446. — περιπνευμονικῶν gf Gal. i. t. schol. I, p. 195, 2256, 2144, 2269, 2142, 446. — νοσημάτων add. f 446 Merc. i. m., νουσ. Gal. i. t. — γεραίτεροί τε b 2142, 2145. — ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων g. — ἐμποιημάτων f 446.

35. ξὺμ πυρετῷ b 446, 2269. — ὀδύναι γινόμεναι g 2269, 446, schol. p. 196. — τὰ κάτα χωρία f. — ἤν τε τῶν f. — ἐκλίπουσαι fb 2142 Gal. i. t. — ὀλέθριαι bv 2269, 2256, 2330, 2142, 2145, Gal. i. t., ὀλέθριον fB 446. — χρὴ τὸν νοῦν g. — καὶ ante τοῖσι add. gf 446, 2269, 2142². — πονηρὸν ἐπιφαίνηται (τι om.) gfbv 2142¹, 2269, B, 446, Gal. i. t. — ὁκόσοι . . . ἀπόλλυνται om. g 2269. — ἐμποίων κείοντι f. — οἷς ἂν f 2142, 2145. — καθερομένη f (= καθαρὸν μὲν ᾖ). — μὲν καθαρὸν b Gal. i. t. — ποιὸν f. — ᾖ om. f 446. — ἢν δὲ ὕφαιμον fb 2145, 2142, 446. — τε ante καὶ βορβορ. om. f 446. — εἰ δ' αὖ f 446, δὲ αὖ v. — ἀνίοντος fg 2269. — φραίνας f 446. — καὶ τὰ ἄλλα f 446, καὶ τἄλλα g. — νοσήμεια πονηρὰ f. — ἐπιγένηται f 2142, ἐπιγίνοιτο g 2269, ἐπιγίγνοιτο v. — ἔμποιον f. — γενέσθαι πολλαὶ (αἱ add. f) ἐλπίδες τοῦτον fg Gal. i. com., ἔσεσθαι πολλαὶ ἐλπ. τ. b 2142, 2145 Gal. i. t.

36. Περὶ κύστεως ὀδύνης f, περὶ κύστεων ὀδ. b. — τε post σκληραὶ om. fg. — ἀπόδυνοι b. — πᾶσαι pro παντ. fg 446, 2269. — καὶ ὀλέθριαι om. g 446. — καὶ ἐπώδυνοι καὶ ὀλέθριαι f. — ξυνεχεῖ b 2142, 2256. — γίγνονται f 446. — αὐτῶν f 446, 2269. — ἐπὶ τῶν τοιουτέων fB 446 (2269 Gal. i. t.). — σκληρά fgb 2142, 2140, 2143, 2145, 2330, 2256, 2269, 446 τε pro τι eidem excepto cod. b. — λίην f 446. — εἰ δὲ μήτε τὸ οὖρον μηδ' (scr. μηδὲν) ἐνδιδοίη μήτε ἡ κύστ. g, ἢν δὲ μήτε το οὖρον μηδὲν ἐνδοίη μήτε ἡ κύστ. Gal. i. t., 446, ἢν δὲ μήτε τὸ οὖρον μηδὲν ἐνδιδώῃ ὁ πόνος μήτε ἡ κύστις bv 2142, ἢν δ. μ. τ. ο. ἐνδιδώῃ μήτε ὁ πόνος μ. ἡ κ. f. — μαλαχθήσεται fg, μαλθάσσοιτο b 2142, 2145, Gal. i. t. — ξυνέχων εἴη g. — εἰ ἐν τινι προτερῇσι περιόδουσι f. — οὕτως f. — μάλιστα τῶν παιδίων ἅπτεται fbv 2269, 446. — τῶν ἀπὸ ἑπτὰ ἐτέων v 446. — ἐστ' ἂν fgv 2142, 2269, 2145, Gal. i. t. 446

B. — *ἐς τὰ* om. fgbv B. — *ἔστ' ἂν πεντεκαιδεκαέτεις* v, *πεντεκαιδεκαταῖα* g Gal. i. t. 2142, *πεντεκαιδεκαετέων* f et add.: *καὶ τοῦτο τῶν περιστιγμένων μέμνηται ὁ Γαληνὸς ἐν τωποιοῦ ὡς περιττῶς προςκειμένων.* — *περὶ κρησίμων ἡμερῶν* in tit. f. — *περὶ πυρετῶν* in tit. 2142, 2144, 2269, 2256. — *ἡμέρησιν* f 2142. — *τῶν ἀριθμῶν* f 2269. — *περιγίγνωνται* f.

37. *Καὶ* ante *ἐπὶ* om. f: — *βεβῶτε τεταρταῖοι κρίνονται* f. — *ἢ* pro *οἵ τε* f. — *δὲ* om. ante *κακοηθ.* bg 2142 Gal. i. t. 2269, 2256. — *αὐτῶν* f. 2269. — *οὕτως* f. — *δευτέρα* f 2169, 446. — *οὖν* post *αὗται μὲν* om. f 446. — *διὰ τεσσάρων ἐπὶ τῶν* f. — *ὀξέων* g 2269. — *νοσημάτων* bf 2142, 2269, 446. — *προθέσιος* fb. — *ἀριθμεῖσθαι οὐδὲν τουτέων* f, *ἀτρεκ. ἀριθμ.* g. — *ὁ* ante *ἐνιαυτός* om. g. — *τε καὶ η μῆνες* f.

38. *Ταύτας* f. — *ἐν τῷ αὐτῷ* f 2269. — *καὶ κατὰ* fg 2269, 446. — *αὐτέην* bv 2144, 2142, B. Gal. i. t. 2256. — *πρόθεσιν* f, Gal. i. t. — *ἡ μὲν πρώτη* f 2142², Gal. i. t., 2269, 446. — *καὶ* post *τεσσάρων* om. f. — *τριήκοντα* f 2256, 446. — *ἡμερῶν* f 2269, 446. — *τεσσεράκοντα* f. — *ἡ δὲ τρίτη … ἡμερῶν* om. f. — *δὲ ἐν ἀρχῇσι* f. — *χαλαιπωτέρα* f, *χαλεπώτατα* bv 2142, 446. — *προγινώσκειν* bvg 2269, 2142, 2145, 2146 Gal. i. t. Merc. i. m. 446, *προγιγνώσκειν* f. — *πλίωνι* f (*πλείονι* B, 446). — *ὁμοιώτατε γὰρ αὐτέων ἀρχαί εἰσιν* f. — *ὁμ. γὰρ ἑαυτῶν αἱ ἀρχαί εἰσιν* g. — *ἐνθυμεῖσθαι* f 2229, *ἀριθμεῖσθαι* pro *ἐνθυμ.* g. — *ἐπισκέπτεσθαι* g Gal. i. t. — *λήσει* g Gal. i. t., *λίσει* 446, *λησι* f. — *νόσημα* b 2142, 2256. — *τὸ νόσημα* om. f 2269, 446. — *γίγνεται* fb 2142. — *δὲ καὶ τῶν τεταρταίων ἡ κατάστασις* fg 446 (*δὲ καὶ ἡ τ. τ. κ.* 2142, 2145 Gal. i. t.) — *τεούτου* f. — *τουτέου* (= B) *τοῦ κόσμου* g. — *δ' ἐν* f 2142. — *ἐλαχίστοις χρόνοισι* f. — *γιγνώσκεσθαι* f, *προγινώσκειν* g. — *αὐτέοισί εἰσι* g. — *εὔπνοιαν ἔχουσι* (—*ν* f) *καὶ* fv, *εὔπνοιοι* b 2142. — *εἰσιν* f Gal. i. t. 446. — *κοιμώμενοι* fg Gal. i. t. — *καὶ τὰ ἄλλα* (*τἄλλα* f) *σημ. ἔχοντες* gf. — *ἀπολούμενοι* v Gal. com. — *γίγνονται* f, om. g. — *ἀλλ. καὶ ἀγρυπν.* f, *ἀγρυπν. ἀλλοφ.* gB 446. — *οὕτως* f. — *γιγνομένων* fbv 2142 Gal. i. t. — *καὶ κατὰ τὴν πρ.* fg 446, 2269. — *νοσημάτων* fb 2142, 446, 2269, 2257. — *τὸν αὐτὸν τρόπον* fg 446. — *γίγνονται* fb 2142 B.

In cod. g haec inseruntur: *καθ' ἣν ἂν ἡμέραν ἀποκυήσῃ τις, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξαριθμήσεως γενέσθω σοι, μὴ καθ' ἣν ἤρξαντο πυρέττειν.*

39. *Περὶ κεφαλῆς ὀδύνης* f B. — *σὺν πυρ.* f 2269, 2256. — *εἰ μὲν* bv. — *ἢ μέντοι τούτοις καὶ τῶν θανατ.* f. — *προςγίγνοιτο* f 2142 Gal. i. t., *προςγένηται* g. — *ἄτερ σημείων τοιουτέων* fb 2142, 446, *ἀ. σ. τοιούτων* v 2269, *σ. ἀ. τ.* g (*τῶν* om.) — *εἴκοσι* f 446. — *καὶ ὁ πυρ.* g. — *ἔχει* f. — *τινὰ* ante *ἀπόστασιν* om. fgB 2142, 2269. — *καὶ* om. ante *ἡ ὀδύνη* fgbv 2145, 2142, B. — *νεαρᾶ τε ἢ ἐν ἀρχῇ προςδέχεσθαι* f. — *ὀδύνη νεαρᾶ ἢ* g 2269. — *ὀδ. ἢ ἐν ἀρχῇ* B. — *ὡσαύτως* om. fgbv 2145, 2142 B 2269. — *ῥῆξιν αἵματος* f. — *ἢ ἐκπύησιν διὰ ῥινῶν* b 2142, *διὰ ῥινῶν* om. v, *ἐμπύησιν* v B., *ἐκποίησιν* f 446. — *ἄλλως τε κῆν* b 2142, 2145, *ἄλλως τε καὶ ἦν* f 446, *ἄλλως τε κἂν* g Gal. i. t. — *περιέχει* f. — *κροτάφους τε καὶ* b, Gal. i. t., 2144, 2142, 2140, 2143, 2330, 2256. — *ἢ* post *μέτωπον* om. fB 446, 2269. — *τὴν*

ῥῆξιν τοῦ αἵματος (μὲν om.) f. — τοῦ μὲν αἵματος χρὴ προςδέχεσθαι g. — γεροτέροισι τὴν ἐκποίησιν f.

40. *Περὶ ὠτὸς ὀδύνης* in tit. f. — ὀδύνη ὀξεία σὺν f, ὀδ. ὀξ. καὶ σὺν g. — παραφρονῆσαι γὰρ κίνδυνος f 446, 2269, schol. p. 209. — οὐν σφαλεροῦ ἐόντος τούτου δὲ τοῦ τρόπου g, τούτου f 2269, τοῦ om. f, τόπου f 2269, 2142^{2}, 446. — ταχέως δὴ f. — τῷ νῷ g. — καὶ τοῖς ἄλλοισι σημείοισι ἅπασιν f (446). — ἀπὸ τῆς πρώτης fgbv 2145, 2142, Gal. i. t., 446. — τοῦ νοσήματος τουτέου fb 2142, τ. νουσ. τουτέου Gal. i. t., τοῦ νοσ. τούτου g. — γεραίτεροι g Gal. i. t. — ἐπιγνονται (= ἐπιγίνονται) f. — τὰ ὦτα αὐτέοισι φθάνει διὰ τοῦτο ἐκποιίσκεσθαι f, — διὰ τοῦτο om. g, φθάνει αὐτοῖς ἐμπυῆσαι g. — ἀλλὰ διὰ τοῦτο g. — ἐκποιῆσαι f. — ἐπὴν δὲ f 446, 2142, 2145, B, ἐπεὶ ἤν γε ῥείσῃ v. — ῥεύσῃ . . τῶν ἐκ τοῦ ὠτὸς g. — ποιὸν λευκ. f 446. — περιγενέσθαι τῷ νεῷ fbv 2142 Gal. i. t., περιγ. τὸν νέον g. — ἤν τι καὶ ἄλλο χρηστὸν αὐτῷ ἐπιγένηται (ἐπιγίνηται g) σημεῖον fgbv 2269.

41. *Περὶ φάρυγγος εἱλκομένης* in tit. f. — εἱλκωμένη f, ἡλκωμένη g. — ξὺν b. — καὶ ante ἄλλο om. f. — σημ. ἐπιγένηται g Gal. i. t. Merc. i. m. 446, 2269. — τῶν προερημένων g (προειρ. B). — πονηρὸν bv 2141—2145, 2330, 2144 B 446, 2269. — εἶναι om. f 2256, 2143, 2140, 2144, 446. — ἐπὶ κινδύνου f. — περὶ κυνάγχης in tit. f 2142, 446, 2269, 2256. — αἱ δὲ συνάγχαι b 2143, 2145, 2330, 2256. — εἰσιν f 2142. — μήτε ἐν τῷ φάρυγγι μήτε ἐν τῷ αὐχένι f. — ποιέουσιν f 446. — μήτε ἐν τῷ αὐχένι μήτε ἐν τῇ φαρ. ἔκδηλον ἐμποιέουσι g. — πλεῖστόν τε πόνον bv 2142, 2145. — παρέχουσιν f 446. — ἀποπνήγουσιν f 446. — δευτεραῖον κ. τριταῖον κ. τεταρταῖον fbv 2142^{1}. — ὁκόσα f. — ταῖς μὲν ἄλλαις g. — παραπλ. ἔχουσιν καὶ f (om. καὶ 2269 B 446). — ἐπαίρεται b 2140—2144, 2330, 2256. — ἐν τῷ φάρυγγι fB 2269. — αὗται ὀλέθριαι f 446. — χρονιώτεραι δὲ ὀλίγῳ v 2146, χρ. δ. ὀλίγον g, χρ. δ. μᾶλλον ὀλίγον f. — ἢν . . γίγν. om. fgv 446, 2269. — γίγνηται b, antiqui exempl. apud Foesium, 2142^{2}, γίγνεται 2142^{1}. — ὁκόσοισι δὲ fbv. — ξυνεξαιρεθῇ v Gal. i. t., ξυνερευθίη b 2142. — συνερευθείη g. — συνεξερευθείη f. — ἡ ante φαρ. om. b 2140—2145, 2330, 2256, 446. — ἤ τε φαρ. f. — φάρυξ f 2256, 2144, 446. — δὴ ante χρον. om. fg Gal. i. t. 446, δὲ χρον. bv 2142, 2269. — τινὲς om. fgv 2142^{1}, 2269, B, 446. — περιγίνονται (pro περιφεύγουσιν) fg B 446, περιγίγν. v. — ὁ αὐχὴν (om. τε) g. — ἔχει f 446. — εἴσω om. v. — κρισίμοισι f, κρισίμοισιν Gal. i. t. — τὸ ἐρυσίπελας ἀφανίζηται f 446. — ἀναβὴξ f 2269, ἀναβήξῃ v. — ἡ ῥίδιος f. — τε καὶ om. fvg. — ἀπόνως δὲ fgv. — ἔχειν δοκέῃ om. bv 2142, 2145. — δοκέει f 2144, 2141, 446, B, Gal. i. t. — ἀσφαλέστατον fv 2269, 446 B, ἀσφαλέστερον . . . γίνονται om. g. — τὸ οἴδημα καὶ om. f 446. — ἀεὶ ante τὸ ἐρύθ. add. f. — τὸ ἐρύθημα καὶ τὸ οἴδημα v. — Post τρέπεσθαι add. καὶ τὰς ἑτέρας ἀποστάσιας ἀμφωτέρας ἔξω τρέπεσθαι f 446. — πλεύμονα b. — τρέπηται b 2142^{1}, τράπηται v Gal. i. t., τέποντα f (= τρέπονται 446). — ἐμπέουσιν καὶ ἔνποιοι f. — τινὲς om. fbv 2142 Gal. i. t. 2269. — γίγνονται bf. — γι. ὡς τ. π. fb 2142, 2269 Gal. i. t.

42. *Περὶ γαργαρεῶνος* f 2269 B in tit. — ἀποτέμνεσθαι fg 2269 schol. p. 209. —

ἀποσχίζεσθαι f 2144, 2256. — καὶ ἀποκαίεσθαι add. g B 2142^2, 2269, καὶ διακέεσθαι add. f. — ἐπιγίγνονται f 2256. — πειρῆσθαι καὶ ἰσχναίνειν v, πειρᾶσθαι κατησχυνείνιν f, κατισχναίνειν πειρᾶσθαι g Gal. i. t. — περὶ σταφυλῆς in tit. f. — ὅταν v, ὁκόταν f Gal. i. t. ἤδη om. f 2256, 2330, 2145, 2140, 2141, 2143, ἤδη ὅλη σταφ. b, πᾶν om. b 2269. — μεῖζόν τε καὶ πελιδνὸν fg B (πελιὸν 2146, 2269, Merc. i. m.) ἐν τ. τῷ χρόνῳ fg. — ὑποκεν. τὴν κοιλ. fgbv 2142, Gal. i. t. — τῇ χειρουργίῃ fgbv 2145, 2142 Gal. i. t. — χρεῖσθαι f, χρέεσθαι 2269, Gal. i. t. — συγχορέῃ f, ἐγχωρέῃ g.

43. Παύσονται f 2269, παύσωνται g 2145. — χρὴ om. post προςδέχ. fbv 2142^1. — πρὸς τούτ. b. — τὸν πυρετὸν μηκύνει f 2269. — μήτε pro μηκέτι f 2269, 2142, Gal. i. t. schol. p. 115. — τινὰ om. fg, ἢ δι' ἄλλην τινα πρόφασιν g, ἢ διὰ πρ. ἄλλ. 2269, μήτε δι' ἄλλην πρόφασιν f. — πρόφασιν ἐμφ. μηδεμίαν fg 2269. — μετ' om. b^1 v 2142—2146, 2330, 2256, 2269, μετὰ f. — καὶ om. ante ὀδύνῃσι f. — ἐστὶ f Gal. i. t. — ἐκ τῶν ἄρθρων v 2141—2145, 2330, 2256, Merc. i. m. — ἐκ ante τῶν κάτω om. f Gal. i. t. — γίγνονται f 2142. — μάλιστα δὲ ἐν ἐλάσσονι g. — καὶ ἐν ἐλάσσονι fbv 2140, 2142—2145, 2269, 2256, 2330 πεντεκαιτριήκοντα ἐτέων f. — τὰ om. ante περὶ f B. — ὑπερβάλλει f (εἰ . . ὑπερβάλλει B). — γεραιτέροισι fgbv 2142. — γίγνεται b 2142, 2256. — ξυνέχεος f 2142. — περὶ τεταρταίων ante ἐς δὲ τεταρτ. in tit. f. — καταστήσεται f. — ἐπιλαμβάνῃ fg, ἐπιλαμβάνειν schol. p. 216. — ταῦτα πάντα f B, Merc. i. m. 2269. — πελάσῃ f, πελάσει g. — τῶν om. fg πεντε καὶ τριηκοντα f. — γίγνονται f. — τοῖσι τεσσαράκοντα gf B. — ἔτεσι f. — τοῦ μὲν χειμῶνος f. — γιγνομένας f 2142.

44. Τὴν ante κεφαλὴν om. fv. — ἀλγεείνη v 2146. — ἢ om. bv 2142. — καὶ ante ὀρφνῶδες om. g. — τῶν ὀφθ. φῇ προφαίνεσθαι f. — γίγνεσθαι pro φαίνεσθαι b 2142, γίγνηται v. — καὶ καρδιωγμὸς f, ἢ καὶ καρθ. b 2142. — παρέσται bv 2142, 2145, 2330, schol. p. 221, Merc. i. m. — ῥῖγος αὐτὸν ἐπιλάβοι f, ῥῖγος λάβῃ g (ἐπιλάβῃ 2256, 2140, 2143, 2141, 2144, 2145, 2330, schol. p. 221, B). — ῥ. γένηται v. — τὰ ὑπὸ κάτω f. — μέρη om. fbv 2140, Gal. i. t. 2142^1, schol. p. 221. — ψυχρὰ ἢ g. — ἔχῃ καὶ om. ταχύτερον αὐτῷ ἔτι ὁ ἐ. π. f. — καὶ πίῃ fv schol. p. 222, καὶ φάγῃ f 2145, 2330. — τοῦτο om. ante ταχέως fgbv 2142^1, 2269, Gal. i. t.. schol. p. 222. — τούτων f. — δ' ὅσοις f. — ὁ ante πόνος om. g. — γίνεσθαι om. fg. — δὲ πιέζευνται f. — πιεζοῦνται g, schol. p. 222. — μᾶλλον (pro μάλιστα) gv 2141, 2143, 2330, 2144, 2256. — πλεῖστοι αὐτ. fgv B, πλεύνες b, πλεῦνες Gal. i. t. — αὐτέων fg 2269. — πεμπταῖοι μάλιστα f, π. μᾶλλον g, εἶτα ἀπαλλάττονται ἐναταῖοι g. — ἐνναταῖοι fg Gal. i. t., 2144, 2142^2, ἐννεατ. 2269. — καὶ ἐνδεκατεοι f. — ὁκόσοι δ' ἂν f. — τὰ ἄλλα b 2142, 2269, schol. p. 224. — τῶν ante πρόσθεν om. g B. — γίνεται fb 2142, 2143, 2256, γίνονται g Gal. i. t. 2269. — τοῖσι γυναιξ. f 2269 (cf. § 22). — γυναιξὶν f 2142, 2144, Gal. i. t. — γίγνεται b. — τουτέοισι f. — μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι f 2142, 2269, Gal. i. t. — συνεχ. f. — πυρετοῖσι f 2142, 2269, Gal. i. t. — καὶ μάλιστα καὶ ἐν f, κ. μ. τὰ ἐν 2269. — γυνησίοισι f.

45. *δ' ἄν ἐν τ.* fgb 2140, 2145, 2330, 2142, 2256, 2144, Gal. i. t. B schol. p. 225. — *ἀλγεῦσι* b (— *ν* 2142), *ἀλγέουσιν* f Gal. i. t. 2269. — *ἀμβλυωσμὸς* f 2245, 2330, 2142^2. — *γίγνεται* fv, *γίγνηται* b, *γένηται* g. — *προφαίνωνται* fbv. — *καρδιώσσιν* f, *καρδιῶσιν* 2269. — *ξυντείνηται* gv 2330, *συντείνεται* f 2269. — *τι* om. b 2142^1, 2269. — *αἷμα δὲ* b 2142, (*δὴ* Gal. i. t.). — *τῶν* om. ante *ῥινῶν* bv Gal. i. t. 2269, *τούτῳ ῥυῆναι* b 2142^1, *τουτέῳ ῥ.* v, *ῥ. τούτου* f, *ῥ. τούτοισι* g. — *αἱμετοῦ* pro *ἐμέτου* f (*ἐπαινέτου* 2269). — *μᾶλλον δ' ἐνταῦθα* f. — *τὴν τοῦ αἵματος ῥῆξιν* gf. — *τριάκοντα* f 2269. — *τουτέοισι προσδ.* f 2269.

46. *Τοῖσι δὲ παιδίοισι* f, *δὲ* om. bvg. — *γίγνονται* f. — *ὅ τε πυρετὸς* fg 446. — *ὑποχωρέῃ* g, *καὶ* om. g. — *διαχωρεύουσιν* pro *ἀγρυπνέωσί τε* f. — *ἐκπλαγέωσιν* f 446. — *κλαυμιρίζουσιν* f, *κλαυμυρίζωσι* fv. — *μεταβάλλουσι* 2269, schol. p. 228. — *ἢ χλωρὸν* f. — *καὶ πελιὸν* v 2142^1, *πελιδνὸν* fB schol. p. 228. — *γίγνεται δὲ ταῦτα πάντα* f. — *ἐξ ἑτοίμου* g 446. — *δὲ* add. ante *νεωτάτοισιν* b 2140—2142, 2144, 2145, 2330. — Sequuntur in cod. f haec: *καὶ ἐπὶ τὰ τοῖσιν εὖ τα τοῖσιν. Ταῦτα γὰρ τὰ τρία ὁρία εἰσιν τοῦ ἀνθρώπου ἡ αὔξησις· ἔσται δὲ ἀεὶ τοῖς ἐπὶ τοῖς νεοτέροισι τοῖς ἐπὶ τὰ ἑπτὰ κ. τ. λ.* — *πυρετοῖσι* f. — *μὴ τῶν σημείων τι* f 2269. — *ἐπὶ τ. φρ.* f 2142, 446, 2269. — *φρενίτισιν* f 2142. — *γίγνεται* f 2144. — *τούς τε περιεσομένους τε καὶ ἀπολουμένους* fg 2269. — *ἀπολλυμένους* bg 2140—2143, 2145, 2256, Gal. i. t. — *τῶν παίδων* g. — *τε* post *παιδ.* om. g Gal. i. t. 2269. — *τεκμ. χρὴ* fg. — *τοῖσι* f 2269, 2142, 446, Gal. i. t. — *συμπᾶσι* f, *σύμπασι* 446. — *ταῦτα δὲ λέγω . . γίγνεται* om. g. — *τε* post *περί* om. f 446. —

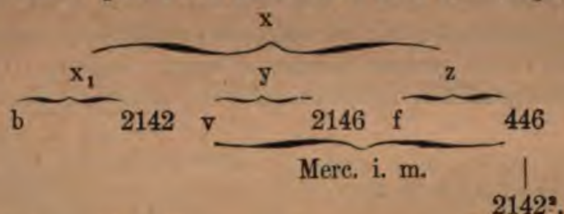
47. *Τούς τε περιεσομ.* f schol. p. 229 B 446. — *καὶ τοὺς ἀποθαν.* om. f. — *οἷσί τε* f 446, 2269. — *πλείονας* f. — *νόσημα* fgb 2142, 2269. — *οἷσί τε μέλλει τὸ νόσημα πλέονας* g 2269 (*πλείονας*) *ἐκμανθάνοντα* fg 2269, 446, B, Gal. i. t., schol. p. 230. — *ἐκμ. τὰ σημ.* f. — *δύνασθαι* om. g Gal. i. t. — *ἐκλογιζομένων* f (*ἐκλογιζόμενον* 446). — *πρὸς ἀλλήλους* f. — *ὁκόταν* f. — *ὁμοῦ τι* (*τε*?) *καὶ χολὴν ἀναβήσσῃ* g (*καὶ . . ἀναβήσσῃ* = B 446). — *νοσημάτων* b 2142, 2144, 2256. — *αἰεὶ* bv 2142, 2144, 2256. — *τῶν αἰεὶ ἐπιδ.* bv 2142, 446, Gal. i. t. — *τῶν ἐπιδ.* fg 2144. — *ἐπιδημούντων* f, *ἐπιδημεόντων* g Gal. i. t. 446. — *ἐνθυμ. καὶ μὴ λανθάνειν* fg Gal. i. t. Merc. i. m. 446. — *τῆς τε ὥρης τὴν κατάστασιν* f . . *τε* ante *τῆς ὥρης* om. g Gal. i. t. 2269, 446. — *τὴν κατάστασιν* g. — *περί τε τῶν τεκμ.* f 446 B, schol. p. 230. — *καὶ* post *σημείων* om. f. — *ἐν πάσῃ ὥρῃ καὶ παντὶ ἔτει* f. — *σημαί^{η}νει* f. — *ἐν Σκύθησι φαίνονται* v. — *σημεῖα ἀληθεύοντα* f. — *εὖ* pro *ἐξ* fv 2146 Merc. i. m. Gal. i. t. — *εὖ οὖν* pro *ἐξ ὧν* f 2146 Merc. i. m. — *τε* om. post *ἐν* f 446, Gal. i. t. 2269. — *τοῖς* f Gal. i. t. — *χλωρίοισι* f. — *τὸ μὴ οὐ τὰ πολλαπλ.* fb 2142—2145, 2330, 2256, *τὸ μὴ οὐχὶ τ. π.* a 446. — *αὐτῶν* om. vB, *αὐτέων* f. — *ἥν τις ἐκμαθὼν* v. — *ἐκλογίζεσθαι* v 446, 2269. — *λογίζεσθαί τε καὶ κρίνειν* f. — *νοσήματος* fb 2142, 2144, 446, 2269. — *οὔνομα* b 2142, 2144, 2330, 2256, *τοὔνομα* a 446, schol. p. 231. — *τυγχάνει* fbv 2142, 2143, 2269, Gal. i. t. B. — *ἐνταῦθα* f. — *ἅπαντα* f

446 B. — *ὅσα* f B. — *τοῖσι* om. ante *προειρ.* f. — *γνωσθήσεται* f. — *σημείοισι* f 2142, 446. — *ἢν προέχων αὐτὰ κρινῇς* in fine add. f. —

Ermerinsii codices Vossianum et Scaligeranum, ne quis a me neglectos esse opinetur, ad verbum fere cum Parisino 2330 conspirare scito, a quo ubi discrepant — quamvis raro discrepent — ad Parisinos 2143 et 2144 referendi sunt. Quantum igitur de singulorum codicum similitudine proferre vel e lectionibus supra congestis de cognatione eorum concludere licet, in hunc modum brevi describatur:

f = 446
v = 2146
b = 2142
Voss. et Scal. = 2330 (2143, 2144)
Merc. i. m. = (v 2146) + (f 446) + Gal.

Manus recentioris in cod. 2142 correctiones maximam partem e cod. 446 similive haustae videntur esse. Inter quos libros nexum fere hunc esse suspicor:

Denique hac occasione oblata Monacensem unum esse e codicibus tribus moneo, quibus editio Frobeniana nititur: fuit enim ille Adolphi Occonis Afan medici, nisi fallor Augustani, a quo editor codicem acceperat. cf. Kuehn, tom. I p. CLXXXIX.

Adnotationes.

p. 8. Non pauciores quidem libros verum *πεταλώδεες* tuitos esse dicere oportebat, sed inter plures Parisinum antiquissimum.

p. 14. § 1. Verba *ἅμα τε καὶ εἴ τι θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι* omnibus libris tradita, uncis a me inclusa quantum qui Hippocratem prognostici auctorem admirabantur fere omnes omni tempore offenderint, altius repetere longum est. Quae hac aetate Ermerins argumentum arripuit exoptatum, quo libellum inter medicinae patris ipsius opera egregie cultum atque celebratum, primus Coo abrogaret atque abiudicaret, neque deerant, quibus res nova placuerit nec non argumentum illud grave, ne dicam gravissimum visum sit omnium (cf. Haeser, Geschichte der Med. I, p. 121). Quid? Totum librum in suspicionem vocare quam membrum leviter adiectum resecare malint? In quo sermonem libris

indubitatis similiorem esse monendum esset, quam in illo de victu acutorum, si quidem in hac causa utrum liber ab Hippocrate ipso scriptum sit necne quaerere tantum referret. Etiamsi enim ab ipso scriptum non sit, a medico ratione Coi imbuto ex illius ingenio ipso scriptum esse quis est qui neget? Sive est Hippocratis sive alius, prorsus abhorrent ista a doctrina vere hippocratica hoc libello explicata, quae commutationes motus vires corporis iubet animadvertere, ubi ne vocula quidem divinum istud olet, praeter illa verba quae quam laxe sint interposita, ut omnes fugerit quomodo factum sit nescio, praesertim cum ad finem libri, ubi ex initio praecepta repetuntur, de divino nihil sit.

p. 14. § 1. Post *καὶ τοὺς ἀποθανομένους* cod. w secutus omisi *τε καὶ σωθησομένους*, quo *ἀναίτιος ἂν εἴη* nullo modo referri potest. Nam medicus, qui aegrotum evasurum praedixit cur ultro incusetur? Non est cur ut *ἀναίτιος* sit operam det, quin etiam *αἴτιος* videri gaudebit. Unde illud *καὶ τοὺς σωθησομένους* huc illatum sit eum non fugiet, qui legerit in extrema § 46 (p. 118) *τοὺς δ' ἀπολουμένους τε καὶ περιεσομένους τῶν παιδίων τε καὶ τῶν ἄλλων τεκμαίρεσθαι χρή*, deinde § 47 (p. 119) *χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς προγιγνώσκειν τοὺς περιεσομένους καὶ τοὺς ἀποθανομένους. τ. κ. λ.*

p. 18, § 9. Quod supra (p. 13) quae inde a verbis *οἱ δὲ κεγχροειδέες* ad finem paragraphi sequuntur utrum delenda an servanda sint me satis perspectum habere negavi, jam ita constituendum mihi prorsus constat, ut supra constitui. Verba *κατανοέειν . . . φλεγμονῆς* esse *αἰτιολογικά* non *προγνωστικά* recte observavit Ermerins in adn. ad h. l.

Kühlewein.

Verzeichniss

der

in der Bibliothek der Ilfelder Klosterschule
vorhandenen älteren Drucke und Handschriften.

Cat. №

I. Druckwerke des 15. Jahrhunderts.

40 *Mammotrectus* s. adnott. gramm. in vocabul. versionis vulgatae. It. flores e serm. Bernhardi collect. Colon. 1482. Fol.
69 *Biblia latina* s. l. et a. Fol.
108[a] *Dat boek des hilligen Evangelii*, Profetien et Episteln. Lubeck 1497. Fol.
169 *Augustinus* de civitate dei, cum comment. *Thom. Valois* et *Nicol. Rivethi*. Friburgi 1494. Fol.
171 *Augustinus* de civitate dei. Bas. 1479. Fol.
223[c] *Antonini* Secunda pars summae de vitiis cet. 1499. Fol.
239[b] *Jacob de Voragine* Longobard. historia s. Aurea Legenda sanct. Ulm. 1481. Fol.
294 *Gabr. Biel*, sacri canonis missae expositio. S. l. 1499. Fol.
388 *Barth. Anglici* proprietates rerum. 1488. Fol.
1143 *P. Virgilii Maronis* opera. C. comment. Servii, Donati cet. Venet. 1489. Fol.
1342 *L. Annaei Senecae* opera et *Platonis* epistolae. Lips. 1495. 4.
1345 *Boëthius* de cons. phil. C. interpr. Belg. Gent. 1485. Fol.
1380[b] *C. Jul. Hygini* poëticon astronomicon. Venet. 1485. 4.
2826[b] *Cronecken* der Sassen (aut. Conr. Bothone cive Brunsvic.). Mainz 1492. Fol.
4010[b] *J. Angeli* astrolabium planum in tabulis. AV. 1488. 4.
4307 *J. Boniveti* amicus medicorum. Lugd. 1496. Fol.

II. Druckwerke des 16. Jahrhunderts.

A. Theologie.

a) In Folio.

6 *Phil. Melanchthonis* opera. Witteb. 1562—1564. 4 Bde.
66 *Nic. de Lyra* Biblia cum glosis ordinariis et interl. excerptis ex omnibus ferme ecclesiae sct. doctoribus. (Druckort und Jahreszahlen fehlen, eingeschrieben ist 1629.)
67 V. et N. T. omnia Graece edita. Bas. 1545.

Cat. №	
68	Biblia sacra juxta vulg. ed. rest. Paris. 1552.
130[b]	Haereseologia. Bas. 1556.
132	*Dionysii Areopagitae* opera. Lat. Paris. 1515.
134	*Justini Martyris* opera. Graece. Paris. 1551. *Irenaeus* adversus haereses. Ibid. 1570.
135	*Ejusd.* Latine. Bas. 1555. *Epiphanius.* Latine. 1560.
136	*Clementis Alexandr.* omnia opera, Latine, Gent. Herv. Aurelio interprete. Florent. 1551.
140	*Eusebii* opera omnia. Bas. 1549.
141	*Ejusd.* evangel. praeparat. libb. XV. Paris. 1544.
145	*Gregorii* opera. Bas. 1550.
148	*Basilii Magni* opera Graeca. Ed. Froben. Bas. 1551.
149	*Epiphanius* Graece. Bas. 1544. Canones conciliorum. Ignatius, Athenagoras, Cydonius, Hermias, Agapetus, Aeneas Gazaeus.
150	*Hieronymi* opera. Tom. I—IX. Bas. 1537. 3 Bde.
156	*Theodoreti* Graecar. affectionum curatio, opera *Fr. Sylburgii.* 1592.
161	*Joannis Damasceni* opera. Item Jo. Cassiani libri aliquot. Bas. 1575.
164	*Nicephori Callisti* ecclesiae hist., opera Jo. Langi. Bas. 1553.
170	*Augustini* sermonum opera. Paris. 1516.
175	*P. Orosii* adversus paganos historiarr. libri VII. 1526.
182[b]	*M. Aur. Cassiodori* variarum lib. XII, item de anima liber, ed. a. *Mariangelo Accursio.* Aug. Vind. 1533.
185	*Hincmari* opera, cur. *Jac. Sirmondi.* Paris. 1545. 2 Bde.
186	*S. Bernhardi* opera. Paris. 1508.
192	*Jo. Pici Mirandulae* Concordiaequae Comitis, item *Jo. Franc. Pici Principis* opera. Bas. 1519.
210[b]	Onus ecclesiae compilatum. (auct. Jo. episc. Chimensi.) 1524.
232[b]	*Antonini* archiep. Florent. partis historialis vol. tertium. LB. 1511.
240	De probatis sanctorum historiis. Colon. 1567—75. 5 Bde.
241[a]	Ecclesiastica historia per aliquot studiosos et pios viros in urbe Magdeburg. Bas. 1560—74. 6 Bde.
253	*Jo. Huss* et *Hieronymi* historia et monumenta. Norinb. 1558. 2 Bde.
275	*G. Coelestini* Historia comitiorum anno 1530 Augustae celebratorum. Frcf. 1579.
276	Acta colloquii Aldeburg. Lips. 1570.

b) In Quarto.

37	*Joh. Vallensis Hieronymiani* opus de prosodia Hebr. Paris. 1545.
65	Biblia sacra utr. Test. Bas. 1522.
74	*Hieron. Frobenii* ac *Nicol. Episcopii* Biblia Hebraica. Bas. 1536.
76	Biblia Hebraica. Venet. 1515.
88[a]	Psalterium ex Hebraeo translatum a *Felice.* s. l. 1518.
91[a]	Der CX Psalm, gepredigt und ausgelegt von *M. Luther.* Wittenberg. 1539.
91[b]	Das schöne Confitemini, an der Zahl der CXVIII Psalm, ausgelegt von *Luther.* Wittenberg 1530.
157	*Τοῦ Μακαρίτου Θεοδωρήτου εἰς τὰ ἄπορα τῆς θείας γραφῆς.* Paris. 1558.
212[b]	Acta und Schriften zum Concordi Buch gehörig. 1589.
212[c]	*Aegid. Hunnius,* Verantwortung des Concordibuchs. Frcf. 1597.
225	*M. Luther,* Antwort an Erasmum Roterod., dass der freie Wille nichts sei. Verdeutscht durch Just. Jonam. Wittenb. 1525.
264[a]	85 regulae s. canones apostolorum, cum Jo. Monachi Zonarae commentariis. Paris 1558.
302	*Seb. Munsteri* Kalendarium Hebraicum. Bas. 1527.
303	*Tabri Ori* Calendarium Judaeorum. Ex hebr. lat. redd. a Jac. Christmanno. Frcf. 1594.

Cat. №

c) In Octavo.

55 *Andr. Althamori* Conciliation. locor. scripturae, qui inter se pugnare videntur. Norimb. 1544.
87 *Eobani Hessi* Psalterium David. carmine redditum cum annot. Viti Theodori. Ecclesiastes Salom. Argent. 1545.
99 *Willerami Abbatis* in canticum canticorum paraphrasis gemina. Ed. *Paul. Merula.* LB. 1598.
103 Novi Testamenti omnia. Bas. 1544.
110 b *Chr. Negendorphini* annott. Hagan. 1526. (Ohne Titel.)
116 *Phil. Melanchthonis* annott. in evang. Joann. Frcf. 1542.
117 *Casp. Crucigeri* in evang. Joann. enarratio. Argentor. 1546.
122 *Phil. Melanchthonis* commentarii in epistol. Pauli ad Rom. Wittenberg. 1532.
120 *Ejusdem* Epistolae Pauli scriptae ad Rom. enarratio. Wittenberg. 1556.
146 *Gregorii* Graeca quaedam et sancta carmina cum Latina Langi interpr. Bas. 1561.
152 *Gregorii Nysseni* opuscula quinque, ed. *Dav. Hoeschelius.* Lugd. 1593.
196 Catechesis puerilis recognita a *Ph. Melanchthone.* Lips. 1543.
206 *Giov. Calvino,* Institutione della religione Christiana tradotta per Giulio Caesare. Genev. 1557.
224 *Desid. Erasmus* de libero arbitrio. Argentor. 1524.
277 b *Fausti Nainoni* Dissert. de origine, nomine ac religione Maronitanum. Romae 1579.

d) In Duodec.

180 *Fulgentii* Afri opera. Norimb. 1519.
211 b *Henrici VIII* assertio septem sacramentorum advers. M. Lutherum. Paris. 1562.
267 *Carol. M.* opus contra Synodum, quae in partibus Graeciae pro adorandis imaginibus gesta est. Item *Paulini* adv. Felicem libellus. 1549.

B. Philologie.

a) In Folio.

391 *Des. Erasmi* adagia. Basil. 1520.
396 *L. Cael. Rhodigini* lectionum antiq. libb. XXX. Bas. 1542.
424 *Wolfg. Lazii* Reipublicae Romanae in exteris provinciis constitutae commentar. libb. XII. Frcf. 1598.
428 a *Rein. Reineccii* historia Julia. Helmst. 1594—97. 2 Bde.
464 *C. Sigonii* fasti consulares. Bas. 1559.
465 *Jo. Glandorpii* onomasticon historiae Romanae. Frcf. 1589.
466 *Onuphrii Panvinii* reip. Rom. commentar. Frcf. 1579.
512 *Jo. Guil. Stuckii* antiquitt. convivales. Tiguri 1579.
552 *Fr. Robertellus.* de vita et victu populi Rom. sub Impp. Caess. Augg. Bononiae 1539.
591 a Epitome thesauri antiquitt. ex antiquis numismatibus delineatarum. Ex Museo Jacobi de Strada. Lugd. 1553.
635 *Conr. Gesneri* Bibliotheca universalis s. catalogus omnium scriptorum Lat., Graec. et Hebr. Tiguri 1545.
636 Id. liber. Ed. Jos. Simlerus. Tiguri 1574.
668 *C. Gesner* et *Jo. Hartung,* dictionarium Graeco-Latinum. Bas. 1560.
670 a Dictionarium Graeco-Latinum. Bas. 1572.
689 *Polybius, Diodorus, Dictys Cretensis* et *Dares Phryg.* Bas. 1548.
690 a Romanae histor. scriptores Graeci minores. Ed. *Fr. Sylburg.* Frcf. 1590.

Cat. №	
690[b]	Historia Imperatt. Rom. a Constantino M. usque ad Const. postremum, exposita a Zonara, Niceta, Niceph. Gregora, Chalcondyla. Lat. vertit *Hier. Wolf.* Frcf. 1578.
829	*Xenophontis* opera. Gr. et Lat. ed. *J. Leunclavius.* Frcf. 1596.
837	*Philonis Judaei* opera. Paris. 1552.
840	*Plutarchi* Vitae. Bas. 1542.
858	*Athenaei Deipnosophistae.* Venet. 1556.
867	*Jo. Stobaei* sententiae. Ed. *Conr. Gesner.* Bas. 1543.
879	*Herodoti* historr. libb. IX. Bas. 1540. It. *Thucydides* c. scholiis. Ibid.
897	*Polybii* historiae. Lat. per Nic. Perottum et Wolfg. Musculum. Bas. 1549. b) *Dio Cassius* Lat. per G. Xylandrum. Ibid. 1588.
901	*Dionysii Halicarn.* antiquitates. Lat. per Sig. Genellium. Bas. 1549. b) *Appiani* Rom. hist. Lat. per P. Candidum. Ibid. 1554.
903	*Diodori Siculi* bibliotheca historica. Ed. H. Stephanus. Paris 1559.
906	*Flav. Josephi* antiquitt. Judaicae, de bello Jud., contra Apionem, opera Gelenii, et de Machabaeis lib. I a Des. Erasmo recognitus. Bas. 1554.
909	*Dionis Cassii* histor. Rom. Lutet. 1548.
910[a]	*Dionis Cassii* histor. Rom. Gr. et Lat. ed. H. Stephanus. Paris. 1591.
926	*Strabo* de situ orbis. Bas. 1549.
931	*Ptolemaei* de praedictionibus astron. Lat. Argent. 1520.
948	*Aristotelis* opera. Ed. Des. Erasmus. Bas. 1531.
961	*Magentinus* et *Psellus* de interpret. Aristotelis. Gr. ed. Ald. 1503.
962	*Simplicii* commentar. in III libros Arist. de anima. Ed. Ald. 1527.
1016	*Aelii Aristidis* oratt. Ed. A. Colotius. Flor. 1516.
1040	*Hippocratis* opera omnia. Ed. Ald. 1525.
1042	*Hippocratis* Coaca praesagia. Ed. Des. Jacotius. LB. 1576.
1052	*Euclidis* VI libb. priores de geometricis principiis. Gr. et Lat. Bas. 1550.
1056[a]	*Adrianus* in Archimedis circuli dimensionem expositio et analysis. Wurzbg. 1597.
1064[a]	*Mart. Crusii* Germano-Graecia. Bas. 1584.
1064[b]	*Mart. Crusii* Turco-Graecia. Bas. 1584.
1066	*Laur. Rhodomanni* poesis christiana Palaestinae. Frcf. 1589.
1076	Cornucopiae s. Linguae Lat. commentar. Bas. 1521.
1133[a]	*T. Lucretii Cari* de rerum natura libb. VI. c. comment. Jo. Baptist. Pii. Paris. 1514.
1146	*P. Virgilii Maronis* opera. Ex rec. Servii, Donati, Mancinelli et Probi c. not. Beroaldi. Lugd. 1517.
1154	*Jac. Pontani* symbola, quibus Virg. illustratur. AV. 1599.
1155	*Lamb. Hortensii Montfortii* enarrat. in Virg. Aen. Bas. 1596. b) *Ch. Gualt. Chabotii* praelectt. in Horat. poëmata. Ibid. 1591.
1158	*Q. Horatii Flacci* opera c. comment. Acronis, Porphyrionis, Mancinelli etc. c. not. Matth. Bonfinis et Aldi Manut. Paris. 1519.
1191	*L. Ann. Senecae* tragoediae. Paris. 1514. b) *Horatii* opera. Ibid. 1519.
1226	*M. Tullii Ciceronis* opera. Ed. Joach. Camerarius. IV Tomi. Bas. 1540. 2 Bde.
1257[c]	*C. Plinii Secundi* h. n. Ed. Alex. Benedictus. Venet. 1507.
1270	*Macrobius Aurel.* et *Censorinus.* Paris. 1519.
1273[b]	*Fab. Planciad. Fulgentii* mythologiar. lib. III. AV. 1521.
1274	*C. Jul. Caesaris* comment. C. notis Aldi Manutii aliorumque. Frcf. 1575.
1283	*T. Livii* historiae. Bas. 1535.
1286	*T. Livii* historiae. Uebers. v. Zach. Müntzer. Frcf. 1584.

Cat. №

1291 *C. Velleji Paterculi* histor. Rom. Ed. Beat. Rhenanus. Bas. 1520.
1294 *Valerius Maximus.* Ed. Ascens. 1510.
1306 *Q. Curtius Rufus.* Ed. Erasmus Roterd. Argent. 1518.
1313 *C. Suetonius Tranquillus.* Ed. Laev. Torrentius. Antverp. 1591.
1352 *M. Fabii Quinctiliani* oratoriae institt. Ed. Ascens. 1559.
1407[a] *Poggii* opera. Argentin. 1513.
1408 *Des. Erasmi* epistolae. Bas. 1583.
1413 *Caelii Calcagnini* opera. Bas. 1544.
1752[a] *Sachsenspiegel.* Leipz. 1535.
1752[b] *Sachsenspiegel* durch Christ. Zobel. Leipz. 1561.

b) In Quarto.

337 *P. Vict. Cajet. Palma,* Paradigmata de 4 linguis orientalibus praecipuis Arab., Armena, Syra, Aethiop. Paris. 1596.
393 *Des. Erasmi* adagiorum chiliades.
452[a] *Dav. Chytraei* chronologia historiae Herodoti et Thucydidis. Helmst. 1593.
505 *G. Agricola,* de mensuris et ponderibus. Bas. 1533.
506 *Jo. Carina,* de ponderibus et mensuris. Toleti. 1599.
533 *L. Demontiosi* Gallus Romae hospes. Romae 1595.
669 *Jo. Ravisii Textoris* epithetorum opus. Bas. 1555.
677 Sententiae monostichae variorum poëtarum, Graece et Latine. Argent. 1515.
699 Medici Graeci, physici et chirurgi. Ed. Jun. Latius. Bas. 1581.
754 *Pindari* opera. Frcf. 1542.
761 *Aretii* comment. in Pind. Laus. 1587. b) *Vitruvii* de architectura libb. X. LB. 1586.
771 *Sophoclis* tragoediae VII. Frcf. 1555.
788 *Aristophanis* comoedia XI. Paris 1546.
806 *Lycophronis Cassandra.* Jambico carmine ac stilo vetere translata per Jos. Scaligerum, c. Graeca versione soluta G. Canteri. 1590.
811 *Callimachi* hymni et epigrammata. Gr. et Lat. cum suis et Frischlini notis ed. H. Stephanus. 1577.
831 *Xenophontis* Memorabilia Socratis. Rostoch. 1589.
845[a] *Plutarchi de garrulitate.* Rostoch. 1589. b) —— *de curiositate.* Lat. vertit et notas adjecit J. Caselius. Helmst. 1595. c) —— *de loquacitate.* Lat. per J. Caselium. Rostoch. 1589.
845[b] —— *de curiositate* (mit handschriftl. Bemerk.). Rostoch. 1588.
846 —— *de liberorum institutione.* 1519.
850 *Luciani Rhetor.* Lat. vertit Bil. Pirckheymer. Hagenov. 1520.
851 —— non temere credendum esse delationi. Helmst. 1594.
852 —— *Calumnia.* Jo. Caselio interprete. Helmst. 1595.
870 *Palaephatus* de incredibilibus. Viennae 1514.
914 *Jul. Pollucis* onomasticon. Bas. 1536.
941 *Platonis* Axiochus c. vers. et schol. H. B. Welsdalii. Col. 1568.
964 *J. Caselii* interpretatio in Aristotelis de vita et moribus libb. Helmst. 1593.
994 *Procli Lycii* elementa theologica et physica. Lat. ed. Fr. Patricius. Ferrar. 1583.
996 *Aeneae* Theophrastus s. de immortalitate animae. *Athenagoras* de resurrectione. *Xysti* sententiae. Lat. Bas. 1516.
1015[b] *Themistii* de amicitia. Ed. J. Caselius. Helmst. 1599.
1018 *Aristaeneti* epistolae. Antverp. 1566.

Cat. №	
1092	*Jac. Gaudensis* aerarium aureum poëtarum. Col. 1506.
1123	De re rustica opuscula. Ed. Joach. Camerarius. Norinb. 1577.
1168 a	*Qu. Horatii Flacci ars poëtica.* C. comment. Jod. Willichii s. l. 1545.
1211	*P. Sereni Sammonici* hexametri praecepta medicinae continentes. Lips. 1515.
1230	*M. Tullii Ciceronis de divinatione.* Ed. P. Marsus. Paris. 1542.
1251	——— *epistolae familiares.* Argent. 1519.
1280	*Cornel. Nepos* et lib. *Plinii Secundi* de viris illustribus. Ed. Nath. Chytraeus. Frcf. 1577.
1312	*C. Suetonius Tranquillus.* Lips. 1521.
1339	*L. Annaei Senecae de beneficiis.* Ed. Jo. Caselius. Helmst. 1592.
1377	*Apicii Caelii* de opsoniis et condimentis libb. X. C. notis G. Humelbergii. Tiguri 1542.
1378	*P. Vegetii* Mulo-medicina. Ed. Jo. Sambucus. Bas. 1574.
1382 a	*Flavi Vegetii* de re militari libb. IV. Ed. God. Stevechius. Antverp. 1585.
1407 b	*Beroaldi* opuscula. Bas. 1509.
1417	*P. Victoris* epistolae. Ed. Jo. Caselius. Rostoch. 1577.
1418-43	Schriften des Jo. Caselius, z. Th. auch aus dem 17. Jahrh.

c) In Octavo.

373	*P. Mosellani* tabulae de schematibus et tropis. Lips. 1580.
380	*Joach. Camerarii* elementa rhetorica. Bas. 1551.
382	*Val. Erythraei* de elocutione 3 libri. Argent. 1567.
385 b	*Audomari Talaei* rhetoricae 2 libb. Col. Agripp. 1572. — *P. Rami* dialecticae 2 libb. Frcf. 1574.
392	Germanicorum adagiorum centur. VII. Argent. 1545.
394	*Jos. Langii* adagia ex autoribus collecta. 1596.
421	*Thom. Bozius,* de Italiae statu antiquo et novo libb. IV. Col. Agripp. 1595.
484 b	*Hier. Turlerus,* de migrationibus populorum septentr. post devictos a Mario Cimbros. s. l. 1564.
489	*Alex. Sardus,* de moribus gentium. Mogunt. 1577.
529	*Barth. Martiani* urbis Romae topographia. Venet. 1588.
655	*Urbani Bellunensis* instructio linguae Graecae. Bas. 1548.
676	*Jo. Posselii* apophthegmata Graeco-latina. Frcf. 1595.
679 a	*Theognidis, Phocylidis, Pythagorae, Solonis* et aliorum poëmata. Ed. Fr. Sylburg. Heidelb. 1579.
679 b	Carminum poëtarum IX fragmenta (Alcaeus, Sappho, Stesich., Ibycus, Anacreon, Bacchyl., Simonides, Alcman, Pindarus), c. Lat. interpret. Heidelb. 1598.
692	*Aphthonius, Hermogenes* et *Dionysius Longinus.* Ed. Fr. Portus. Genev. 1567.
693 a	Epistolia, dialogi, oratiunculae, poëmatia. Ex variis utriusque linguae scriptoribus. Ed. H. Stephanus. Bas. 1518.
703	*Musaeus* de Ero et Leandro. Gr. et Lat. Bas. 1518.
713	*'Οδύσσεια, Βατραχομυομαχία, ὕμνοι.* Worm. 1563.
721	*Porphyrii* Homericae quaest. Argent. 1539. b) Scholia. Ibid. 1539.
800	*Theocriti idyllia.* Ed. Eobanus Hessus et Joach. Camerarius s. l. 1545.
819 b	*Dionysius Perieg.,* de situ orbis. Gr. et Lat. c. Eustathii Lat. commentariis. Bas. 1556.
820 a	*Oppiani* de venatione et de piscatu carmina. Ed. *Conr. Ritterhusius.* LB. 1579.
820 b	——— de piscibus et de venatione carmina. Ed. Ald. 1517.
873	*Heraclidis Pontici* allegoriae in Homeri fabulas. Ed. *Conr. Gesner.* Bas. 1544.
929	*Ptolemaei* tetrabiblus et fructus. Bas. 1553.
930	*Ptolemaeus* de praedictionibus astronom. libb. IV. Gr. et Lat. per Melanchthonem. Bas. 1591.
934	*Proclus* de sphaera, *Cleomedes* de mundo, *Arati* phaenomena, *Dionysii* descriptio orbis. Bas. 1585.
942	*Platonis* apologia Socratis. Norinb. 1591.

Cat. №	
949	*Aristotelis* opera. Lat. Frcf. 1593.
950	*Aristotelis* et *Theophrasti* scripta. Paris. 1557.
952	——— de moribus libb. X. Argentor. 1545.
953	——— ——— Gr. et Lat. Bas. 1592.
957	——— de arte dicendi. Ed. Herm. Barbarus. Paris. 1549.
969	*Theophrasti* scripta quaedam. Ed. H. Stephanus. Paris. 1557.
980	*Diogenis Laërtii* scripta. Ed. H. Stephanus. Paris. 1570.
984	*Eunapius*, de vita philosophorum. Gr. et Lat. ed. H. J. Hornanus. Antv. 1568.
985	——— Gr. et Lat. ed. Commelin. 1596.
989	*F. Gemisti Plethonis* IV virtutum explicatio. Gr. et Lat. Ed. A. Octonus. Bas. 1552.
990	*Cydonii* de contemn. morte oratio. *Hermiae* irrisio philosophorum. Gr. et Lat. Ed. R. Seiler. Bas. 1553.
999	*Isocratis* scripta. Gr. et Lat. Ed. Hier. Wolf. Bas. 1587.
1015[a]	*Themistii* oratt. VIII. Gr. et Lat. Ed. H. Donzellinus. Bas. 1559.
1021	*Demetrius Phalereus* de elocutione. Ed. J. Caselius. Rostoch. 1583.
1034	*Theodori Gazae* introductio grammaticae. *Id.* de mensibus. *G. Lecapenus* de constructione verborum. Florent. 1575.
1041	*Hippocratis* de natura hominis. Bas. 1562.
1048	*Oribasii* collectanea artis medicae. Paris. 1556.
1049	——— opera. Lat. ed. Jo. B. Rasarius. Bas. 1557.
1050	——— ad Eunapium libb. IV. Lat. Ed. Jo. Rasarius. Venet. 1558.
1061	*Polyaeni* strategemata. Lat. ed. Just. Vultejus. Bas. 1549.
1067	*Laur. Rhodomanni* theologiae christ. tirocinia. Lips. 1596.
1077	*Jo. Godescalcus*, Lat. sermonis observatt. Col. Agripp. 1581.
1087	*Pascas. Grosippus* sylloge locutionum ac formularum Latinogerm. Lips. 1598.
1127[a]	*M. Accii Plauti* comoediae XX. Ed. Ald. 1522.
1133[b]	*T. Lucretii Cari* de rer. nat. Antverp. 1566.
1145	*P. Virgilii Maronis* opera. Venet. 1507.
1153	*Virgilius* collatione scriptor. Graec. illustratus. Opera Fulv. Ursini. Antverp. 1568.
1168[d]	*Horatii* epistolae. Periphrasis Nicod. Frischlini. Frcf. 1587.
1183	*A. Persii, Jun. Juvenalis* et *Sulpiciae* satyrae. Heidelb. 1590.
1198	*M. Ann. Lucani* Pharsalia. Ed. Greg. Bersmann. Lips. 1589.
1212	*Dec. Magni Ausonii* carmina. Ed. Ald. 1517.
1216	*Claud. Claudianus.* Ed. Ald. 1528.
1220[a]	*Corippi* de laudibus Justini carmen. Ed. M. Ruizius Assagrius. Antverp. 1581.
1220[b]	*Symphosii* erudita aenigmata. Paris. 1537.
1236	*M. Tullii Ciceronis* de legibus. Ed. Andr. Turnebus. s. l. 1596.
1241[a]	——— de topica. Ed. Melanchthon. Witteb. 1524.
1256[a]	*Joh. Rosae* comment. in Cic. quaest. academ. et libb. V de finibus. Frcf. 1571.
1259	*Jac. Milichii* comment. in libb. II historiae mundi C. Plinii. Hagen. 1535.
1272	*Macrobius Aurel.* in somnium Scipionis et Saturnalia. LB. 1542.
1273[a]	*Martiani Capellae* Satyricon c. not. H. Grotii. LB. 1599.
1277	*L. Sallustius Crispus.* Venet. 1557.
1340	*L. Annaei Senecae* natural. quaestt. C. not. Matthaei Fortunati. Venet. 1522.
1351[b]	*C. Sollii Sidonii Apollinaris* lucubrationes. C. comment. Jo. Bapt. Pii. Bas. 1597.
1359	*Priscianus.* Bas. 1554.
1361	*M. Verrius Flaccus* et *Sext. Pompej. Festus.* Venet. 1559.

Cat. №	
1379	*M. Vitruvii* de architectura libri X. s. l. 1523.
1383[b]	*P. Apollonii Collatii* excidium Jerosol. Ed. Andr. Vanderburchius. Antverp. 1586.
1383[c]	*Jul. Caes. Scaligeri* poëmata. Heidelb. 1574. 2 Bde.
1384[a]	*Guntheri* Ligurinus s. de rebus gestis Friderici I. Ed. Conr. Rittershusius. Tubing. 1598.
1384[b]	*Taubmanni* schediasmata poëtica. s. l. 1519.
1411	*Chr. Longolii epistolae.* Bas. 1540.
1414	*Phil. Melanchthonis* selectae declamationes. Argent. 1558.
1416	——— ——— orationes. Tom. V. Witeberg. 1572.
1573	*H. Stephani* hypomneses de Gall. lingua. Paris 1582.
	d) In Duodec.
386	*Paul. Manutii* apophthegmatum ex veter. script. 8 libb. Colon. 1596.
656	*Pant. Bartelomaeus*, de ratione quantitatis syllab. Lugd. 1578.
745	*Pythagorae* et *Phocylidis* poëmata. Ed. Vit. Amerbach. Argent. 1552.
755	*Pindari* opera Graecolatina. Ed. H. Stephanus. Paris. 1566.
765	*Aeschyli* Tragoediae VII. Ed. Guil. Canterus. Antverp. 1580.
1173[a]	*P. Ovidii Nasonis* Metamorphoses. Bas. 1544.
1213	*Dec. Magni Ausonii* carmina. Ed. Jos. Scaliger. LB. 1575.
1383[a]	(Hutteni) Pasquillorum 2 Tomi. Eleutherop. 1544.
	C. Geschichte und Geographie.
	a) In Folio.
2531	*Fr. Modii* pandectae triumphales. Frcf. 1586.
2568	*P. Jovii Novocomensis* opera. Bas. 1578. 2 Bde.
2575	*Gobellini Personae* cosmodromium. Ed. Meibomius. Frcf. 1599.
2825	*Mart. Crusii* annales Suevici. Frcf. 1595.
2827	*Alb. Krantz*, Saxonia, verdeutscht durch Basil. Faber. Leipzig 1563.
2840	*H. Mutius*, de Germanorum prima origine, moribus cet. Bad. 1539.
2870	*J. Sleidani* de statu religionis et reipubl. Carol. V. commentarii. Argent. 1555.
2907	*C. Schütz* und *Dav. Chytraeus*, historia rerum prussic. Leipzig 1599.
2928	*Joach. Curei* gentis Silesiae annales. Witeb. 1571.
2942[b]	Beyerische Chronica. Frcf. 1566.
2966[a]	*H. Hamelmann*, Oldenburg. Chronicon. Oldenburg. 1599.
2974	*H. Bünting*, Braunschw. und Lüneb. Chronica. Magdeb. 1586.
3160	*P. Pizaro*, senatus populique Genuensis annales. Antverp. 1579.
3168	*G. Patt. Pigna*, historia de principe di Este. Ferrara 1570.
3260	Rerum Hisp. scriptores aliquot. Frcf. 1579.
3283	Rerum Britannic. scriptt. vetustiores ac praecipui. Lugd. 1587.
3351[a]	*J. Meyer*, annal. rerum Flandricarum. Antverp. 1561.
3360	*Alb. Krantzii* chron. regnorum Daniae, Sueciae et Norwagiae. Argent. 1546. b) — eccles. hist. s. metropolis. Bas. 1548. c) *Funccii*, chronologia. Norimb. 1545.
3399	*Pistorii* polonicae hist. corpus. Bas. 1582.
3414	*Laonicus Chalcondylas*, de origine et rebus gestis Turcorum. Bas. 1556.
3449	*Seb. Brant*, Anfang und Wesen d. heil. Stadt Jerusalem. Strassb. 1518.
3456[b]	*Curionis* Saracenicae histt. — *Drechsleri* earund. rer. chron. — *Curionis* Marochensis regni a Saracenis conditi descr. — *Secundi Curionis* de bello Melitensi a Turcis gesto hist. Frcf. 1596.
3543[b]	*Jovii* vitae illustr. virorum. Bas. 1578.

Cat. №

b) In Quarto.

2532 *Budelius*, de monetis et re nummaria. Col. Agripp. 1591.
2634 *Reineri Reineccii* chronicon Hierosolymitanum i. e. histor. de bello sacro. b) *Haythoni* hist. orientalis. Helmst. 1584. 2 Bde.
2818 *Alberti* abbatis Stadensis chronicon. Helmst. 1587.
2935 *Cyr. Spangenberg*, Quernfurt. Chronic. — 1594.
3147 *Doglioni*, Historia Venetiana. Venet. 1598.
3271 *J. Feixera*, de Portugalliae ortu, regni initiis et rebus a regibus gestis. Paris. 1582.
3394 *Russovven*, Chronica von Liefland. Bart. 1584.
3440 *Leonh. Rauwolff*, Beschreib. d. Reiss inn d. Morgenländer. Augspurg 1583.

c) In Octavo.

2584ª *W. J. Carion*, chronica. — Magd. 1532.
2631ᵇ *Matth. Dresseri*, millenarius sextus isagoges historicae. Jenae 1591.
2871 *J. Sleidani* de statu religionis cet. Argent. 1566 (cfr. Nr. 2870).
2933ᵇ Kerssenbroch, catalogus episcop. Paderborn. Lemgov. 1578.
3131 *Fulco*, descrittione dei luoghi antichi di Napoli etc. Nap. 1580.
3149 De vita etc. omnium ducum Venetorum. Frcf. 1574.
3193 *Pithoei* historiae Franc. ab a. 708—990 scriptores. Frcf. 1594. b) *Fr. Hottomanni*, Franco-Gallia. ibid. 1695.
3439 *du Mans*, observations de plusiers singularitez etc. trouvées en Grèce, Asie, Judée, Egypte, Arabie etc. Anv. 1555.
3444 *Zuallardo*, devotissimo viaggio di Gerusalemme. Roma 1595.

D. Varia.

a) In Folio.

2246ª Perspectiva. Nürnb. 1571.
3587 *Th. Zwingeri* theatrum humanae vitae. Bas. 1586. 3 Bde.
3819 *Conr. Gesner*, de avium natura. Tiguri 1555.
3847ᵇ *Leonh. Fuchs*, neues Kräuterbuch. Basel 1543.
3886 *G. Agricola*, de ortu et causis subterraneorum, de natura eorum, quae effluunt ex terra, de natura fossilium etc. Bas. 1546.
4012 *J. Stoeffler*, calendarium Romanum magnum. Oppenhein 1518.
4085 *Orontii Finei*, protomathesis. Paris. 1532.
4135 *J. de Regio Monte*, de triangulis. Nürnbg. 1533.
4172 *Rodler*, underweysung zur Kunst des Messens etc. Siemern 1531.
4173 *Albr. Dürer*, Unterweysung mit Zirkel etc. Nürnbg. 1538.
4282 *Seb. Meichssner*, Kayserl. u. Königl. Land- u. Lehnrecht. Frcf. 1576.

b) In Quarto.

2093 Turnierbüchlein. s. l. 1591.
3995 *Thomae Digessei* alae s. scalae mathem. Lond. 1573.
4075 *Hier. Bock*, Deutsche Speisekammer. Strassb. 1550. — b) Koch- und Kellermeisterei. Ib. 1551.
4236 *Wesembeccius*, comment. in institutiones. Wittenb. 1595.

Cat. №

III. Druckwerke des 17. Jahrhunderts.

(Nur einige der älteren und bedeutenderen).

A. Theologie.

a) In Folio.

8a *Jo. Calvini* opera. Amstelod. 1671. 9 Bde.
9a *Corn. Jansenii* Augustinus. III Tomi. Lovan. 1640.
9b *Rob. Bellarmini* operum VII Tomi. Colon. 1620. 4 Bde.
13 *Joh. Crellii* opera omnia. Eleutherop. 1656. 2 Bde.
62 *Briani Waltoni* Biblia polyglotta. Lond. 1657. 6 Bde.
64 *Jo. de Plantevite* Florilegium biblic. Lodov. 1641.
133 *Justini Martyris* opera. Paris. 1636.
159 *Joannis Scholast.* opera omnia, interprete M. Radero. Paris. 1633.
188 *Bonaventurae* opera. Mogunt. 1609. 4 Bde.
260a *C. be Cointe*, annales eccles. Francorum. Paris. 1665.

b) In Quarto.

101 *Rabi Salom. Jarchi* Scholia in librum Ester, interpr. *L. H. Aquino*. Paris. 1622.
137 *Origenis* contra Celsum libri VIII, a *Dav. Hoeschelio* Gr. et Lat. editi. AV. 1605.
153 *Gregorii Nysseni* ad Eustathiam, Ambrosiam et Basilissam epistola. Helmst. 1607.
272 *P. Suavis Polani* histor. concilii Trident. Frcf. 1621.

B. Philologie.

a) In Folio.

330 *Athan. Kircheri* Obeliscus Phamphilius. Rom. 1650.
331 *Ejusd.* Oedipus Aegyptiacus. Rom. 1652—54. 3 Bde.
333 *Ejusd.* Sphinx mystagoga. Amstelod. 1676.
368a *Gerh. Jo. Vossii* Aristarchus s. de arte grammatica libb. VII. Amstelod. 1695.
397 *Adr. Turnebi* adversariorum libb. XXX. Genev. 1604.
422 *Phil. Cluveri* Italia antiqua. LB. 1624.
467 *Stephi Virandi Pighii* annales Rom. Antverp. 1615. 2 Bde.
490 *Phil. Rubeni* electa, in quibus antiqui ritus, emendatt. censurae. Antv. 1608.
518 *Jac. Gronovii.* thesaurus Graec. antiquitatt. LB. 1697—1702. 12 Bde.
536 *Jo. G. Graevii* thesaurus antiquitatt. Rom. Traj. ad Rh. et LB. 1694—99. 12 Bde.
789 *Aristophanis* comoediae XI. c. schol. ed. *Odoard. Bisetus*. Aurel. Allobr. 1607.
838 *Plutarchi* opera. Gr. et Lat. Ed. *G. Xylander*. Frcf. 1620. 2 Bde.
880 *Herodoti* historr. Gr. et Lat. Ed. *G. Jungermann*. Paris. 1618.
939 *Platonis* opera. Lat. *per Marsil. Ficinum*. Frcf. 1602.
1161 *Q. Horatii Flacci* opera. Ed. *Jo. Jac. Grasser*. Bas. 1615.
1284 *T. Livii* historr. ed. *Jon. Gruterus*. Frcf. 1628.
1337 *L. Annaei Senecae* opera. Ed. *Just. Lipsius*. Antverp. 1615.
1452 *Just. Lipsii* opera omnia. Antv. 1637. 3 Bde.

b) In Quarto.

342 *Fr. Raphelengi* lexicon Arabicum. Leid. 1613.
379a *Gerh. Jo. Vossii* ars historica. LB. 1653.

Cat. №

534 *Th. Dempsteri* antiquitatt. Rom. Col. 1629.
578 *Hier. Alexandri* antiquae tabulae solis effigie symbolisque exsculptae explicatio. Paris. 1617.
756 *Pindari* opera. Ed. *Erasm. Schmid.* Witeberg. 1616.
956 *Aristotelis* opera. Ed. *Sam. Rachelius.* Helmst. 1660.
1127b *M. Accii Plauti* comoediae. Ed. *Jan. Gruterus* c. comment. Taubmanni. Frcf. 1621.
1186 *Juvenalis* et *Persii* satirae. C. comment. *Eilh. Lubini.* Hanov. 1603.
1215 *C. Suetonius Tranquillus.* Ed. *Is. Casaubonus.* Argentor. 1647.
1512 *Giov. Boccaccio* decameron. Venet. 1614.
1759 *Gabr. Rollenhagen*, vier Bücher wunderbarl. Indian. reysen durch die Luft. Magdeb. 1603.

C. Geschichte.

a) In Folio.

2539 La France metallique. Paris. 1636.
2553 *Ant. Albizius*, christl. Potentaten und Fürsten Stammbäume. Strasb. 1627.
2564 *M. Ant. Sabellici* opera. Bas. 1660. 2 Bde.
2565 *Jo. Trithemii* opera historica. Frcf. 1601.
2632 Gesta dei per Francos. Hanoviae 1611.
2732a *César de Ligny*, les ambassades et negotiations du Cardinal de Ferron. Paris. 1623.
2748 *Jac. A. Thuani* historiae sui temporis (1543—1607). 4 Tom. Frcf. 1625. 2 Bde.
2807b Germ. rerum scriptores aliquot insignes, inde a. Carolo M. usque ad Frid. III. Frcf. 1624.
2811 *J. Pistorii* rerum Germ. scriptores Frcf. 1613 u. 53. 3 Bde.
2820 *Goldasti* Alemannicarum rerum scriptores aliquot vetusti. 3 Tom. Frcf. 1606.
2873 *Fr. Hortleder*, v. d. Ursachen, Fort- und Ausgang des Deutschen Kriegs Carls V. wider die Schmalkald. Bundesfürsten. Gotha 1645. 2 Bde.
2893 *G. Fabricii* origines Saxoniae. Leipzig 1607.
2893b *Dav. Chytraei* Saxonia ab a. 1500—1600. Lips. 1601.
2925 *Cyr. Spangenberg*, Hennebergische Chronik. Strasb. 1599. b) *J. Noppii* Aacher Chonik. Cölln 1643. c) *G. Hahn*, Ditmars. Chronik etc. Leipzig 1606.
2927 *Schikfuss*, schlesische Chronik. Leipzig 1619.
2949 *G. Fabricii* res Germaniae magnae et Saxoniae universae. Lips. 1609. a) *Schardii* syntagma tractatuum de imperiali jurisdictione etc. Argent. 1609.
2971 Chronicon comitatus Lippiae. Rinteln 1627.
2977 Acta Brunswic. 3 Tom. Helmst. 1607 u. 8. 4 Bde.
3165 *Aretini* historiae Florentinae. Argent. 1610.
3194 *Paul. Aemylius*, de rebus gestis Francorum. Bas. 1601.
3205 *Stephan. Baluzzii* capitularia regum Francorum. Paris. 1672. 2 Bde.
3250 *Guil. de Catel*, memoires de l'hist. du Languedoc. Tolose 1633.
3282 *Matth. Westmonast.* flores historr. *Florentii Wigorniensis* chronicon ex chronicis. Frcf. 1601. b) Rerum Moscoviticarum auctt. varii. Ibid. 1600.
3348 *Haraei* annales Belgii. Antv. 1633.
3350 *Fr. Savertius*, rerum Belgic. annales cet. Frcf. 1620.

b) In Quarto.

2527 *Calvisii* opus chronologicum. Frcf. 1629.
2858 *J. Letzner*, das Leben etc. Ludow. Pii. Hildesh. 1604.
2880 Polit. Discurs von des Königs in Dänemark und des Niedersächsischen Craises Kriegsverfassung. 1626.

Cat. №

2880b Jüngstes Schreiben Oxenstirns an d. Churfürsten v. Sachsen und Antwort. 1635.
2883 Friedensinstrument zu Osnabrück. s. l. 1648.
3048 *H. Meibomii* chronicon Riddagshusense. Helmst. 1620.
3049b *Eckstormii* chronicon Walkenridense. Helmst. 1617.
3118 *H. Svizeri* chronol. Helvetica. Hannov. 1607.
3172b *Platinae* vitae Pontificum. Colon. 1626.
3249 *J. Jac. Chiffletii* Vesontio. Lugd. 1618.
3351b *J. Cousin,* hist. de Tournay. Douay 1619. 3 Bde.
3352 *Sanderi* res Flandricae. Antv. 1626.

D. Varia.

a) In Folio.

1932 *Franz. Baconis* opera. Frcf. 1665.
2463 Palatia Romana. Norimb. 1694. 2 Bde.
4087 *Schotti* cursus mathem. Frcf. 1696.
4088 *Stevini* mathem. hypomnemata. Lugd. 1608.
4089 *Marclois* oeuvres mathem. Amsterd. 1618.

b) In Quarto.

1928 *Nic. Macchiavelli* princeps aliaque. Ed. *Herrm. Conring.* Helmst. 1660.
2030 *Chr. Besoldi* politica. Frcf. 1618.
4006 *J. Kepler,* de cometis. AV. 1619.
4137 *Pitisci* trigonometria. Frcf. 1612.

IV. Die in der Bibliothek vorhandenen Schriften M. Neander's.

3059 *M. Neandri* opus aureum et scholasticum. Lips. 1577. 4.
3060 —— Theognidis gnomologia, Tryphiodori excidium Trojae, Nili praecepta. Bas. 1559. 4
3061 —— Aristologia Euripidea, et Isocratis oratio de laude Helenae. Bas. 1559. 4.
3051a —— theologia Christiana s. Scripturae. Lips. 1590. 4.
3051b —— parva biblia Latinogermanica. Lips. 1596. 8.
3052 —— theologia Lutheri. Eisleben 1581. 8.
3053 —— catechesis Lutheri parva. Bas. 1556. 8.
3054 —— —— Ibidem 1564. 8.
3055 —— Menschenspiegel. Nürnberg 1620. 8.
3056 —— vom seligen Absterben derer, so jung in d. Jugend absterben. Erfurt 1589. 8.
3058a —— sanctae linguae Erotemata. Bas. 1567.
3058b —— gramm. Hebr. tabulae collectae. s. l. et a. 8.
3062 —— gnomologia Graecolatina. Bas. 1557.
3063 —— Argonautica, Thebaica, Troica, Ilias parva etc. Lips. 1588. 8.
3064 —— aristologia Pindarica. Bas. 1656. 8.
3065 —— Theocriti eidyllia. Witeberg. 1582. 8.
3066 —— Theocriti eidyllia et Pindari Argonautica. 1596. 8.
3067 —— tres Isocratis orationes, Plutarchi Paedagogia, aurea Pythagorae carmina et admonitorium Phocylidis poëma. C. versione. Numburg. 1702. 8.
3068 —— phraseologia Isocratis. Bas. 1558. 8.

Cat. №

3069 *M. Neandri* loci communes philosophici Graeci, opera J. Vollandi. Lips. 1588. b) —— loci etc. Latini. Lips. 1590. 8.
3070 —— de re poëtica Graecorum. Ed. *J. Volland.* Lips. 1592. 8.
3071 —— de re poëtica cet. b) *Laur. Rhodomanni* Ilfelda Hercynica descripta carmine Graeco-latino. c) *J. Vollandi* carmen panegyric. in laudem scholae Ilfeld. Lips. 1613. 8.
3072 —— elegantiae Graecae linguae, stud. J. Vollandi. Lips. 1598. 8.
3073 —— oratt. duae nuptiales et funebres, graece conscriptae. Bas. 1553. 8.
3074 —— Graecae linguae tabulae. Bas. 1564. 8.
3075 —— Graecae linguae erotemata. Viteb. 1586. 8.
3076 —— sylloge locutionum ac formularum Latinogerm. Lips. 1598. 8.
3077 —— epistolarum familiarium formulae ex omni Latinitate collectae. Lips. 1591. 8.
3078 —— ethice vetus et sapiens veterum latin. sapientum. Lips. 1590. 8.
3079 —— Bedenken, wie ein Knabe zu leiten cet. Islebii 1581. 8.
3080 —— —— Isleb. 1590. 8.
3081 —— compend. dialecticae et rhetoricae Ph. Melanchthonis. Isleb. 1586. 8.
3082 —— chronicon, s. synopsis historiarr. s. l. 1586. 8.
3083 —— orbis terrae partium succincta explicatio. Lips. 1589. 8.
3084b —— physice. Lipsiae 1591. 8.

V. Manuscripte.

1 Der Koran. Arab. 4.
2 Einige Suren des Koran. Arab. 4.
3 *Ovidii Fasti*, 16 Blätter und 8 kl. Stücke, (Lib. II. v. 568—III v. 204. IV v. 317—814.) verglichen von Merkel, der sie in das 10. Jahrh verlegt. 8.
4 Ein Brevier, Lat. Franc. Puccinus scripsit a. 1488. 12.
5 —— 12.
6 —— 8.
7 —— 4.
8 *W. Meureri*, clariss. doctoris medicae facultatis, explicatio topicon Aristotelis. a. 1545—47. 4.
9 Erklärung der *Psalmen*, mhdeutsch. (Ps. 7—132. 139—41 enthaltend), Handschrift des sehr seltenen z. B. in der Dresdner Bibliothek vorhandenen, am Ende des 15. Jahrh. gedruckten „Psalterium germanicum“. Fol.
10 *Petri Blesensis* epistolae. Fol.
11 Annotatio ad Virgilium. 4.
12 *Paulus Benius*, de affectibus oratoriis ad Benedictum Justinianum Cardinalem. 4.
13 *Flaminii Nobilii*, de humana felicitate, ad Jo. Angelum Medicem Cardinalem. 8.
14 Ms. Caselianum. (800 Briefe v. Joh. Caesius geschrieben. J. 1575—91). 4.
15 Briefwechsel zwischen Caselius und anderen Gelehrten. J. 1563—1655, von verschiedener Hand. 4.
17 Briefe von *Ph. Melanchthon* (J. 1556 u. 59.), *H. v. d. Hardt* (1708) Epigramme von *G. Thomasius* u. Griechische Briefe. (Ein Fascikel in 4.)
25 Urkunde von Wilhelm, Herz. v. Braunschw.-Lüneb.

Schulnachrichten
von Ostern 1875 bis Ostern 1876.

I. Lehrverfassung.

Prima.

Ordinarius: der Director.

Religion: Christliche Heilslehre im Anschluss an die Confessio Augustana. (S.) Gelesen der Brief an die Römer. Repetitionen aus der Kirchengeschichte. (W.) 2 St. w. Müller.

Deutsch: Literaturgeschichte von Lessing bis Goethe. Gelesen und erklärt: Laokon, Hamb. Dramaturgie (besonders die auf Aristoteles bezüglichen Abschnitte), Nathan; die philos. Lyrik Schillers; Iphigenia und einige lyr. Gedichte von Goethe. (S.) Elementa logices Aristoteleae. (W.) Freie Vorträge. Rhetorische und stilistische Belehrungen im Anschluss an die Aufsätze. 3 St. w. Müller.

Lateinisch: Hor. Od. B. III u. IV. (S.) Episteln B. I u. II. (W.) Tacitus ab. exc. div. Aug. XI—XVI mit Auswahl. 4 St. w. Schimmelpfeng. Cicero pro P. Sestio; privatim divinatio in Q. Caecilium. in C. Verrem act. II lib. IV. (S.) de oratore I. II zum Theil. (W.) Aufsätze, Extemporalien, Exercitien, Uebungen im Lateinsprechen. 4 St. w. Schüssler.

Griechisch: Hom. Il. B. XIII—XVII, Platon Gorgias. (S.) Hom. Il. B. XVIII—XXIV und Sophocles Aias. (W.) Privatim wurde gelesen Sophocles Philoktet, Euripides Phoenissae; Platon Apologie und Kriton. Extemporalien und Exercitien meist mit Anschluss an Platon. 6 St. w. Schimmelpfeng.

Hebräisch: Ergänzung und Abschluss der Formenlehre, das Wichtigste aus der Syntax nach Seffer. Gelesen: Abschnitte aus dem Pentateuch, ausgewählte Psalmen, einige Capp. aus Jesaias. 2 St. w. Müller.

Französisch: Le Misanthrope, comédie par Molière. (S.) Washington étude historique par Guizot. (W.) Wiederholung der wichtigsten Theile der Syntax nach der Schulgrammatik von Plötz. — Schiller's Parasit zum Theil ins Französische übersetzt. Exercitien und Extemporalien. 2 St. w. Scholz.

Englisch: Macaulay's life and writings of Addison, zum grösseren Theil (S.) Shakspere's king John. (W.) Exercitien und Extemporalien. 2 St. w. Scholz.

Geschichte: Neuere Geschichte vom westphälischen Frieden bis zu den Freiheitskriegen nach Herbst. Repetitionen aus der alten Geschichte. 3 St. w. Müller.

Mathematik: Gleichungen, Reihen, Combinationslehre. (S.) Trigonometrie. (W.) Häusliche Arbeiten und Extemporalien. 4 St. w. Freyer.

Physik: Optik. (S.) Mechanik. (W.) 2 St. w. Freyer.

Secunda.

Ordinarius: Oberlehrer Dr. Schüssler.

Religion: Bibelkunde: im S. des Alten Testaments, im W. des N. T. Im Urtext gelesen die Leidensgeschichte nach den vier Evangelien. Repetition des Katechismus; Kirchenlieder, Sprüche. 2 St. w. Müller.

Deutsch: Schiller's Jungfrau von Orleans und Goethe's Hermann und Dorothea; Nibelungenlied aventiure 19—39. Mittelhochdeutsche Laut- und Flexionslehre. Aufsätze und Declamationen. 2 St. w. Heynacher.

Lateinisch: Ovid. fasti mit Auswahl. Verg. Aen. IX, 167—502. Livius I. II—47. Cicero pro Sulla, pro Marcello, pro Ligario, pro rege Deiotaro. Privatim mit den Obersecundanern: Sallust de bello Jugurthino, Cicero pro Plancio. Extemporalien, schriftliche Uebungen (in Obersecunda auch Aufsätze). Wiederholung der Syntax. 10 St. w. Schüssler.

Griechisch: Hom. Od. XXII—XXIV, I—V (3 Bb. privatim). 2 St. w. Müller. Xen. Hell. IV. (S.) Lysias' Reden gegen Eratosthenes, über den Oelbaum, gegen die Kornhändler, für den Gebrechlichen (W.). Lehre vom Artikel und Pronomen, Casuslehre und Präpositionen (S.), Tempus- und Moduslehre (W.) nach Berger's Grammatik. Repetitionen der unregelmässigen Verba. Wöchentliche Extemporalien. 4 St. w. Kühlewein.

Hebräisch: Regelmässige Formenlehre und Lectüre nach Seffer's Uebungsbuch. Exercitien und Extemporalien. 2 St. w. Müller.

Französisch: Amédée Thierry's histoire d'Attila zum grösseren Theil. Grammatik nach Benecke, 2ter Theil. Exercitien und Extemporalien. 2 St. w. Scholz.

Englisch: 1. Abth. Macaulay's Frederic the Great. Grammatik nach Plate. 2. Abth. Scott's tales of a grandfather. Grammatik nach Plate. Exercitien und Extemporalien; jede Abtheilung 2 St. w. Scholz.

Geschichte und Geographie: Im Sommer Repetition der alten Geschichte, im Winter Geschichte von Christi Geburt bis zum Tode Karls des Grossen nach Herbst. 3 St. w. Kühlewein.

Mathematik: Gleichungen, geometrische Aufgaben. (S.) Hauptsätze der Aehnlichkeitslehre

Elemente der Trigonometrie. (W.) Häusliche Arbeiten und Extemporalien. Im S. 5, im W. 3 St. w. Freyer.

Physik: Magnetismus, Electricität, Galvanismus. Im W. 2 St. w. Freyer.

Ober-Tertia.

Ordinarius: Gymnasiallehrer Dr. Heynacher.

Religion: Die fünf Bücher Moses und das erste Hauptstück des Katechismus. (S.) Das Evangelium des Matthäus und das zweite Hauptstück. (W.) Memorieren von Kirchenliedern. 2 St. w. Scholz.

Deutsch: Lectüre aus Hopf und Paulsiek's Lesebuche Thl. II. Alle drei Wochen ein Aufsatz. Declamierübungen und freie Vorträge über geschichtliche Stoffe. 2 St. w. Mücke.

Lateinisch: Ovid. Met. XI, 266—409, I, 1—451, 748—779, II, 1—408, 680—707. Uebungen in der Versification, Repetition der Prosodie, Memorieren von Versen. 2 St. w. Mücke. Caesar bellum civile II u. III. Wiederholung der Formen- und Casuslehre. Syntax der Tempora und Modi. 8 St. w. Heynacher.

Griechisch: Hom. Odyss. l. XII und privatim XIII (S.); l. XIV und privatim XV. (W.) 2 St. w. Heynacher. Xenophon Anab. lib. II, 3—lib. IV, 2 incl. — Verba anomala mit Wiederholung der regelmässigen Formenlehre. Einige syntaktische Regeln. Wöchentlich ein Extemporale, alle 4 Wochen ein Exercitium. 4 St. w. Scholz.

Französisch: Paganel's Frédéric le Grand. Grammatik nach Benecke 1. Thl. Extemporalien, Exercitien. 2 St. w. Schüssler.

Geschichte: Die orientalische und griechische Geschichte (S.), die römische Geschichte. (W.) 2 St. w. Mücke.

Geographie: Mathematische und physische Geographie. Asien. Wiederholt wurde die Geographie von Europa. (S.) Afrika, Australien, Amerika. Wiederholung des Sommerpensums. (W.) 2 St. w. Mücke.

Mathematik: Allgemeine Arithmetik bis zu den Gleichungen. (S.) Fortsetzung der Geometrie bis zur Ausmessung geradlinig begrenzter Figuren. (W.) Extemporalien. 3 St. w. Freyer.

Naturgeschichte: Botanik (S.); Zoologie. (W.) 2 St. w. Heynacher.

Unter-Tertia.

Ordinarius: Gymnasiallehrer Dr. Kühlewein.

Religion: Im Sommer die fünf Bücher Moses und das erste Hauptstück des Katechismus, im Winter das Evangelium des Matthäus und das zweite Hauptstück. Memorieren von Kirchenliedern. 2 St. w. Kühlewein.

Deutsch: Lectüre ausgewählter poetischer und prosaischer Stücke aus Hopf und Paulsiek's Lesebuche. Declamationen. Alle 14 Tage ein Aufsatz. Interpunktion und Orthographie. 2 St. w. Mücke.

Lateinisch: Ovid. Met. VI, 313—411. VII, 1—122. VII, 131—327. VIII, 157—545. VIII, 911—739. IX, 100—238. Durchnahme der Prosodie. 2 St. w. Heynacher. Caesar de bell. gall. VII, 26 bis zu Ende des Buches. Repetition der Formenlehre, Casuslehre und übersichtliche Darstellung der Lehre vom tempus und modus, von der consecutio temporum, nach Ellendt-Seyffert. Wöchentlich ein Extemporale, daneben auch scripta domestica. 8 St. w. Kühlewein.

Griechisch: Wiederholung der Lehre von den Declinationen und dem regelmässigen Verbum, Verba in μι und die hauptsächlichsten anomala, nach Berger. Jede Woche ein Extemporale oder Formendokimastikon. Exercitien. Lectüre aus dem Lesebuche von Schmidt und Wensch p. 111 ff., 122—132, 142—154. 194—211, 221 ff. 6 St. w. Mücke.

Französisch: Choix de Contes et de Récits par Legouvé; Grammatik nach Benecke's Schulgrammatik 1. Theil. Extemporalien alle 14 Tage. 3 St. w. Heynacher.

Geschichte: Die deutsche und brandenburgische Geschichte. 2 St. w. Mücke.

Geographie: combiniert mit Ober-Tertia.

Mathematik: Uebungen im bürgerlichen Rechnen, Decimalbrüche. (S.) Elemente der Geometrie bis zur Congruenz der Dreiecke. (W.) 3 St. w. Freyer.

Naturgeschichte: combiniert mit Ober-Tertia.

Gesangunterricht ertheilte Lehrer Bajohr. In Prima und Secunda wurden vierstimmige Chorlieder, Choräle und Motetten in 1 St., in Ober- und Unter-Tertia Choräle und Lieder einstimmig geübt, gleichfalls in 1 Stunde. Ausserdem waren alle Schüler wöchentlich in 1 St. vereinigt zum Einüben von Chorälen und Volksliedern.

Turnen: Ordnungs- und Freiübungen, und Turnen an Geräthen; im Sommer 2 St. w., im Winter in 2 Abtheilungen je 1 St. w. Bajohr.

Zeichnen (facultativ): in Prima und Secunda wurde Situationszeichnen nach leichteren Vorlagen, in Tertia Freihandzeichnen nach einfachen Gegenständen, Köpfen und Landschaften geübt. Bajohr.

Aufgaben für die deutschen und lateinischen Aufsätze der Primaner und Secundaner.

Prima.

1. Klopstock als Odendichter. 2. a) Gedankengang und Resultat der Abhandlung Lessing's über die Fabel bez. über das Epigramm. b) Wie befolgt Goethe in Hermann und Dorothea den Laokoon? 3. Wallenstein, ein Charakterbild aus der Zeit des 30jäh-

rigen Krieges. (Klassen-Aufsatz.) 4. Emilia Galotti eine Probe auf die Hamb. Dramaturgie. 5. Disposition der Themata: a) Was verdanken wir unserm Luther? b) Bedeutung Lessing's für die deutsche Literatur. 6. a) Die Königin in Schiller's Don Carlos und die Iphigenie bei Goethe. b) Das Ungriechische der Goethischen Iphigenie. c) Ein unnütz Leben ist ein früher Tod. 7. a) Welchen Einfluss übte das klassische Alterthum auf das Emporblühen der deutschen Poesie im 18. Jahrhundert? b) Das deutsche Reich und die Hohenzollern bis 1440. c) Der Tag der Knechtschaft raubt dem Menschen die Hälfte seiner Tugend. Od. XVII, 322. 8. Der grosse Kurfürst als Regent und Staatsmann. (Klassen-Aufs.) 9. Friedrich der Grosse und die deutsche Literatur. 10. a) Wie stimmt das θαυμάζειν bei Plato und Aristoteles mit dem „nil admirari" des Horaz? b) Der Charakter des Max Piccolomini als terminus medius der Charaktere des Octavio und des Wallenstein. — Die Abiturienten hatten die Themata zu bearbeiten: Was verdanken wir unserm Luther? (S.) und: Mit welchem Recht trägt Friedrich der Grosse den Beinamen des Grossen? (W.)

1. Laudatio amici mortui. cf. Cic. de or. II, 84 u. 85. 2. a) Horatii iter Brundusinum soluta oratione describatur (sat. I, 5). b) Nostra quoque aetas multa imitanda posteris tulit. 3. a) Quas attulerit rationes Cicero, quam ob rem Clodii furori cederet. b) De rationibus quas Cicero exposuit discessus sui quid iudicandum sit (Klassenarbeit). 4. a) Nihil est agricultura melius, nihil homine libero dignius. Cic. de off. I, 42, 151. b) Componantur Germani Tacitei cum Scythis Getisque Horatianis. cf. carm. III, 24. 5. a) Arminii Cherusci vita. b) Locorum situs plurimum valere ad adolescentium studia colenda et ingenia conformanda. 6. Bellis susceptis restitutam esse et civium et civitatum concordiam salutemque firmatam exemplis probetur (Abiturientenarbeit). 7) a) De Proserpinae raptu. cf. Cic. Verr. II, 4, 48. Ovid. Metam. V, 340—571. Fast. IV, 419—618. b) Dido patria profuga. cf. Verg. Aen. I, 338—368. 8. a) Finitimus oratori poeta. Cic. de or. I, 16. cf. III, 7. 48. 9. Quibus causis adductus Cicero libros de oratore scribendos susceperit (Klassenarbeit). 10. a) Verris in Sicilia facta num eis virtutibus responderint, quas Cicero in epistola ad Quintum fratrem I, 1 missa enumerat praetoribus adhibendas. b) Primum novi anni diem quomodo Romani celebraverint. cf. Ovid. fast. I, 63. 87. 165. 175. 185. c) Histriones qua existimatione principum Romanorum temporibus usi sint. cf. Tac. ann. I. 77. XIII, 25. XIV, 14—17. 11. Veterum simulacrorum exemplaria quaedam gypso confecta, quae sunt in museo Ilfeldensi, describantur. 12. Quarum artium scientia oratori necessaria sit, Crasso et Antonio ducibus exponatur (Abiturientenarbeit).

Secunda.

1. a) Gedankengang in Cicero's Lälius. b) Selbstbiographie. 2. Chakteristik der Jeanne d'Arc. 3. Der Ackerbau als Grundlage der Cultur nach Schiller's Gedichten. 4. a) Hermann das Bild eines jungen Deutschen. b) Die politischen Anspielungen in Hermann und Dorothea. 5. Das Geisterreich in Goethe's Balladen. 6. Das Eingreifen der preussischen Cavallerie in den Schlachten des siebenjährigen Krieges. 7. a) Wie wird Don Rodrigo

Romanze 1—14 charakterisirt? b) Metrischer Versuch. 8. Die Reise der Burgunden zu den Hunnen. 9. Verdiente Werner von Kyburg die aufopfernde Liebe des Ernst von Schwaben? (nach Uhland's Drama). 10. Was schützt beim Besitze irdischer Güter vor Ueberhebung?

1. a) Romuli regnum. cf. Liv. I, 7—16. b) In praefatione Liviana quae insunt maxime memorabilia exemplis comprobentur. 2. a) Legati pro Jugurtha causam dicentes in senatu Romanorum. cf. Sall. Jug. 15. b) L. Junius Brutus populum oratione concitat ad reges ex urbe exterminandos. cf. Liv. I, 59. 3. Narratio de Arione. cf. Ovid. fast. II, 79—118. Herod. I, 23. 24. 4. a) Bellum Jugurthinum recte magnum vocari a Sallustio (c. 5). b) L. Manlii Torquati in P. Sullam oratio.

Der Privatfleiss der Schüler zeigte sich theils in der Lectüre griechischer und lateinischer Schriftsteller, die von den Ordinarien der Prima und Secunda controliert wurde, theils in schriftlichen (metrischen) Uebersetzungen und anderen grösseren Arbeiten. Auch benutzten mehrere Schüler der Prima die ihnen gebotene Gelegenheit zur Anfertigung grösserer mathematischer Arbeiten. Die Einrichtung der Studientage ist im verflossenen Jahre in derselben Weise beibehalten worden, so dass alle 14 Tage für die Primaner und Secundaner an einem Tage die Lectionen ausfielen, um ihnen Zeit und Gelegenheit zu zusammenhängendem und selbstthätigem Arbeiten zu geben. Die Tertianer behielten Morgens ihre Lectionen und bekamen nur für den freien Nachmittag eine bestimmte grössere Arbeit auf.

Statistische Uebersicht über die Lehrgegenstände.

Fächer.	Klassen und Stunden.				
	I.	II.	O.III.	U.III.	Zusammen.
Religion:	2.	2.	2.	2.	8.
Deutsch:	3.	2.	2.	2.	9.
Lateinisch:	8.	10.	10.	10.	38.
Griechisch:	6.	6.	6.	6.	24.
Hebräisch:	2.	2.			4.
Französisch:	2.	2.	2.	2.	8.
Englisch:	2.	A: 2. B: 2.			6.
Geschichte u. Geographie:	3.	3.	2. 2.	2. 2.	12.
Mathematik:	4.	4.	3.	3.	14.
Physik:	2.	1.			3.
Naturgeschichte:			2.	2.	2.
Zeichnen:	1.	1.	1.	1.	2.
Gesang:	1.	1. 1.	1.	1.	3.
Turnen:	1.	1.	1.	1.	2.
Zusammen:	37.	37.	34.	34.	135

Vertheilung der Lehrstunden unter die Lehrer.

Lehrer.	Ordinarius	I.	II.	O.III.	U.III.	Zusammen.
Director Prof. Dr. Schimmelpfeng.	I.	4 Latein. 6 Griechisch.				10
1. Oberlehrer Prof. Dr. Freyer.		4 Mathemat. 2 Physik.	4 Mathemat. 1 Physik.	3 Mathemat.	3 Mathemat.	17
2. Oberlehrer Scholz.		2 Französ. 2 Englisch.	2 Französ. 4 Englisch.	2 Religion. 4 Griechisch		16
3. Oberlehrer Dr. Schüssler.	II.	4 Latein.	10 Latein.	2 Französ.		16
1. ordentlicher Lehrer Dr. Müller.		2 Religion. 2 Hebräisch. 3 Deutsch. 3 Gesch.	2 Religion. 2 Hebräisch. 2 Homer.			16
2. ordentlicher Lehrer Dr. Kühlewein.	UIII.		4 Griechisch 3 Gesch.		2 Religion. 8 Latein.	17
3. ordentlicher Lehrer Dr. Heynacher.	OIII.		2 Deutsch.	8 Latein. 2 Homer. 2 Naturkunde. (O.III. und U.III.)	2 Ovid. 2 Französ.	18
4. ordentlicher Lehrer Dr. Mücke.				2 Deutsch. 2 Homer. 2 Gesch. 2 Geographie. (O.III. und U.III.)	2 Deutsch. 6 Griechisch 2 Gesch.	18
Gesanglehrer Bajohr.		1 Singen. 1 Turnen. 1 Zeichnen. (I. und II.)	1 Singen.	1 Singen. 1 Turnen. 1 Zeichnen. (O.III. und U.III.)		7

II. Verordnungen und Bekanntmachungen des Königlichen Provinzial-Schul-Collegiums.

1. Hannover 6. Mai 1875. Einführung der Verordnung des Königlichen Provinzial-Schul-Collegiums zu Hannover vom 4. Mai 1875, die Maturitätsprüfungen an den Gymnasien der Provinz betreffend.

2. Hannover 31. Mai 1875. Mittheilung einer Verfügung des Herrn Ministers vom 26. April nebst Anlage vom 1. Juni 1874, enthaltend Bestimmungen über eine neue Einrichtung des Programmaustausches.

3. Hannover 11. Juni 1875. Die für die Directoren-Conferenz im Jahre 1876 bestimmten Verhandlungs-Themata werden mitgetheilt. Bis zum 15. Januar 1876 sollen Referat, Correferat und Protokoll über die Debatte eingeschickt werden.

4. Hannover 2. November 1875. Es wird mitgetheilt ein Erlass des Herrn Ministers vom 14. October 1875, betreffend die Ueberbürdung der Schüler mit häuslichen Arbeiten.

5. Hannover 21. Februar 1876. Unter Genehmigung der vom Director gestellten Anträge werden von der Königlichen Kloster-Kammer in Hannover zu weiteren Anschaffungen für das archäologische Museum der Klosterschule 443 Mk. zur Verfügung gestellt.

III. Chronik der Klosterschule.

Am Tage nach dem Schlusse des vorigen Schuljahres, am Morgen des 25. März 1875, verschied hier an Lungen- und Unterleibsentzündung der Primaner Ferdinand Langner, welcher sich in seltenem Maasse die Liebe seiner Lehrer und Mitschüler durch sein freundliches, biederes und treues Wesen erworben hatte. Tiefgebeugt stand der Vater am Sarge des einzigen Sohnes bei der Trauerfeierlichkeit, welche am Abend des Charfreitags im Kloster veranstaltet wurde; der Leiche, welche nach der Heimath des Entschlafenen gebracht wurde, gaben die zurückgebliebenen Lehrer und Schüler am Morgen des Ostersonnabends das letzte Geleit.

Am 8. April wurde das neue Schuljahr mit Verlesung von 1. Joh. V. 4—12 eröffnet; 13 Tags zuvor geprüfte Zöglinge und Schüler wurden in die Anstalt aufgenommen. — Am 11. Mai sangen die Schüler im Garten das Mailied.

Am 16. Mai wurde die Kaiserliche Telegraphen-Station in Ilfeld eröffnet. Dem Herrn General-Postmeister Dr. Stephan in Berlin, welcher die rasche Ausführung dieser auch für unsre Schule sehr werthvollen Einrichtung veranlasst hatte, sei auch an dieser Stelle der wärmste und ehrerbietigste Dank ausgesprochen.

Am 29. und 30. Juni beehrte der Herr Wirkliche Geheime Ober-Regierungs-Rath Dr. Wiese die Anstalt mit seinem Besuche, um von ihr Abschied zu nehmen. Nachdem er dem Unterricht in den einzelnen Klassen beigewohnt und an einem Festmahl der Lehrer und Schüler Theil genommen hatte, verabschiedete er sich in herzlichster Weise von unserer Schule, für deren ferneres Gedeihen er die freundlichsten Wünsche aussprach. Das Kloster Ilfeld, welches dem hochverdienten Herrn zu ganz besonders warmem Danke verpflichtet ist, wird für alle Zeiten sein Andenken hoch in Ehren halten!

Die Sommerferien dauerten vom 4. Juli bis 1. August.

Am 16. August, an welchem Tage das Hermanns-Denkmal im Teutoburger Walde enthüllt wurde, wanderten Lehrer und Schüler nach dem Donnerskopfe, einem hohen Berge der nächsten Umgegend, und verbrachten dort den Nachmittag in fröhlicher Weise mit Spiel und Gesang.

Zur Erinnerung an den Sieg bei Sedan wurde am 2. September in der Aula ein öffentlicher Schulactus gehalten, bei welchem der Chor Vaterlandslieder sang, die Tertianer

Stephan von Washington „Zwei Berge Schwabens“ von Gerock, Georg Möller „Kriegslied“ von E. M. Arndt, der Secundaner Werner von Weiher einen Abschnitt aus Goethe's „Hermann und Dorothea“ vortrugen, und der Primaner Heinrich von Gansauge eine Rede hielt über „Hermann, den Befreier Deutschlands“. Die Festrede hielt Professor Dr. Freyer. Nach dem Festessen wurde am Nachmittag ein gemeinsamer Spaziergang unternommen, und am Abend auf einer benachbarten Wiese ein Feuerwerk abgebrannt.

Vom 26. September bis zum 10. October waren die Herbstferien; die am 11. October geprüften zehn Zöglinge und Schüler wurden Tags darauf in die Anstalt aufgenommen; zugleich wurde das Winterhalbjahr mit Vorlesung von Eph. 5. 15—21 eröffnet. Am 20. October wurde noch ein gemeinsamer Spaziergang nach der Schnabelsburg unternommen.

Am 20. November wurde die Todtenfeier für folgende frühere Angehörige der Klosterschule abgehalten: 1) Johannes Carl Hermann Leopold Messerschmidt, geboren den 24. Juni 1860 zu Rosenthal, Zögling der Klosterschule seit Ostern 1874, starb hier am 12. Januar 1875. 2) Carl Julius Ernst von Wedemeyer-Anrode, geboren den 30. October 1859 zu Anrode, Schüler der Anstalt seit 1874, starb hier am 17. März 1875. 3) Carl Ferdinand Langner, geboren den 9. August 1857 zu Illowo in Westpreussen, Zögling des Klosters seit Ostern 1869, starb hier am 25. März 1875. 4) Wilhelm Ottokar Camillo von Seebach, geboren den 13. Mai 1852 zu Hannover, Zögling des Klosters von Ostern 1868 bis dahin 1870, besuchte zuletzt die polytechnische Schule zu Hannover und starb dort am 31. Januar 1875. 5) Carl Hermann Stölting, geboren den 29. December 1838 zu Neustadt unterm Hohnstein, Schüler der Anstalt von Ostern 1852 bis dahin 1855, fand mit seiner Frau und zwei Kindern den Tod bei dem Untergang des Dampfers „Schiller“ in der Nacht vom 7. zum 8. Mai 1875. 6) Wilhelm Georg von Laffert, geboren den 18. Mai 1824 zu Schwerin in Mecklenburg, Zögling des Klosters von Michaelis 1839 bis dahin 1842, starb als Rittergutsbesitzer am 30. August 1874 in Dersenow in Mecklenburg. 7) Theodor Gerhard Albert Brohm, geboren den 23. October zu Ilfeld, Schüler von Ostern 1826 bis Michaelis 1832, starb als Amtshauptmann zu Elbingerode am 21. Juni 1875. 8) Johannes Ernst Hermann von Rauschenplat, geboren den 6. October 1807 zu Alfeld, Zögling des Klosters von Ostern 1823 bis dahin 1826, starb als pensionierter Forstmeister zu Alfeld am 6. August 1875. 9) Leo Carl Ernst Wedekind Götz von Olenhusen, geboren am 24. September 1805 zu Olenhusen, Zögling von Ostern 1821 bis dahin 1823, starb als Rittergutsbesitzer am 1. Februar 1875 zu Olenhusen. 10) Heinrich Ernst Carl Heyer, geboren den 10. September 1803 zu Rothesütte, Zögling von Ostern 1817 bis dahin 1820, starb als Gräflich Stolbergischer Revierförster zu Stapelburg am 25. Juni 1875. 11) Wilhelm Otto Ferdinand Friedrich geboren den 12. März 1798 zu Wernigerode, Zögling von Michaelis 1813 bis dahin 1815, starb als emeritierter Pastor zu Gnadau am 15. November 1875. 12) Georg Friedrich Schrader, geboren den 7. September 1797 zu Bleckede, Zögling von Ostern 1812 bis dahin 1815, starb als pensionierter Oberamts-

richter zu Göttingen am 14. August 1875. — Die Ansprache hielt Dr. Müller „über des Menschen Heimath und des Christen Heimweh". Ueber diese Feier ist ein besonderer Bericht gedruckt und an frühere Ilfelder, deren Adressen bekannt waren, verschickt worden. Auch hier möge an alle Freunde der Schule die dringende Bitte gerichtet werden, Nachrichten über das Ableben und die Lebensschicksale früherer Schüler hierher gelangen zu lassen.

Von mehreren Lehrern wurden während des Winters in der Aula öffentliche Vorträge gehalten: am 5. December 1875 von Dr. Mücke über die ersten Anfänge des deutschen Drama's; am 30. Januar 1876 vom Director zur Erklärung einiger Kunstwerke des archäologischen Museums (Jupiter Otricoli, Juno Ludovisi, Eros des Praxiteles; der Büsten von Aeschylus, Euripides und Demosthenes); am 5. März 1876 von Dr. Schüssler über Erziehung und Unterricht in Frankreich; am 10. März 1876 von Oberlehrer Scholz über das Leben der Königin Luise zur Feier ihres hundertjährigen Geburtstages. Unter Leitung des Musiklehrer Bajohr wurde von den Schülern am 5. November 1875 und am 25. Februar 1876 ein Concert gegeben; am 10. December 1875 und am 11. Februar 1876 fand ein Tanzvergnügen statt. Am Martinstage (10. November) wurden zwei kleine Lustspiele aufgeführt, und am 19. December hielten Lehrer und Schüler eine kleine Vorfeier des Weihnachtsfestes. Der Fastnachtsdienstag (29. Februar 1876) brachte die Aufführung eines von einem Primaner gedichteten Festspieles, in welchem Martinsgans und Faschings-Narr ihre Verdienste um das Klostertheater wetteifernd hervorheben und in Streit gerathen, welcher durch das Auftreten der Muse Thalia und des Weihnachtsengels geschlichtet wird.

Den Vorsitz bei den mündlichen Maturitätsprüfungen am 21. September 1875 und am 20. März 1876 führte Herr Provinzial-Schulrath Dr. Breiter.

Die Feier des heiligen Abendmahls wurde von den Lehrern mit ihren Familien und den confirmierten Schülern am 24. October 1875 und am 2. April 1876 begangen; die vorbereitende Ansprache hielt das erste Mal Dr. Mücke, das zweite Mal der Director. Zugleich wurden am 2. April vom Herrn Kirchenrath Dr. theol. Redepenning drei Schüler von den während des Winters im Confirmanden-Unterricht vorbereiteten hier eingesegnet.

IV. Wissenschaftliche Sammlungen.

I. Die Bibliothek (unter Aufsicht des Professor Dr. Freyer) erhielt:

1. Göttinger gelehrte Anzeigen. — Amtlicher Katalog der Ausstellung des deutschen Reiches in Wien. — Joh. Voigt, Namen-Codex d. deutschen Ordensbeamten. — Die Programme der Universitäten und höheren Schulen (durch die Vermittlung der hohen Behörden).

2. An Geschenken: Ed. Jacobs, Urkundenbuch des Klosters Ilsenburg (von Sr. Erlaucht dem regierenden Herrn Grafen zu Stolberg-Wernigerode). — Poststammbuch; Posthandbuch (beide von dem Herrn General-Postmeister Dr. Stephan). — E. Huschke, zur Pandektenkritik; — derselbe, die Multa und das Sacramentum (beide von dem Herrn Verfasser, einem ehemaligen Zöglinge der Schule). — E. Geibel, classisches Liederbuch (von dem Herrn Bankier Leo). — Die letzten Schriften des Harzvereins und des histor. Vereins für Niedersachsen. — J. Eichendorf, Krieg den Philistern. — Z. Werner's Lebensabriss. — Hofmann, Zeitschrift für mathem. und naturw. Unterricht. — K. Hofmann, Engl. Uebungsbuch; — derselbe, die Lehre von der Aussprache des Englischen; — derselbe, Donat (diese drei Bücher von der Bangel-Schmitt'schen Verlagsbuchhandlung).

3. Angekauft wurden im Jahre 1875 aus den etatsmässigen Mitteln: C. F. Keil u. Fr. Delitzsch, Commentar über d. A. Testam. I. — C. Siegfried, Philo von Alexandrien. — C. Hirsche, Thomae Kempensis de imit. Christi libb. IV. — Philippi, kirchliche Glaubenslehre V, 3. — H. Zimmer, Martin Luther als deutscher Classiker. — P. H. Dietz, Wörterbuch zu Dr. M. Luther's deutschen Schriften. — E. Opitz, über die Sprache Luther's. — Fr. Bleek, Einleitung in das N. Testament (von W. Mangold). — Ph. Wackernagel, deutsches Kirchenlied. Lfgg. 45—47. — M. Haupt, opuscula I. — Th. Mommsen, röm. Staatsrecht II, 2. — W. Ihne, Römische Geschichte. — L. Keller, der zweite pun. Krieg u. seine Quellen. — E. Curtius, Alterthum u. Gegenwart. — J. N. Madvig, kl. philolog. Schriften. — G. F. Hertzberg, die Geschichte d. messen. Kriege; — derselbe, die asiatischen Feldzüge Alexanders d. Gr. — Ad. Ebert, Geschichte der christl. lat. Literatur. — C. Peter, röm. Geschichte in kürzerer Fassung. — W. Corssen, über die Sprache der Etrusker. Bd. 2. — K. Lehrs, aus dem Alterthume. — H. Stein, die Geschichte des Herodot. 2 Bde. — Oncken, Staatslehre des Aristoteles. 2 Bde. — W. Hartel, homer. Studien, Hft. 2 u. 3. — H. Bonitz, Platonische Studien; — derselbe, aristotel. Studien. — J. Vahlen, Beiträge zu des Aristoteles Poëtik. — H. Schütz, Q. Horatius Flaccus I. — Q. Asconii Pediani orationum Ciceronis quinque enarratio, rec. A. Kiessling u. Schöll. — Fr. Weiss, Aulus Gellius attische Nächte I. — A. Th. H. Fritzsche, d. Horatius Flaccus Sermonen I. — A. Zingerle, Ovidius u. sein Verhältniss zu seinen Vorgängern. Hft. 1—3. — A. Baumstark, ausführliche Erläuterungen zur Germania des Tacitus. — J. u. W. Grimm, deutsches Wörterbuch. IV, 1, 7—IV, 2, 9. — H. Rückert, Geschichte d. neuhochdeutschen Schriftsprache. — R. v. Raumer, gesammelte sprachw. Schriften. — M. Bernays, der junge Goethe. — W. v. Maltzahn, Schiller's Briefwechsel mit seiner Schwester. — K. Gödeke, Geschäftsbriefe Schiller's. — R. Keil, vor hundert Jahren. — Onno Klopp, die Werke des Leibnitz I, 5—9. — M. Petri, Joh. G. Hamann. — H. Lotze, Mikrokosmos. — E. Zeller, Vorträge und Abhandlungen. — H. Grimm, Fünfzehn Essays. Neue Folge. — Joh. A. Commenius Lfg. 1—6. — A. H. Franke's pädagog. Schriften. — Schmidt, pädagog. Encyklopädie. Lfg. 99—102. — L. Wiese, Verordnungen u. Gesetze (2. Ausgabe). — J. L. Klein, Geschichte des Drama's. XI, 2. XII, 1. — v. Kügelgen, Jugenderinnerungen eines alten Mannes. — Graf Baudissin, eine Wanderung durch Jahrtausende. —

Verhandlungen der Philologen-Versammlung in Innsbruck. — Bursian, Jahresbericht (Fortsetzung). — H. A. Daniel, Handbuch d. Geographie. — C. Böttger, tabellar. Uebersichten zur Geographie. — W. Pütz, vergleichende Erd- u. Völkerkunde. — O. Peschel, Völkerkunde. — H. Allmers, Röm. Schlendertage. — H. Waller, letzte Reise von D. Livingstone. — R. Avé-Lallemant, meine Reise in Aegypten u. Unteritalien. — R. Pauli, Bilder aus Alt-England. — W. Arnold, Ansiedelungen u. Wanderungen deutscher Stämme. II. — Der deutsch-franz. Krieg (Generalstabswerk). 7—9. — Fontane, Krieg gegen Frankreich. II, 1. — C. v. Noorden, Europ. Geschichte im 18. Jahrh. II, 1 u. 2. — G. Weber, Weltgeschichte. XI, 2. — Pierson, Preuss. Geschichte. — W. Wachsmuth, histor. Darstellungen aus d. Gesch. d. n. Zeit. — L. Häusser, Gesch. d. franz. Revolution. — G. Fr. Hertzberg, Geschichte Griechenlands. I. — A. v. Reumont, Geschichte Toscana's. I. — F. C. Dahlmann, Quellenkunde zur Geschichte. — Deutsche Heer- und Wehrordnung. — H. Dalton, Johannes Gossner. — Fr. Kern, Ludwig Giesebrecht. — Grf. S. v. Voss, neunundsechszig Jahre am preuss. Hofe. — M. Lehmann, Knesebeck u. Schön. — Allgem. deutsche Biographie. Lfg. 1—10. — Boz's sämmtliche Werke, aus d. Englischen. — Jahrbuch der Erfindungen. XI. — Grunert's Archiv. LVII. — Ersch u. Gruber, Realencyklopädie. I, 94. — Pierer, Conv.-Lexicon. 11—40. —

Ferner folgende Zeitschriften: Philologus; Philolog. Anzeiger; Neue Jahrbücher; Zeitschrift für d. Gymn.-Wesen; Centralblatt; v. Sybel, histor. Zeitschrift; M. Haupt, Zeitschrift für d. Alterthum. Neue Folge. — Literar. Centralblatt; Jenaer Literaturzeitung. — Deutsche Schulgesetzgebung. — Deutsche Monatshefte..

II. Der Musikaliensammlung wurde von der Königlichen Behörde übersandt: Händel's Werke. 67 u. 68. —

III. Für das physikalische Kabinet (unter derselben Leitung) wurden angeschafft: ein Relief-Erdglobus; ein Nobilischer Multiplicator; ein Mikroskop mit 3 Ocularen und 3 Objectiven. —

V. Verzeichniss der Zöglinge und Schüler der Klosterschule.

KF. bedeutet Inhaber einer ganzen Königlichen Freistelle, HF. einer halben Königlichen Freistelle, GW. Inhaber einer Gräflich Stolberg-Wernigeröder, GSt. einer Stolberg-Stolberg'schen, GR. einer Stolberg-Rossla'schen Freistelle, P. Pensionär. Die übrigen sind frequentierende Schüler.

Prima.

1. P. Heinrich von Gansauge aus Posen, Famulus des Dr. Mücke.
2. KF. Adolf Thimme aus Elbingerode, Famulus des Dr. Kühlewein.
3. KF. Arnold Boyer aus Göttingen.
4. Otto Müller aus Ilfeld.
5. KF. Carl Peters aus Neuhaus a./Elbe, Famulus des Dr. Müller.

6. GR. Emil Becker aus Wittenberg, Famulus des Oberlehrer Scholz.
7. P. Rudolf Leo aus Berlin, Famulus des Dr. Schüssler.
8. P. Benno Frantz aus Worbis, Famulus des Directors.
9. KF. Max Berthold aus Berlin.
10. GW. Hans Ahrendts aus Niederlössnitz.
11. P. Hans Ukert aus Magdeburg.
12. Adolf Menge aus Wiegersdorf.
13. KF. Ludwig Bindewald aus Berlin.
14. P. Paul Roth aus Neustadt u./H., Famulus des Dr. Heynacher.
15. P. Günther von Klitzing aus Zuchow i./Pommern, Famulus des Professor Freyer.
16. P. Ernst Burbach aus Halle a./S.
17. Bernhard von Fumetti aus Ilfeld.
18. Fritz Tronnier aus Ilfeld.
19. P. Carl Jühlke aus Sans-Souci.
20. P. Berthold Förstemann aus Nordhausen.
21. P. Mark von Roeder aus Gohlau bei Breslau.
22. Georg Kappenberg aus N.-Sachswerfen.
23. KF. Walter von Rheinbaben aus Frankfurt a./O.
24. P. Hans Nathusius aus Magdeburg.
25. P. Johannes Stiehl aus Coblenz a./R.
26. P. Fritz Krüger aus Berlin.
27. Friedrich von Tresckow aus Blankenfelde.

Secunda.

28. P. Moritz von Hundelshausen aus Friemen in Hessen.
29. KF. Werner von Weiher aus Flatow.
30. P. Rudolf Rusche aus Dalbersdorf.
31. P. Carl Ferber aus Tilsit.
32. GR. Carl Weber aus Neustadt u./H.
33. Georg Schimmelpfeng aus Ilfeld.
34. P. Georg von Washington aus Schloss Poels in Steiermark.
35. KF. Feodor von Witzleben aus Marburg.
36. P. Max von Burkersroda aus Sangerhausen.
37. P. Gustav Schneider aus Magdeburg.
38. Clemens Bartels aus Ilfeld.
39, P. Friedrich von Busse aus Zschortau.
40. Heinrich XXVIII. Prinz Reuss aus Bonn a./Rhein.
41. P. Rudolf von der Schulenburg aus Ramstedt.
42. P. Georg von Werthern aus Grossneuhausen.
43. P. Walter von St. Paul aus Berlin.
44. Otto Beurmann aus Ilfeld.
45. P. Bernhard von Bülow aus Alt-Döberitz in Pommern.
46. P. Ernst Werner von Heyden aus Bredenfelde in Mecklenburg.
47. GW. Hans Benzler aus Ilsenburg.
48. KF. Wilhelm Gerlach aus N.-Sachswerfen.
49. Hermann Fiedler aus Zorge.
50. P. Heinrich Stephan aus Berlin.
51. Adolf Scholz aus Ilfeld.
52. P. Alexander von Keudell aus Schwebda in Hessen.
53. KF. Paul Ohnesorge aus Lauterberg.
54. P. Willy von Reiswitz aus Prust.
55. P. Martin Ernst Graf von Schlieffen aus Schlieffenberg.

I. Am 21. September 1875 geprüft:

1. Hermann Denicke, Sohn des Herrn Forstmeister Denicke zu Stolberg a./Harz, geboren zu Gross-Heere am 14. August 1854, lutherisch; 6½ Jahr Zögling der Anstalt, 2 Jahre in Prima, zuletzt primus omnium, gedenkt sich dem Forstfache zu widmen.

2. Harry Denicke, Bruder des vorigen, geboren zu Schoningen am 10. August 1856, lutherisch; 6 Jahre Zögling der Anstalt, 2 Jahre in Prima, gedenkt in Göttingen Philologie und Geschichte zu studieren.

3. Max Rudolph, Sohn des verstorbenen Schuldirector Rudolph, geboren zu Cöthen am 17. Juli 1855, reformiert; 3 Jahre Zögling der Anstalt, 2 Jahre in Prima, gedenkt in die Königliche Armee einzutreten.

4. Ernst Laporte, Sohn des Präsidenten der Handelskammer Herrn Laporte zu Göttingen, geboren daselbst am 4. August 1855, lutherisch; 2 Jahre Zögling der Anstalt und ebenso lange in Prima, gedenkt in die Königliche Armee einzutreten.

II. Am 20. März 1876 geprüft:

1. Heinrich von Gansauge, Sohn des Herrn Apellationsgerichts-Rath von Gansauge zu Posen, geboren zu Erfurt am 29. October 1857, evangelisch; 6¾ Jahr Zögling der Anstalt, 2 Jahre in Prima, zuletzt primus omnium, gedenkt in die Königliche Armee einzutreten.

2. Adolf Thimme, Sohn des Herrn Pastor Thimme zu Elbingerode, geboren daselbst am 20. April 1857, lutherisch; 6½ Jahr Zögling der Anstalt, 2 Jahre in Prima, gedenkt in Göttingen Philologie zu studieren.

3. Arnold Boyer, Sohn des Herrn Oeconomie-Commissarius Boyer zu Göttingen, geboren zu Hildesheim am 7. Februar 1855, lutherisch; 3½ Jahr Zögling der Anstalt, 2½ Jahr in Prima, gedenkt in Göttingen Medicin zu studieren.

4. Otto Müller, Sohn des zu Ilfeld verstorbenen Amtssecretair Müller, geboren zu Neustadt unterm Hohnstein am 1. November 1856, lutherisch; 6½ Jahr Schüler der Anstalt, 2 Jahre in Prima, gedenkt in Göttingen Theologie und Philologie zu studieren.

5. Carl Peters, Sohn des verstorbenen Pastor Peters, geboren zu Neuhaus a./E. am 27. September 1856, lutherisch; 5 Jahre Zögling der Anstalt, 2 Jahre in Prima, gedenkt in Göttingen Philologie und Geschichte zu studieren.

6. Emil Becker, Sohn des Herrn Haupt-Steueramts-Rendanten Becker zu Wittenberg, geboren zu Magdeburg am 11. November 1856, evangelisch; 3 Jahre Zögling der Anstalt, 2 Jahre in Prima, gedenkt in die Königliche Armee einzutreten.

Von der mündlichen Prüfung wurden Thimme und Müller dispensiert.

Ausserdem sind im Laufe des Schuljahres abgegangen aus Secunda: Friedrich von Oertzen, Otto Reiche, Eduard Schaumberg, Eberhard von Oertzen, Walter Heilfron und Wilko Frantz.

VI. Ordnung des öffentlichen Rede-Actus,

welcher zur Feier des allerhöchsten Geburtstages

Sr. Majestät des deutschen Kaisers und Königs von Preussen *Wilhelm I.*

Mittwoch den 22. März Vormittags 11 Uhr im Saale des Klosters stattfand.

Choral: Lobe den Herren, den mächtigen König der Ehren.

1) Der Unter-Tertianer von Dobeneck: Spielburg von Knapp.
2) Der Ober-Tertianer von Fumetti: Sanssouci von Geibel.
3) Der Ober-Tertianer Ayrer: Le gladiateur Romain par Chênedollé.

Chor: Ehre sei Gott von M. Hauptmann.

4) Der Secundaner von Busse: Child Harold's adieu von Byron.
5) Der Abiturient Müller: Lateinische Rede.
6) Der Abiturient Thimme: Lateinisches Gedicht.

Chor: Siegeslied von Reinberger.

7) Der Abiturient von Gansauge: Deutsche Rede.
8) Der Primaner Leo: Deutsches Gedicht.

Chor: Macte imperator von Lachner.

9) Festrede des Directors.

Chor: Nun zu guter Letzt, von Mendelssohn.

Sonnabend, den 8. April: Censur und Versetzung. Schluss des Schuljahrs.
Montag, den 24. April: Aufnahmeprüfung.
Dienstag, den 25. April, früh 8 Uhr: Eröffnung des neuen Schuljahrs.

Ilfeld, den 7. April 1876.

Der Director
Professor Dr. Schimmelpfeng.